

Macoo

Kilε Jozaama pe pu wa wu Ja Yesu

Kirisa kaa yu ge, Macoo wo nigama

Jɔgɔ wu ƚε Macoo wε?

Macoo bε wu bye Yesu wo tudunmɔɔ kε ni shuun wu ni. Girεkii p’a Macoo we yiri (Macoo 9:9-13), Heburuu ma jo Levi (Marika 2:14; Luka 5:27, 29). Wee Egilizi w’a wii na wee w’a Macoo Kitabu wu ka.

Fanhafεε wari shɔvɔɔ wu bye wii. Na Yesu yaha ƚiƚε ke na wee tuun wu ni Yawutuu bi bye Oromε shεen wo fanha ki nɔhɔ ni. Fanha ki bye kii Yawutuu p’a munaa pεrεmε kaan. Saan wu bi ma pii ƚaha bulo p’a munaa pεrεmε pu shuu Yawutuu pu mu. Tεεgεε ƚiƚεhεƚεε funƚɔ ni piimu ƚaha saan wu bi ma bulo ge, Yawutuu pu ma bye pii. Pee kaa ƚε ma dan Yawutuu pusamaa ni wε, bani p’a sɔɔ Oromε shεen pu mu na kapyεƚεε pyi pu mu. Pee fanhafεε wari shɔvεε pu p’a bi sipyii pu ηmahana, na la faraa munaa pεrεmε pu bε na, kɔnhɔ pu bε di bye lafεε. Yawutuu pu bi pee wii kɔƚɔ ke bεeri wo jurumu fεε. Ga Yesu ya ƚuƚɔ ƚaari Macoo na, na wu yiri.

We Jozaama Kitabu we kakana ƚuƚɔ

Macoo ya we Kitabu we fanha ƚεhε Yawutuu shizhaa na. Wu sεmε wu kaƚugbɔhɔ ki ƚε na: Yawutuu pu wo saan wu ƚε Yesu, wemu wo ƚɔmεε Kilε tudunmɔɔ p’a lɔ ge.

Macoo ya Yesu kalaa wu taa tayereye kaguro: **1** Faabobonɔ ki ɲunɔ wo kalaa we (Macoo 5–7). **2** Yesu ya piimu tun pu shε Kilε saanra ti kaa jo ge (Macoo 10). **3** Fugba saanra ti wo talenεε (Macoo 13). **4** Sipyɔ ɲiifεεεε pyegana wu cebooloo n'a daa fεε tε ni (Macoo 18). **5** Kalaapiire ti na já Yesu cabaɲa caɲa sige sigegana lemu na ge (Macoo 24–25).

Jozaama Kitabu wu kafila ɲugbɔyɔ

Macoo 1–2 Yesu Kirisa nɔhɔ tayirige ni wu se se keree.

Macoo 3:1–4:11 Yohana Batizelipye wo Kilε Jomɔ yεε ni Yesu batizeli ni wu nɔwuuro.

Macoo 4:12–18:37 Yesu wo labye we Galile fige ki ni.

Macoo 19–20 Yesu nigariwo Zheruzalεmu ni.

Macoo 21–28 Yesu wo labye we Zheruzalεmu ni. P'a wu she wà, na wu co, na wu gbo. A w'i ba ɲε.

Yesu Kirisa nɔhɔ tayirige seme

(Luka 3:23-38)

¹ Yesu Kirisa nɔhɔ tayirige seme w'a we. Yesu ya foro saannaa Dawuda shi ni, Dawuda d'a foro Ibirayima shi ni.

² Ibirayima w'a Ishaaga se.

Ishaaga di Yakuba se.

Yakuba di Zhuda ni wu ceboronamaa se.

³ Zhuda di Fεresi ni Zara se, pu nu wu bye Tamari.

A Pεrezi di Esirɔmu se,

Esirɔmu di Arami se.

⁴ Arami di Aminadabi se.

Aminadabi di Nasɔn se.

Nasɔn di Salimɔ se.

⁵ Salimɔ di Bowazi se, wu nu wu bye Araxabi.

Bowazi di Obɛdi se, wu nu wu bye Wuruti.

Obɛdi di Zhese* se.

⁶ Zhese di saannaa Dawuda se.

Saannaa Dawuda di Solomani se, wee nu wu bi
fɛnhɛ pye Uri shɔ.

⁷ Solomani di Orobowamu se.

Orobowamu di Abiya se.

Abiya di Azafu se.

⁸ Azafu di Zhozafati se.

Zhozafati di Zhoramu se.

Zhoramu di Oziyazi se.

⁹ Oziyazi di Zhowatamu se.

Zhowatamu di Akazi se.

Akazi di Ezekiyasi se.

¹⁰ Ezekiyasi di Manase se.

Manase di Amɔ se.

Amɔ di Zhoziyasi se.

¹¹ Zhoziyasi di Zhekoniya ni wu ceboronamaa
se. Wee tuun wu ni a p'i Izirayɛli sipyii pu co
na kari Babilɔni ni.

¹² Pee sipyii pu na co xɔ na kari Babilɔni ni,
a Zhekoniya di Salacɛli se.

Salacɛli di Zorobabeli se.

¹³ Zorobabeli di Abiyudi se.

Abiyudi di Eliyakimu se.

Eliyakimu di Azɔri se.

¹⁴ Azɔri di Sadɔki se.

Sadɔki di Akimu se.

Akimu di Eliyudi se.

* **1:5 Zhese:** Wee ninumɔ p'a byi Izayi.

15 Eliyudi di Eleyazari se.

Eleyazari di Matan se.

Matan di Yakuba se.

16 Yakuba di Yusufu se.

A Yusufu di bye Mariyama poo we. Yesu we w'a yiri Kirisa ge, a Mariyama di wee se.

17 Shi wu segee ke ni shishere wu ne Ibirayima ni Dawuda te ni. Lee kadugo na a shi wu segee ke ni shishere di bye Dawuda ni Izirayeli shen coduun wu te ni na kari Babiloni ni. A shi wu segee ke ni shishere di bye na lo wee tuun wu na na pa gbara Yesu seduun wu na.

Yesu Kirisa segana

(Luka 2:1-7)

18 Yesu Kirisa segana li le. Wu nu Mariyama wu bi bye Yusufu curɔ. Ga na pu yaha pu sanha binne ja we, a Fefere Munaa sefere di digi Mariyama na, a w'i yere yacere na. 19 Wu curɔ Yusufu wu bye sipyitiime, wu funno bye wu Mariyama mege kyegi we. A w'i li kon wuye funno ni na w'i tee curɔ te kyegi nmohoro ni. 20 Na Yusufu yaha ni kee fungongo ki ni, a Kile wo meleke wa di ba wuye she wu na nmunogo ni, na yi jo wu mu na: «Dawuda ja Yusufu, ma ganha bu fya Mariyama lenje na we, bani Fefere Munaa sefere ni w'a yere yacere na. 21 Wu na ba funana se, m'a lee mege le Yesu, bani wu na ba wu sipyii pu sho pu jurumu wu na.»

22 Kee keree ki beeri ya pye mu, konho Kafɔ Kile bi yemu jo wu taatuunnɔ li wo Kile tudunmɔ wu no ni ge, yee no di fa na:

23 «Li wii, donje fuceri nacebaa na ba yere yacere na,

na funana se. Li mege na le na «Emanuweli,»*
lee kóri je «Kile je wèe ni je ni.»

²⁴ Ba Yusufu ya yiri nmunum pu na we, na li pye na be ni Kafoo wu meleke wu wo kafilajo wu ni. A wu Mariyama furu po. ²⁵ Ga pu ya pinne ja we, fo na she Mariyama pye w'a tigi wu funazhiire na. A Yusufu di pya wu mege le Yesu.

2

Woroo cevee ya pa na yiri Kile-noh na

¹ Yesu ya se Zhude fiige ki ni, Betilehemu ni, saannaa Herodi cana jii ni. Wu nizexhogo ki na, a woroo cevee pii di ba na yiri Kile-noh na, na no Zheruzalemu ni. ² A p'i yegen pye na: «Yawutuu wo saan we w'a se nime ge, mii wu wa we? Wee ya wu woro ja, na wee yaha Kile-noh ke na, na ba di ba wu pele.»

³ Ba saannaa Herodi ya yee logo we, a li wu naha wo fo xuuni, na fara Zheruzalemu shen beeri na. ⁴ A Herodi di saraya naha shonrivee junofee, ni saliya karamogolo pu beeri pinne, na pu yege na: «Kirisawemu wu je Saan ni Izirayeli wo Shovoo wu ge, mii wu d'a yaa na se we?» ⁵ A p'i wu jo shon na: «Zhude fiige ki ni Betilehemu kulo li ni, bani Kile tudunmoo w'a li ka na:

⁶ «Mu Betilehemu we wu wa Zhude fiige ki ni ge,
mu wa Zhude fanha kulogoo ki beeri
nifenhfenhene-e de,
bani junofogbo wa na ba foro mu ni,
wee na ba wu shi Izirayeli wu naha.»*

* **1:23** Ezayi 7:14 * **2:6** Mishe 5:1-2

⁷ Lee kadugo na a Herōdi di wōrō cεvεε pu ηmōhō yiri, na pu yege xuuni, lee wōrō li jaduun wu keree na. ⁸ Na xhō na pu tun kari Betilēhemu ni, na jo: «Yi she le pubinne le sha xuuni. Yi bu she li ja, yi ba yi jo na mu, kōnhō na be di she li pele.»

⁹ Ba wōrō cεvεε p'a saan wu jomō pu logo we, na gari. P'a wōrō lemu ja na pu yaha Kile-nōhō ki na ge, a lee wōrō l'i doro pu jaha na, fo na she nō pubinne li xuu wu ni, na yere wee xuu wu jujō na. ¹⁰ Wōrō cεvεε p'a lee wōrō li ja tuun wemu ni ge, na funjō taan xuuni. ¹¹ Ba p'a jé puga ki ni we, na pubinne le, ni li nu Mariyama ja. A p'i nuguro sin, na pubinne li pele, na pu yereye jō mugi, na pubinne li kan sanni, ni perewa yanmuyō ya be, yee je nudanga yawurire, ni nudanga sinme pemu je na mire ge. ¹² Lee kadugo na, a Kile di pu kaala ηmunōgō ni na pu ganha bu guri zhe Herōdi yiri we. A p'i gari pu fiige ni koo latii ni.

P'a paa kari ni Yesu ni Misira fiige ki ni

¹³ Wōrō cεvεε pu nigaraga na a Kile wo meleke wa di wuye she Yusufu na ηmunōgō ni, na wu pye: «Yiri, m'a baa kari ni pya wu ni wu nu wu ni Misira ni, m'a she diin wà fo di ba she jo ni ma ni tuun wemu ni, bani Herōdi na ba pya wu shaa di gbo.»

¹⁴ A Yusufu di yiri kee piinujō ki ni, na baa ni pya wu ni wu nu wu ni, na kari Misira ni. ¹⁵ A p'i she diin wà fo na she Herōdi pye w'a xu. Kee keree k'a pye, kōnhō Kafō Kile ya jomō pemu jo wu tudunmō wu jō ni ge, pee jō di fa na: «Ne na ja wu yiri yeege Misira fiige ki ni.»*

* 2:15 Oze 11:1

P'a nǎhǎpiire ta gbo

¹⁶ Hērǎdi ya li ɲa na wǎrǎǎ cɛvɛɛ p'a wu ɲǎ faanna ge, a wu luu di yìri xuuni. A wu sipyii tun kari na pu Bɛtilɛhɛmu ni wu tǎan kulogoo ki funabiire ti bɛɛri gbo, temu ti ɲɛ ti yee sanha doro shuun tǎan wɛ ge, wǎrǎǎ cɛvɛɛ p'a tuun wemu shɛ ge, na bɛ ni wee ni. ¹⁷ Wee tuun wu ni Kilɛ tudunmǎǎ Zheremi bi yemu jo ge, a yee ɲǎ di fa. Wu bi jo na:

¹⁸ «Sipyii ya mɛhɛɛ logo na foro Arama koomǎ pu ni:
Xugunǎǎ ni sipyaa.
Arasɛli w'a wu nǎhǎpiire yamɛhɛɛ suu.
Pu ya wu fehɛɲɛ ta kǎnhǎ wu luu di ɲinɛ wɛ,
bani p'a xu xǎ.»*

P'a kuri foro Misira ni

¹⁹ Hērǎdi nixhugo na a Kilɛ wo mɛlɛkɛ wa di wuyɛ shɛ Yusufu na ɲmunǎǎ ni, na wu yaha Misira fiige ki ni. ²⁰ A wee mɛlɛkɛ wu jo: «Yìri m'a guri ni pya wu ni wu nu wu ni Izirayɛli fiige ki ni, bani piimu pu bi pya wu shaa di gbo ge, pee ya xu.» ²¹ A Yusufu di yìri, na guri ni pya wu ni wu nu wu ni Izirayɛli fiige ki ni. ²² W'a logo na Arikilasi w'a tiin wu to Hērǎdi wu tatɛɛngɛ ki ni, na pye Zhude fiige ki saan ge, a Yusufu di fya wu ya sǎǎ na shɛ wà wɛ. A Kilɛ di wu funɲǎ to ɲmunǎǎ ni, na wu shɛ Galile fiige ki ni. ²³ A wu shɛ diin kulo la ni wà lemu mɛgɛ ki ɲɛ na Nazareti ge, kǎnhǎ Kilɛ tudunmǎǎ pu bi yemu jo na Yesu na ba yiri Nazareti shɛn ge, yee ɲǎ di fa.

* **2:18** Zheremi 31:15

3

Yohana Batizelipye wo Kile jomɔ yere

(Marika 1:1-8; Luka 3:1-18; Yohana 1:19-28)

¹ Ayiwa, caŋa ka Yohana Batizelipye ya kari siwaga ki ni, Zhude fiige ki ni, na she Kile jomɔ pu yere li jɔ kɔn wà. ² Wu bi sipyii pu yeri na: «Yi daajeŋe jo yi jurumu wu na, bani Kile saanra* t'a teŋe.» ³ Yohana Batizelipye kaa Kile tudunmɔ Ezayi bi byi na:

«Mujuu l'a fòro siwaga ki ni na:

‹Yi Kafɔɔ wu koo li yàa!

Yi wu korogoo ki tii!»*

⁴ Faya yemu yi bye Yohana na ge, yee bi yàa ni jɔhɔyɔ shiire ni, seegɛ di jɛ wu yapɔgɔ. Kabe-eye ni wegeye funɔ sere, yee yi bye wu jɔlige. ⁵ Zheruzalɛmu sheen, ni Zhude fiige ki bæri, ni Zhuruden Gba wu kabanugo kulogoo ki bæri bi se Yohana yiri, ⁶ na yeree pu jurumu wu na, na puyɛ kaan Yohana mu wu na batizeni Zhuruden Gba lɔhɔ ki ni. ⁷ Ba Yohana ya li ja na Farizheen, ni Sadusheen nijehemɛɛ pu bi ma na puyɛ kaan wu mu wu na batizeni we, a wu pu pye: «Yee matɔn nagoo piiri, jɔgɔ w'a yee kaala na yee pu paa Kile wo loyire nibana li jaha na we? ⁸ Kapyegɛe kiimu k'a li sheɛ na y'a daajeŋe jo yi jurumu wu na ge, y'a kee pyi. ⁹ Yi ganha ba yi funyɔ kɔɔn ye na Ibirayima wu jɛ yee to we. Bani n'a da yi jo yi mu, Kile na já ye faakageeye ye jɛri na pye Ibirayima nagoo.

* **3:2 Kile saanra:** Tee ninuuro ti jɛ fugba saanra te. Yawutuu pu bi gbara p'a Kile mege yiri we, lee wuu na Macoo ya li kani wu wo Jozaama pu ni na fugba saanra. * **3:3** Ezayi 40:3

¹⁰ Kacerege k'a lɔ na xɔ, di da tiye yi niye yi cere. Tige bæeri ki ɲe ki ya nagoo nizaamaa pyi-i ge, kee na ba gɔn, na ki wá na ni.

¹¹ «Nε kunnɪ w'a yee batizeni lɔhɔ ye ni. Lee w'a li shεε na y'a daajenje jo yi jurumu wu na. Ga wa w'a ma nε kadugo, wee fanha ya ɲεhe nε wogo na. Ali na wu tanhaya ye ye pyaa be wolo wu tɔɔyɔ na, nε yaa ni lee ni wε. Wee na ba yi batize Fεfεεε Munaa ni na ni.* ¹² Wu shinma fɔ fɔ yaaga ki wa wu keɲε ni. Wu na ba sigiye yi fɔ na wolo shinmapya wu ni. Wu na ba shinmapya wu kemε, na wu le wu kpɔɔn ni. Ga wu na ba sigiye yi sòrogo nafugibaaga ni.»

Yohana ya Yesu batize
(*Marika 1:9-11; Luka 3:21-22*)

¹³ Ayiwa, a Yesu di yiri Galile fiige ki ni na pa Zhuruden Gba wu ɲɔ na Yohana yiri, kɔnhɔ Yohana di ba wu be batize. ¹⁴ A Yohana di ganha na li shege, na jo: «Mu w'a yaa na nε batize goo, a m'i dεrεε na ma nε mu ya?» ¹⁵ A Yesu di wu pye: «Sɔɔ lee na, lee di bye mu nime, bani lee pyegana li funɲɔ ni w'à da Kile wo ɲidaan wu pye.» A Yohana di sɔɔ, na wu batize. ¹⁶ Ba Yesu ya batize na xɔ wε, na foro lɔhɔ ki ni. Taapile ni a fugba wu ɲɔ di mugi. A Yesu di Kile Munaa li ɲa li na diri na ma wu mu ba gbege shazhira ɲε wε, na ba do wu na. ¹⁷ A mujuu la di foro fugba wu ni na: «Nε ɲidaan Ja wu ɲε we, wu kaa l'a dan nε ni tɛhεε baa.»

* **3:11 Na batize Fεfεεε Munaa ni na ni:** Lee kóri wu ɲe na Fεfεεε Munaa le, ni na ki na ba wù pye fεfεε.

4

Shitaanni ya Yesu taanna wii
(*Marika 1:12-13; Luka 4:1-13*)

¹ Lee kadugo na a Fefεεε Munaa di Yesu paha co na kari siwaga ni, kɔnhɔ Shitaanni di she wu taanna wii. ² A w'i suun le na ta cabyaa kelεε shishεεε (40) ni nibiye kelεε shishεεε. Lee kadugo na, a xuugo di wu ta. ³ A Shitaanni di fulu wu na, na wu pye: «Ma bi jε Kile wo Ja we, ye faakageeye ye pye na yi jεri buuri.» ⁴ A Yesu di wu jɔ shɔ na: «L'a ka Kile Kafila wu ni na:

⟨Nɔ yalige ye wa sipya jɔ shaa wε,

ga fo jomɔ pemu bεeri Kile ya yu ge.⟩* »

⁵ Lee kadugo na a Shitaanni di gari ni wu ni Fefεεε Kulo li ni, na she wu yaha Kile-pεεηε pugbɔhɔ ki jidii li ni, ⁶ na wu pye: «Ma bi jε Kile wo Ja we, kɔn to jηηε na. Bani l'a ka Kile Kafila wu ni na:

⟨Kile na ma kaa jo wu mεkεε pu mu,

pee na ma co pu keye ni,

kɔnhɔ ma tɔɔgɔ ganha bu guu

kagerenε yafiin na wε.⟩* »

⁷ A Yesu di wu pye: «L'a ka bε sanha Kile Kafila wu ni na:

⟨Ma ganha ma Kafɔɔ Kile taanna wii wε.⟩* »

⁸ Lee kadugo na a Shitaanni di wu lɔ sanha na she yaha faabobotɔngɔ ka fugba ni, na she kɔηɔ saanra ti bεeri, ni ti nɔɔɔ wu bεeri she wu na, ⁹ na wu pye: «Ma bu nuguro sin nε fεε ni, na nε peλε, nε na ye bεeri kan ma mu.» ¹⁰ Wee tuun wu ni a Yesu

* 4:4 Duterεnɔme 8:3

* 4:6 Zaburuu 91:11-12

* 4:7

Duterεnɔme 6:16

di wu pye: «She wà dε, Shitaanni! Bani l'a ka Kile Kafila wu ni na:
 «M'a ma Kafɔɔ Kile yε pελε, ma da labye pyi wee yε
 nigin mu.»* »

¹¹ Ayiwa, a Shitaanni di laha wu tàan, na gari, a mελεκεε pii di fulo wu na, na wu keree yàa.

*Yesu ya wu labye wu nɔ kɔn Galile fiige ki ni
 (Marika 1:14-15; Luka 3:14-15)*

¹² Ba Yesu ya pa yi logo na Yohana ya le kaso ni wε, a w'i yiri wee xuu wu ni, na gari Galile fiige ki ni. ¹³ Ga wu ya ta tiin Nazareti kulo li ni wε, a wu she diin Kaperinomɔ kulo li ni. Lee bye Galile Gba wu nɔ ki na, Zabulɔn wo koomɔ pe ni Nεfitali wo koomɔ pu ni. ¹⁴ Lee ya pye mu, kɔnhɔ Kile tudunmɔɔ Ezayi bi yemu jo ge, yee nɔ di fa na:

¹⁵ «Zabulɔn wo koomɔ pe
 ni Nεfitali wo koomɔ pu ni,
 pee pemu pu nε Galile Gba wu nɔ koomɔ pe,
 Zhurudεn Gba wu kadugo yiri ge,
 shi watii shεen ya nεhe Galile
 wemu wo koomɔ pu ni ge.

¹⁶ Sipyii piimu pu bi tiin nibiige ki ni ge,
 pee ya kpεεngε nigbɔhɔ na.
 Piimu pu bi bye xu wo nibiige fiige ki ni ge,
 kpεεngε ya foro pee mu.»*

¹⁷ Wee tuun we ni Yesu ya Kile Jozaama pu yεε li nɔ kɔn na byi. Wu bi yu na: «Yi daajεnε jo yi jurumu wu na, bani fugba saanra t'a tεεnε.»

* **4:10** Dutεrenomε 6:13 * **4:16** Ezayi 8:23; 9:1-2

*Yesu ya fyashaa shishεεε yiri
(Marika 1:16-20; Luka 5:1-11)*

¹⁸ Caɲa ka, na Yesu yaha wu na ɲaari Galile Gba wu ɲɔ ki na, a wu fyashaa shuun ɲa, p'i ɲε cebooloo: Simɔ, wee wemu p'a byi na Pyεεri ge, ni wu ceborona Andire. Jɔ pu bi waa gba lɔhɔ ki ni. ¹⁹ A Yesu di pu pye: «Yi taha na feni, di yi pye sipyii shavεε.» ²⁰ Taapile ni a p'i jɔlɔɔ pu yaha wà, na daha wu feni. ²¹ A wu she ɲaha na, na ceboronamaa shuun wa be ɲa. Pee bye Zebede wo jalaa shuun: Yakuba ni Yohana. Pu wo jɔlɔɔ pee di bi jooli pu kɔrɔgɔ funɲɔ ni, ni pu to Zebede wu ni. A Yesu di pee be yiri. ²² Taapile ni a pee be di pu wo kɔrɔgɔ ki yaha wà ni pu to wu ni, na daha wu feni.

*Yesu ya sipyii kalaa, na yama fεε cuunɔ
(Luka 6:17-19)*

²³ Yesu bi Galile fiige ki beeri ɲaari, na kalaa kaan sipyii pu mu pu Kilε-peεɲε piyεyε yi ni. Wu bi fugba saanra ti wo Jozaama pu yu, na yama tuuyo yi beeri xuu, na sipyii shuu pu fanhaxhɔɔɔ tuugo beeri na. ²⁴ A Yesu mεgε di Siiri fiige ki beeri círi. A sipyii p'i ganha na yama fεε pu beeri tugoo na ma wu mu. Gban tuuyo beeri yi bye pee yama fεε pii ni: Jinaa bye pii ni, pii di ɲε kirikirizaannaa fεε, kabanuxuyo fεε ɲε pu ni. A Yesu di pu beeri cuunɔ. ²⁵ A sipyiɲεhemεε di daha wu feni. Pee bi yiri Galile fiige ki ni, ni Dekapoli fiige ke, ni Zheruzalεmu kulo le, ni Zhude fiige ke, ni Zhurudεn Gba wu kadugo yiri.

5

Kilε Kafila yεε lemu l'a pye faabobonɔ ki nuɲɔ ni ge

¹ Ayiwa, ba Yesu ya sipyiire ti ɲa wε, na dugi tiin faabobonɔ ki nuɲɔ ni. A wu wo kalaapiire t'i fulo wu na. ² A wu ɲɔ kɔn na pu kalaa na:

*Piikε p'i ɲε duba nagoo pu wε?
(Luka 6:20-23)*

³ «Piimu p'a li cε na funmɔ fεε pee ɲε
Kilε shizhaa na ge,
pee ɲε duba nagoo,
bani pee wuuro ti ɲε
fugba saanra te.

⁴ Piimu wo zɔlɔɔ p'a mεhεε suu ge,
pee ɲε duba nagoo.
Bani pee logoo na ba ɲiɲε.

⁵ Piimu pu ɲε ni lotangaa ni ge,
pee ɲε duba nagoo.
Bani pee na ba ɲiɲε ki ta na pye cεn.

⁶ Piimu p'a tiimε la pyi
ba yalige ni logbaga ɲε-ε ge,
pee ɲε duba nagoo.
Bani pee funyɔ na ba ɲiɲε.

⁷ Piimu p'a nuɲɔ ɲaari pusamaa na ge,
pee ɲε duba nagoo.
Bani Kilε na ba nuɲɔ ɲaari pee na.

⁸ Piimu wo zɔlɔɔ pu ɲε fεεfεε ge,
pee ɲε duba nagoo.
Bani pee na ba Kilε ɲa.

⁹ Piimu p'a ɲaɲiɲε shaa k'i bye pu ni
pu sipyini tε ni ge,
pee ɲε duba nagoo.

Bani pee na ba yiri Kile nagoo.

¹⁰ Kanhama ya nani

piimu na Kile wo jidaan bye funɔɔ ni ge,
pee ɲe duba nagoo.

Bani pee wuuro ti ɲe fugba saanra te.

¹¹ «Sipyii ba yi shɛhɛɛ, na yi kana, na kakuuɔɔ
tuuyo beeri wo kafineye ɛri yi na ne mege wuu na,
wee tuun wu ni yi ɲe duba nagoo. ¹² Yi funyɔ yi
taan fo xuuni, bani yi saraa w'a peɛɛ fugba wu ni.
Kile tudunmɔɔ piimu p'a toro yee ɲaha na ge, mu
p'a pee be kanha lee kanhagana li na.

*Ke koɲɔ ke wo suumɔ ni ki kpeɛngɛ
(Marika 9:50; Luka 14:34-35)*

¹³ «Yee pu ɲe ke koɲɔ ke wo suumɔ. Ga suumɔ
tipoomɔ bu foro pu ni, ɲaha na pu taan sanha
we? Pee suumɔ pe da ja yaaga be ɲo nige we, fo
na pu wa kpeɛngɛ na sipyii tɔɔyɔ ni p'a danhana.

¹⁴ Yee pu ɲe ke koɲɔ ke wo kpeɛngɛ. Kulo lemu
l'a tenɛ faaboboɲɔ ɲuɲɔ ni ge, lee ya ja ɲmɔhɔ we.

¹⁵ Wa shishiin ya sokinna leni m'a yaaga shigile
wu ɲuɲɔ ni we. Ga yaaga ka ɲuɲɔ ni ma ma wu
taha, kɔnhɔ wu da kpeɛngɛ yeege puga ki jevɛɛ pu
beeri mu. ¹⁶ Mu yee be wo kpeɛngɛ k'a yaa na fɔro
lee forogana li na sipyii pu mu, kɔnhɔ pu da yi
wo kapyegɛe nizaanɲaa ki ɲaa, pu da baraga ɛri yi
fugba To Kile wu na.

Yesu ya pa saliya wu ɲo fa

¹⁷ «Yi ganha ba giin na ne pa di ba saliya we,
kelee Kile tudunmɔɔ pu wo jomɔ pu gbo we. Ne ta
pa di ba yee gbo we, ga ne pa di ba yi ɲo fa. ¹⁸ Can na
n'a da yi jo yi mu, na fugba we ni ɲiɲɛ ke yaha, Kile
wo saliya wu kamapile nifɛnhɛfɛnhɛnɛ be, kelee

wu kamapile fuduunɔ nigin bε wa da zhɔ do wε, fo na she keree ki bεeri nɔ ki tɛhɛnɛ na. ¹⁹ Lee wuu na sipyaa sipya w'a saliya wu nɔmεε nifɛnhɛfɛnhɛnɛ nigin bε kyεεgi ge, na nugo na sipyii pu kalaa lee ni ge, weefɔɔ na ba bye fugba saanra ti wo sipyii pu bεeri wo nifɛnhɛfɛnhɛnɛ. Ga sipya wemu ba saliya wu koo jaari, na sipyii pu kalaa lee ni, weefɔɔ na ba bye fugba saanra ti wo sipyigbɔ wa. ²⁰ N'a da yi jo yi mu, yee bu bye yee di ya saliya karamɔgɔlɔɔ pee, ni Farizhɛn pu já tiime ni wε, yee da ba jé bada fugba saanra ti ni wε.

Kilɛ wo loyire li keree

²¹ «Yee ya yi logo na l'a she wèe sefeleε pu na na: <Ma ganha ga sipya gbo wε.>* Sipyaa sipya w'a wu sipyijni gbo ge, kiiri wu da gɔn ma na. ²² Ga nε kunni w'a da yi jo yi mu jo sipyaa sipya w'a luu yirige wu ceboro tàan ge, kiiri ya yaa na kɔn weefɔɔ na. Wemu bu wu ceboro pye na nahanaha wu nε wii, kiirikɔɔn kurunɔ k'a yaa na kiiri kɔn weefɔɔ na. Wemu bu wu ceboro pye na wu sicere fɔɔ, weefɔɔ ya yaa na le Jahanεmε wo na ki ni. ²³ Lee wuu na, ma bu yiri, na saraga lɔ, na ma da zhe ki wolo gan Kilɛ mu saraya yi tawologo ki ni. A ma funɔɔ di do li na na kabɛbaana la m'a pye ma ceboro wa na. ²⁴ Ayiwa, m'a yaa na saraga ki yaha saraya yi tawologo ki ni, m'a guri, m'a fɛnhɛ she bε ni ma ceboro wu ni, m'a na kuri pa ma saraga ki wolo ma kan Kilɛ mu. ²⁵ Sipya wa bu jaagi shan ma na kaa la na, na ma yiri kiirikɔɔn pu mu. La le mayε ni, m'a bε ni wee kiiri kɔnɔnii wu ni na yi yaha koo li na, kɔnhɔ wu ganha bu she ma le kiirikɔɔn pu

* **5:21** Ekizode 20:13; Duterɛnɔmε 5:17

keŋe ni, pee di ma kan ge dii pu mu pu le kaso ni we.
 26 Can na n'a da yi jo ma mu, ma bu jé wee kaso wu ni, ma da ga foro wà ni wari pile nigin be foo ni we.

Dɔdɔɔrɔ keree

27 «Yee ya yi logo na l'a she na: «Ma ganha ga dɔdɔɔrɔ pye we.»* 28 Ga ne kunni w'a da yi jo yi mu jo sipyaa sipya w'a cee wii, na wu la pye ge, weefɔɔ ya dɔdɔɔrɔ pye xɔ ni wee cee wu ni wu zɔ wu na. 29 Ayiwa wee tuun wu ni, ma kanige nii le bu da lee na ne kaɲɲɔ di ma le jurumu ni, li wehele wolo, m'a li wá taliige ni. M'a buun ma ceepuuro ti yatenge nigin ye ni, lee ya pɔrɔ ma mu ma ceepuuro ti beeri ti jé Jahaneme ni. 30 Ma kanige keŋe ke shiin bi ne kaɲɲɔ di ma le jurumu ni, ki kɔn wá taliige ni. M'a buun ma ceepuuro ti yatenge nigin ye ni, lee ya pɔrɔ ma mu ma ceepuuro ti beeri ti jé Jahaneme ni.

Gbaxɔɔrɔ keree

(Macoo 19:9; Marika 10:11-12; Luka 16:18)

31 «Y'a jo be sanha na: «Ná wemu ba da wu shɔ gbaga xɔ, wufɔɔ wu gbaxɔɔrɔ seme yàa kan wu mu.»* 32 Ga ne kunni w'a da yi jo yi mu jo sipyaa sipya w'a wu shɔ gbaga xɔ, dɔdɔɔrɔ di ya ta pye kee gbaga ke wo kaxɔɔ ɲɲɔ-ε ge, dɔdɔɔrɔ ni weefɔɔ ya cee wu le. Ná wemu be w'a ceforogo ka leŋe ge, dɔdɔɔrɔ wee be ya pye.

Yi ganha ba gari we

33 «Yee ya yi logo sanha na l'a she wèe sefele pu na na: «Ma ganha ga kaaga kàa, m'a guri m'a kee kyeege we. Ga kaaga beeri m'a kàa Kafɔɔ naha tãan

* 5:27 Ekizode 20:14; Duterɛnɔme 5:18 * 5:31 Duterɛnɔme 24:1

ge, kee bæeri ɲɔ fa fo ki tɛhɛnɛ.»* 34 Ga nɛ kunni w'a da yi jo yi mu jo yi ganha ba gari bada wɛ. Yi ganha ba gari fugba we na wɛ, bani wee ɲɛ Kilɛ wo saanra koro le. 35 Yi ganha ba gari ɲiɲɛ ke na wɛ, bani kee ɲɛ Kilɛ wo tɔɔyɔ tatahaɲa. Yi ganha ba gari Zheruzalɛmu kulo li na wɛ, bani lee ɲɛ Saangbɔ wu wo kulo le. 36 Ma ganha ba gari mayɛ pyaa wo ɲuɲɔ ke bɛ na wɛ, bani ma da já ma ɲuzhige nigin we wa bɛ fiɲɲɛ kelee di ki wɔ wɛ. 37 Yi sii jo yɛ ⟨Uun⟩ kelee ⟨Ahayi⟩. Ya bu fara yee na, Shitaanni ni yee ya foro.

*Na kaa tɛgɛ pye ma sipiyinii na, lee ya yaa wɛ
(Luka 6:28-30)*

38 «Yee ya yi logo na l'a shɛ na: ⟨Nii li ɲɛ ɲii wo tɛgɛ, gaan di ɲɛ gaan wo tɛgɛ.⟩* 39 Ga nɛ kunni wa da yi jo yi mu jo wa shishiin ganha ga kakuunɔ taga kakuunɔ la foo tɔ wɛ. Sipya wa bu kadaa ja ma kanige ɲibɛgɛ ni, ke ki bɛ tagi wu mu. 40 Sipya wa ba giin wu ma yiri fanha mu, wu ma fadebire shɔ ma na, fadegbɔhɔ kiyɛ pyaa bɛ kan wu mu. 41 Fanhafɔɔ wa bu ma karamu na fo ma wu wo tuguro lɔ, m'a kilo nigin ɲaari ni ti ni, ti lɔ wu mu, m'a kiloo shuun ɲaari ni ti ni. 42 Wa bu yaaga ka ɲɛri ma mu, wu kan. Wa ba foo shaa ma mu, ma ganha bu zhe lee ni wɛ.

*Yi pɛɛn pu taan yi mu
(Luka 6:27-28, 32-36)*

43 «Yee ya tee yi logo na l'a shɛ na: ⟨Ma ɲii wu taan ma mu,⟩* m'a ma pɛn kɔ. 44 Ga nɛ kunni w'a da yi jo yi mu, yi pɛɛn pu taan yi mu! Piimu p'a

* 5:33 Levitike 19:12; Dutɛrɛnɔmɛ 23:21-23 * 5:38 Ekizode 21:24

* 5:43 Levitike 19:18

taha yaha yi na na gana ge, y'a Kilε jεeri pee mu. ⁴⁵ Yi To Kilε we wu wa fugba we ni ge, kɔnhɔ yi ba bye wee wo nagoo. Bani wee ya wu wo cana ki yeege sipyikuunɔ ni sipyisaama bεeri mu. W'a zanha shaan sipyitiime ni sipyitiibaaga bεeri mu. ⁴⁶ Yee ya taan sipyii piimu mu ge, yee bu daan ni pee ye ni, kuduun weke y'i da da lee ni wε? Ali ta lee ninunɔ be fanhafεε wari shovεε pu be wa byi wε? ⁴⁷ Yee ba yi cebooloo pu ye nigin shaari, kagbɔɔ li wa lere ya? Ta lee ninunɔ be Kilε cεbaalaa pu be wa byi wε? ⁴⁸ Yee kunni pu pye sipyii piimu jɔ ya fa ge, ma na jo ba yi fugba To Kilε wu jɔ ya fa fagana lemu na wε.

6

Yaaga kangana sipya mu

¹ «Yi kasεεge yaha yiyε na, yi wo Kilε koo para li ganha bu da bye na yiyε shεε ye sipyii na wε. Yi ba lee pyi, yi da ba kuduun ta yi fugba To Kilε wu mu wε. ² Ma ba da yaaga ka kan funmɔ fεε mu, ma ganha ba maga wi mayε jahagbaa na wε. Lee shuun shuun jovεε pu wa byi Kilε-pεεηε piyεye ye, ni kakuutoroyo yi ni, kɔnhɔ p'i da masɔηɔ taa na yiri sipyii yiri. Can na n'a da yi jo yi mu jo pee ya pu wo kuduun wu ta na xɔ. ³ Ga ma ba da yaaga kan funmɔ fεε mu, ma kanige keηε ba kemu kaan, kamεε wogo ki ya yaa na kee cε wε, ⁴ kɔnhɔ kee yakanga ke di bye ηmɔhɔɔ wogo. Lee bu bye mu, ma To wu w'a kanmɔhɔηɔ jaa ge, wee na lee wo kuduun kan ma mu.

Nεεge pyegana
(Luka 11:2-4)

⁵ «Yi ba Kile jɛeri, yi ganha bu da bye shuun shuun jovee pii shi we. Pee wo jidaan wu jε me na yeree na Kile jɛeri Kile-pεεηε piyeye yi ni, ni kakuutoroyo yi ni, kɔnhɔ sipyii pu bɛeri di da pu jaa. Can na n'a da yi jo yi mu jo pee ya pu wo kuduun wu ta na xɔ. ⁶ Ga ma ba da jεεge pye, jε ma puga, m'a gbura ki tɔ wá maye na, m'a Kile jɛeri. Ma To we w'a keree bɛeri jaa ge, wee na lee wo kuduun kan ma mu. ⁷ Yi ba da Kile jɛeri, yi ganha ba jɔηɔ baa jomɔ yu, yi da guroo pee ninumɔ na y'a yu tɔɔnii niηεηεε ni, ba Kile cɛbaalaa pii ya li pyi we. Pee wa ma giin na pee bu jomɔ pe jεhe, na pee jomɔ pe jεhe funηɔ ni Kile w'a da pee wo jεεge ki shɔ. ⁸ Yi ganha bu da yiyε yaha pee shi we! Bani yee mago wa yaηmuyɔ yemu na ge, yee To w'a yee cε na ta yee sanha yi jɛeri wu mu we. ⁹ Y'a Kile jɛeri mumε:

⟨Wèe To Kile, mu wemu wu wa fugba we ni ge,
Mu mεge ki pye fεεfεε.

¹⁰ Ma saanra ti pa.

Ma jidaan w'a byi jɔηε ke na,
Ma na jo ba w'a byi pyegana lemu na
fugba we ni we.

¹¹ Wù niηaa jɔlige kan wù mu.

¹² M'a wù kakuuyo yi yafa wù mu,
ba wèe bε ya wù sipyiηii wo
kakuuyo yi yafani pu mu we;
p'a yemu pyi wù na ge.

¹³ Ma ganha bu wù yaha wù jé nɔwuuro ni we,
ga m'a wù tanha Shitaanni na.

[Bani saanra te, ni sefεεε te,
ni nɔɔɔ we, yee bɛeri jε Mu woyo tεhεε baa.
Amiina.]⟩

14 «Yi ba sipyii pusamaa wo kakuuyo yi yafani pu mu, yi fugba To wu na ba yi be wo kakuuyo yi yafa yi mu. 15 Ga yi bu bye yi ya sipyii pusamaa wo kakuuyo yi yafani pu mu we, yi To Kile wu da ba yi be wo kakuuyo yi yafa yi mu we.

Suun legana

16 «Yi ba da suun le tuun wemu ni, yi ganha bu yi nahaya tanha, ba shuun shuun jovee pii ya li pyi pyegana lemu na we. Pee wa ma pu wo nahaya yi tanha, kōnhō wa beeri bu pu na, wufō di li ce na suun p'a le. Can na n'a da yi jo yi mu, pee ya pu wo kuduun wu ta na xō. 17 Ga ma ba da suun le, ma naha ki je, m'a lasikoli fara ma juṅṅō ki na, 18 kōnhō sipyii ganha bu li ce na suun m'a le we, fo ma To Kile wu ye, wee wemu w'a ma funṅṅō ce ge. Ma To Kile wu w'a kaṅmōhōṅṅō ki naa ge, wee na lee wo kuduun kan ma mu.

Naafuu tayaṅa nijenge

(Luka 12:33-34)

19 «Yi ganha ba naafuu faari da yeri naha yiye mu ke koṅṅō ke na we. Fyēenre ni tatōn ya wu kyēegi, nagaalaa be di gburaya kyēegi na jin, na yuli. 20 Ga y'a naafuu faari y'a yeri yiye mu fugba wu ni. Fyēenre ni tatōn wa wà di wu kyēegi we, nagaa be di wa wà wu gbura kyēegi jé, wu wu yu we. 21 Bani xuu wemu ni ma naafuu wa ge, wà ma zō wu be funzhaga wa.

Ceepuuro kpēenge

(Luka 11:34-36)

22 «Sipya ñi ki je wu ceepuuro sokinna. Ma ñi ki bu ñō, ma ceepuuro ti beeri na ba bye kpēenge ni. 23 Ga ma ñi ki bu bye ki ya ñō we, ma ceepuuro ti

bɛɛri t'a da bye nibiige ni. Ayiwa, kpɛɛngɛ ke ki jɛ mu ni ge, piige bu jé kee ni, kee na jɛri nibiicogonɔ dɛ!

Kilɛ keree ni naafuu keree

(Luka 16:13)

²⁴ «Sipyɔ wa shishiin da já da kapyɛɛɛ pyi jɔɔɔɔ shuun mu wɛ. Bani wa na bɛn wu mu, wa na daan wu mu, kelee wu nɔɔ wa na, wu laraga kɔn we wu na. Yee da já da kapyɛɛɛ pyi Kilɛ mu, yi da ki pyi naafuu bɛ mu wɛ.

Yi Kilɛ pye yi tadanɔ

(Luka 12:22-31)

²⁵ «Lee wuu na n'a da yi jo yi mu, yi ganha ba yi funyɔ shaa ni yi jɔshaga ni na jaha y'a da li, kelee jaha y'a da gbuu wɛ. Yi ganha ba yi funyɔ shaa ni yi cére fàya ni, na jaha y'a da leni wɛ. Ta munaa ya ye yalige na, ceepuuro bɛ d'a ye cére fàya na wɛ? ²⁶ Yi shazhɛɛɛ te wii fugba we ni. Ti wa yemɛ nuri wɛ, t'i wa shinma kɔn wɛ, t'i wa shinma kemɛɛ na yɛri kpɔngɔɔ ni wɛ. Ga yee fugba To wu ti jɔ shaa. Ta yee ya ye shazhɛɛɛ na na kanha wɛ? ²⁷ Jɔɔ wu wa yee ni, wemu na já ali jɛɛɛ bɛ fara wuyɛ pyaa shi wu na ni funzhaga ni wɛ? ²⁸ Naha na y'i yi funyɔ shaa ni yi cére faleye kaa ni wɛ? Yi sige yaweye yi fyɛngana li wii, y'a fyɛnɛ nizaara temu pyi ge! Yi wa kapyɛɛɛ pyi wɛ, y'i wa fàya shin wɛ! ²⁹ Ga n'a da yi jo yi mu, ali saannaa Solomani ni wu naafuu wu bɛɛri ni, wu fàɔa ka ya ke yawege ke ka fyɛnɛ nigin bɛ xɔ saana ni wɛ. ³⁰ Nà ke ki wa sige ki ni nijaa, na ta na di da ba kee sòrogo jiga na ge. Ni Kilɛ ya kee nɔhɔ tɔni lee tɔgana li na, ta wu da ba yee nɔhɔ tɔ xuuni na ye kee na wɛ? Yee n'a daa

w'a cèrɛ dɛ! ³¹ Lee wuu na yi ganha ba yi funyɔ shaa na: «Naha wèè da da li wɛ?» kelee «Naha wèè da da gbuu wɛ?» kelee «Naha wèè di da da leni wù fàya wɛ?» ³² Kilɛ cɛbaalaa p'a ye yaŋmuyɔ ye bɛɛri shaa. Yee fugba To wu kunni ya li cɛ na yee mago wa ye yaŋmuyɔ ye na. ³³ Yi fɛnhɛ ya Kilɛ wo saanra te ni wu wo tiimɛ pe shaa. Lee kadugo na Kilɛ na ye yaŋmuyɔ ye bɛɛri kan yi mu, na la taha yi na. ³⁴ Yi ganha ba yi funyɔ shaa ni jiga kaa ni wɛ! Yi jiga keree yaha jiga keŋɛ ni! Caŋa bɛɛri ki jɛ ni ki jɔŋɔ cɔnrɔmɔ ni.

7

Yi ganha ba yiyɛ jaagi wɛ! (Luka 6:37-38, 41-42)

¹ «Yi ganha ba pusamaa jaagi wɛ! Kɔnhɔ yi bɛ ganha bu ba jaagi wɛ. ² Bani jaagigana lemu na yee wa sipyii pusamaa jaagi ge, lee jaagigana le na yee bɛ wa da ba jaagi. Yaaga kemu ni yee wa sipyii pu wo daanna wu pyi ge, kee yaaga ke ninuŋɔ ni yeeyɛ pyaa bɛ wo daanna wa da ba bye. ³ Kagaanra le li wa mu ceboro wu jii ni ge, jaha na mu di lee wii, na ta puga tinbara di jɛ muyɛ pyaa jii ni, mu di ya lee jaa-i wɛ? ⁴ Kelee dii mu di da já ma ceboro pye: «Yere di kagaanra le wolo ma jii li ni!» na ta puga tinbara di jɛ mu wuu li ni wɛ? ⁵ Shuun shuun jɔvɔɔ dɛ, fɛnhɛ puga tinbara le wolo mayɛ pyaa jii le ni. Lee bu bye ma na já ja xuuni, na kagaanra li wolo ma ceboro wu jii li ni.

⁶ «Yi ganha ba fɛfɛɛɛɛ yaŋmuyɔ waa puun mu wɛ! Kɔnhɔ pu ganha bu da ŋmahana jɛri yi feni p'i yi shɛɛngi shɛɛngi wɛ. Yi ganha ba yi pɛɛwa kuun

waa shaalaa mu we! Kɔnhɔ pu ganha bu da wu tanhana tanhana we.

Y'a Kile jɛeri
(Luka 11:9-13)

⁷ «Y'a jɛeri, yi na da daa. Y'a zhaa, yi na da jaa. Y'a gbura ki kuuni, gbura ki na da muri yi mu. ⁸ Bani sipyaa sipya w'a jɛerege pyi ge, wee na da daa. Wemu w'a zhaa ge, wee na da jaa. Wemu w'a gbura ki kuuni ge, gbura ki na da muri weefɔɔ mu. ⁹ Yee wa beeri ja w'a buuri jɛeri wu mu ge, jɔgɔ wu wa yee ni wemu na kagerenje kan wu ja wu mu buuri wu wege ni we? ¹⁰ Kelee ja wu bu fya jɛeri wu mu, w'i wɔ kan wu mu fya wu wege ni we? ¹¹ Wee tuun wu ni, yee piimu p'a kolo ge, yee bi yasaaya kangana ce mu yi nagoo pu mu. Ayiwa, ta yee fugba To wu da ba yasaaya kan fo xuuni yi jɛerivɛɛ pu mu we? ¹² Yi funɲɔ wa sipyii p'a keree kiimu beeri pyi yi mu ge, y'a kee shi pyi pu be mu, bani wee wu jɛ Kile tudunmɔɔ Musa wo saliya we ni Kile tudunmɔɔ pii wo kalaa we.

Kuɲɔɔ nifɛnhɛfɛnhɛnɛ li wo keree
(Luka 13:24)

¹³ «Y'a jin kuɲɔɔ nifɛnhɛfɛnhɛnɛ li ni. Bani koo lemu l'a kari kakara ti wo xuu wu ni ge, lee ya pɛɛ, li tajege ki be d'a pɛɛ. Sipyiɲɛhemɛɛ p'a se lee koo le ni. ¹⁴ Ga koo lemu l'a kari ɲii sicuumɔ pu ni ge, lee koo l'a cɛɛ, li tajege ki be d'a cɛɛ. Sipyii piimu p'a jin lee ni ge, pee ya ɲɛɛ we.

Ki yasɛɛ fɛni p'a tige cɛni
(Luka 6:43-44)

¹⁵ «Piimu p'a puyɛ faanna na Kile tudunmɔɔ pee jɛ ge, y'a yiye kasɛri pee na! Pu ma ma yee mu

ba dubyaa ɲε wε, ga p'i ɲε yacoyo. ¹⁶ Pu kapyegee ki na y'a da ba pu cε. Ta ερεzen nilε ya daa mε xhuyo tige na? Kelee ta nitoroɲɔ na da xhutɔɔnyɔ tige na? ¹⁷ Tige kemu ya ɲɔ ge, yasεyε nizaaya k'a byi; tikuuɲɔ bε di yasεyε niguuyo pyi. ¹⁸ Tisaanɔ da ga já yasεyε niguuyo pye wε; tikuuɲɔ bε di wa da ga já yasεyε nizaaya pye wε. ¹⁹ Tige bεeri ki ɲε ki ya nagoo nizaamaa pyi-i ge, kee na ba gɔn, na ki wá na ni. ²⁰ Lee cεgana li na yee da ba tudunmɔɔ kafinejuu pu cε pu kapyegee ki na.

Piimu pu da ba jé Kile wo saanra ti ni ge
(Luka 13:25-27)

²¹ «Sipyii piimu bεeri p'a nε pyi: «Kafɔɔ, Kafɔɔ» ge, pee bεeri wa da ba jé fugba saanra ti ni-i dε, fo piimu yε p'a nε fugba To wu wo ɲidaan wu pyi ge. ²² Kiiri wu cagɔngɔ sipyiɲεhemεε na ba yu na: «Kafɔɔ, Kafɔɔ, ta wèe ya keree nibanɔaa jo mu mεge na, na jinaa kɔri yeege yama fεε ni, na kakanhanɔaa niɲεhenεε pye mu mεge na wε?» ²³ Wee tuun wu ni nε ma li shε pu na jo: «Nε yee cε bada wε. Yee kakuubyii piiri, yi laha na tàan dε!»

Puga nɔhɔshanma p'a jateni xuuni
(Luka 6:47-49)

²⁴ «Lee wuu na, sipyaa sipya w'a nε jomɔ pu nuri, na pu koo ɲaari ge, weefɔɔ ya foro ná fungɔngɔ fɔɔ wa feni, wemu ya wu puga yerenε faaya ɲuɲɔ ni ge. ²⁵ A zangbɔhɔ di ba ni kafεεgbɔhɔ ni, a gbalaa p'i ɲi fo na golo wo. Ga lee la shishiin ya já ke puga ke shan wε, bani faaya na ki nɔhɔ ya tenε. ²⁶ Ga sipyaa sipya ba nε jomɔ pu nuri, wufɔɔ di ya pu koo ɲaari wε, weefɔɔ ya foro fungɔngɔ baa fɔɔ wa feni, wemu ya wu wo puga yerenε gbazhenhe ɲuɲɔ ni ge. ²⁷ A

zangbɔhɔ di ba ni kafɛɛgbɔhɔ ni. A gbalaa p'i ni fo na golo wo. A kee puga k'i gurulo. A ki togana di golo.»

Yesu wo fanha ki keree

²⁸ Ayiwa, ba Yesu ya wee kalaa wu kan xɔ wɛ, a wu kalaa wu kangana l'i sipyiire ti nahaa wɔ xuuni, ²⁹ bani wu wo we, ni pu wo saliya karamɔgɔɔ pu wo wu bye ninumɔ wɛ. Wu wo kalaa wu bi byi ni sefɛɛɛ ni.

8

Yesu ya togo fɔɔ wa cuuŋɔ

(Marika 1:40-45; Luka 5:12-16)

¹ Ayiwa, ba Yesu ya tigi faabobonɔ ki na wɛ, a sipyiire nijɛhɛɛ di daha wu fɛni. ² Wee tuun wu ni a togo fɔɔ wa di fulu wu na, na nuguro sin wu fɛɛ ni, na wu pye: «Kafɔɔ, mu bu sɔɔ, go mu na já nɛ cuuŋɔ.» ³ A Yesu di wu keɛ yeege, na gbɔn wu na, na jo: «Nɛ sɔɔ mu wu cuuŋɔ!» Taapile ni a togo k'i xhɔ, a wu bye fɛfɛɛ. ⁴ Lee kadugo na a Yesu di wu pye: «Kasɛɛge yaha mayɛ na, ma ganha bu ye nahaa jo wa shishiin bɛ mu wɛ. Ga shɛ mayɛ shɛ saraya nahaa shɔɔnriwɔɔ wu na. Musa ya saraga kemu kaa jo ge, m'a kee wolo. Kee na ba li shɛ na m'a cuuŋɔ.»

Sɔɔsɔsii nuŋɔfɔɔ wa wo kapyebye ya cuuŋɔ

(Luka 7:1-10)

⁵ Ayiwa, ba Yesu ya jé Kapɛrinɔmɔ kulo li ni wɛ, a sɔɔsɔsii nuŋɔfɔɔ wa di fulu wu na, na wu jɛɛri na: ⁶ «Kafɔɔ, nɛ kapyebye wu nizinnɛge ki jɛ puga. Wu kabanuyo shuun wu bɛɛri w'a xu. Kanhama pu jɛ wu nuŋɔ ni fo pu nigbɔ.» ⁷ A Yesu di wu pye: «N'a da zhɛ wu cuuŋɔ.» ⁸ Ga, a wee sɔɔsɔsii nuŋɔfɔɔ wu

jo: «Kafɔɔ, nɛ yaa mu wu jé nɛ puga wɛ. Ga nɔmɛɛ nigin yɛ jo, lee na nɛ wo kapyebye wu cuunɔ. ⁹ Bani nɔnɔfɛɛ pii wo fanha nɔhɔ ni nɛ nɛ, sɔrɔsii pii di nɛ nɛ bɛ mu. Nɛ bu wee wa pye: «Shɛ!» W'a gari. Nɛ bu wa bɛ pye: «Pa!» Wee bɛ na ba. Nɛ bu na kapyebye wu pye: «Le pye!» W'a lee pye.» ¹⁰ Ba Yesu ya pee jomɔ pu logo wɛ, a lee di wu fo. Sipyii piimu p'a taha wu fɛni ge, a wu pee pye: «Can na n'a da yi jo yi mu, nɛ sanha we wo n'a daa wu tuugo na sipya wa shishiin mu Izirayɛli fiige ki ni wɛ. ¹¹ N'a da yi jo yi mu sanha jo sipyi nɛ hɛ mɛɛ na ba ba na yiri Kile-nɔhɔ ni camutomɔ ni. Pee ni Ibirayima ni Ishaaga ni Yakuba yɛ na ba binne diin, na li fugba saanra ti ni. ¹² Ga fugba saanra ti mɛge ya taha piimu na ge, pee na ba wá kpɛɛngɛ na nibiige ki ni. Pee na ba mɛhɛɛ suu wà, na ganhaa kuri.» ¹³ Lee kadugo na a Yesu di sɔrɔsii nɔnɔfɔɔ wu pye: «Ta se puga! Lemu m'a sha ge, lee li pye ma mu na saha ni ma n'a daa wu ni.» A wu kapyebye wu juunɔ lee taapile li ni.

*Yesu ya yama fɛɛ ni nɛ hɛ mɛɛ cuunɔ
(Marika 1:29-34; Luka 4:38-41)*

¹⁴ A Yesu di gari Pyɛɛri kaban, na she Pyɛɛri yafezhɔ wu ta w'a sinne ceefuuro keɛni. ¹⁵ A Yesu di gbɔn wu keɛni na, a ceefuuro t'i wu yaha. A wu yiri, na wu keree yàa. ¹⁶ Ba yakonɔ k'a pa nɔ wɛ, a sipyii p'i ganha na ma Yesu mu ni sipyii ni nɛ hɛ mɛɛ ni, jinaa nɛ piimu ni ge. A wu pee jinaa pu kɔri yeege pee sipyii pii ni juu nigin na, na yama fɛɛ pu bɛɛri cuunɔ. ¹⁷ Lee funnɔ ni Kile tudunmɔɔ Ezayi bi jomɔ pemu jo ge, a pee nɔ di fa na: «W'a nɔnɔ le wèe wo fanhaxhɔɔrɔ ti tãan, ni wèe wo yama pu ni.»*

* **8:17** Ezayi 53:4

*Piimu p'a bi giin p'i daha Yesu feni ge
(Luka 9:57-62)*

¹⁸ Ba Yesu ya sipyiire ti ja t'a pa wu kuuri we, a wu wu kalaapiire ti pye: «Wù shε gba wu kadugo.»

¹⁹ A saliya karamɔgɔ wa di fulo Yesu na, na wu pye: «Wù karamɔgɔ, xuu bεeri ni m'a se ge, nε na daha ma feni.» ²⁰ A Yesu di wu pye: «Sige puun wa ni wejeye ni, fugba shazhεεε di jε ni shiire ni. Ga tashɔngɔ wa Sipya Ja wu mu kemu jε wuyε pyaa wogo we.» ²¹ A wu kalaapiire la bε di wu pye: «Kafɔ, na yaha di ba fεnhε na to wu le.» ²² A Yesu di wee pye: «Xuu pu yaha sipyixuyo ye mu yee di da pee leni, m'a daha na feni!»

*Yesu ya kafεεgbɔhɔ ka yerejε
(Marika 4:35-41; Luka 8:22-25)*

²³ Lee kadugo na a Yesu ni wu kalaapiire t'i jé kari kɔrɔgɔ ka ni. ²⁴ Taapile ni a kafεεgbɔhɔ ka di yiri lɔhɔ ki jɔjɔ ni fo na lokuruyo pye yi na zhaa di kɔrɔgɔ ki tɔ. Lee bi Yesu ta wu na ηmunɔɔ. ²⁵ A wu kalaapiire t'i fulo wu na, na wu jε, na wu pye: «Kafɔ, wù na da gori lɔhɔ ni, yiri m'a wù jɔjɔ wolo!» ²⁶ A Yesu di pu pye: «Naha na yee di fyagi mε we? Yee n'a daa w'a cèrε dε!» Wee tuun wu ni a wu yiri, na sεlε kafεεge ke ni lokuruyo yi na, a tunmɔ pu bεeri di yere. ²⁷ A lee di bye pii sipyii pii mu kakanhana, a p'i jo: «We ná we di jε sipya wekε tuugo, fo kafεεge ni lɔhɔ bε na wu jɔmεε coni we?»

*Yesu ya jinaa kəri yeege namaa shuun wa ni
(Marika 5:1-20; Luka 8:26-39)*

²⁸ Ayiwa, ba Yesu ya nɔ gba wu kadugo yiri, Gadara fiige ki ni we, a namaa shuun wa di foro

faya yi ni, na ba wu ɲuɲɔ círi. Jinaa pu bye pee ni. Pu bi sii kolo kolo fo na koo li pye sipya be ya gbara w'a doroo li ni nige we. ²⁹ A p'i ɲɔ kɔn na xhuulo, na yu: «Naha mu di zhaa wée feni we, Kile Ja we? Kanhama m'a pa di ba zhan wù ɲuɲɔ ni, na ta pu tuun di sanha nɔ-ε ya?» ³⁰ Lee bi shaagbaga nijenje ka ta ki na naha wà taliige ni. ³¹ A jinaa p'i Yesu ɲεeri na: «Ma bu wù kɔri, ma di wù yaha wù she jé pii shaalaa pii ni.» ³² A Yesu di jo: «Y'a se!» A p'i foro namaa shuun wu ni, na she jé shaalaa pu ni. A kee shaagbaga ki beeri di gburogi, na digi yanja gologoloyo yi ni, na she jé gba lohɔ ki ni, na xhu wà. ³³ A pee shaanahamaa p'i baa kari kanha ki ni, na she yi beeri paari. Lemu l'a bi pye pii jinaa sipyii shuun we na ge, a p'i yee be naha jo. ³⁴ Wee tuun wu ni, a kulo li sheen pu beeri di foro, na she Yesu ɲuɲɔ círi. Ba p'a wu ɲa we, na wu keme ɲεeri na wu foro pu wo fiige ki ni.

9

*Yesu ya ná kabanuxuyo shuun fɔɔ wa cuunɔ
(Marika 2:1-12; Luka 5:17-26)*

¹ Wee tuun wu ni a Yesu di kɔrɔgɔ ka lɔ, na guri gba wu kɔn sanha, na ba wuyε pyaa wo kulo li ni. ² A sipyii pii di ba wu mu ni ná kabanuxuyo shuun fɔɔ wa ni yasinnege ka na. Ba Yesu ya pee wo n'a daa wu ɲa we, na ná kabanuxuyo shuun fɔɔ wu pye: «Na ja, lowaa le mayε ni, ma jurumu w'a yafa ma mu.» ³ Wee tuun wu ni a saliya karamɔgɔlɔɔ pii di ganha na yu puyε funyɔ ni na: «Kile mege we ya gyεegi me.» ⁴ Yemu p'a bi yu puyε funyɔ ni ge, a Yesu di yee ce, na pu pye: «Naha na ke fungɔnkuunɔ

ke d'a tigi yee funyɔ ni wε? ⁵ Na jo: «Ma jurumu w'a yafa ma mu.» kelee na jo: «Yiri, ma da jaari!» Leke l'a faha wε? ⁶ Ga kɔnhɔ y'i li ce na se wa Sipya Ja wu ni w'a sipyii pu wo jurumu wu yafani pu mu jɪŋε ki na.» A wu kabanuxuyo shuun fɔɔ wu pye: «Yiri, m'a ma yasinnεgε ki lɔ, ma da se puga!» ⁷ A wu yiri, na gari puga. ⁸ Ba sipyiire t'a lee ja wε, na fya. A p'i baraga taha Kile na tee sefεεε ti tuugo gan wuu na sipyii mu.

Yesu ya Macoo yiri

(Marika 2:13-17; Luka 5:27-32)

⁹ A Yesu di laha wee xuu wu ni, na gari. Wu nigariwo, a wu ná wa nidεεngε ja fanhafεε pu wari wu tashɔgɔ ki ni, wu mεgε di jε na Macoo. A wu wee pye: «Taha na feni.» A Macoo di yiri, na daha wu feni. ¹⁰ Caɲa ka a Yesu di ba gari Macoo kaban. Na wu yaha wu na li. A fanhafεε wari shɔvεε ni jurumupyii nijehemεε piitiilee bε di she binne na li ni wu ni, na fara wu kalaapiire ti bε na. ¹¹ Ba Farizhεεn p'a lee ja wε, na ganha na Yesu wo kalaapiire ti pyi: «Naha na yee wo karamɔgɔ w'i li ni fanhafεε wari shɔvεε, ni jurumupyii piitiilee bε ni wε?» ¹² Ba Yesu ya yee logo wε, na jo: «Sicuumɔ fεε mago jε wεε fɔɔ na wε, fo yama fεε. ¹³ Yi she yi funyɔ sha ni pe jomɔ pe kɔri ni na: «Y'a jɪŋɔ jaari yiye na, nε Kile wa lee feni na toro saraya tãan.» Bani sipyii piimu p'a tii ge, nε ta pa di ba pee yiri wε, fo jurumupyii.»

Kalaa nivomɔ ni kalaa nilε keree

(Marika 2:18-22; Luka 5:33-39)

¹⁴ Lee kadugo na a Yohana Batizelipye wo kalaapiire t'i fulo Yesu na, na wu yege na: «Naha

na wèe ni Farizhεen di suun leni, na ta mu wo kalaapiire t'i ya leni-i wε?» ¹⁵ A Yesu di pu jɔ shɔ na: «Cenabun poo* kaafεε na já nahaya tanha na pu ni cenabun poo wu yaha shiizhan ya? Bada! Ga cana ka wa ma, cenabun poo wu na ba shɔ pu na, p'a ganha na suun leni wee tuun wu ni.

¹⁶ «Sipya wa shishiin da ga favonɔ tara falεε na wε. Lee bu bye, favonɔ li na falεε ki kile zhεengi, kee tashengεηε ki na bεε. ¹⁷ Duvεn nivomɔ bε di ya leni foroyo nilεyε ni wε. Lee bu bye bε, foroyo yi na zhεengi, duvεn wu na wo, foroyo yi bε na gyεεgi. Ga foroyo nivoyo ni duvεn nivomɔ ya leni. Lee bu bye, ma da buun ka shishiin ni wε.»

Yesu ya cee wa cuunɔ, na nahagbaa fɔɔ wa wo poro nixhugo jε

(Marika 5:21-43; Luka 8:40-56)

¹⁸ Na Yesu yaha pee jomɔ pu na, a Yawutuu wo nahagbaa fɔɔ wa di ba nuguro sin wu fεε ni, na wu pye: «Nε poro fuceεε l'a xu nime nime. Ga pa ma kenε taha wu na, wu na jε.» ¹⁹ A Yesu ni wu kalaapiire t'i yìri, na binne kari ni wu ni. ²⁰ Lee bi cee wa bε ta w'a yee kε ni shuun ta shishan na woni wu fεni. A wee cee w'i ba Yesu kadugo yìri, na ba gbɔn wu fadegenε na. ²¹ Wee cee wu bi yi yu wuyε funɔ ni na: «Nε bu sii já ta kpɔn yε wu fadenε ke na, nε na juunɔ.» ²² A Yesu di ηmahana jεri, na wee cee wu ja, na wu pye: «Na poro, lowaa le mayε ni, ma n'a daa w'a ma cuunɔ.» Taapile ni a cee wu juunɔ. ²³ Ba Yesu ya nɔ wee nahagbaa fɔɔ wu kaban na faanwii pu ja, na sipyiire ti bε ta tunmɔ pu na wε, ²⁴ a w'i jo: «Yi yìri foro, bani pya wu ya ta xu

* 9:15 Yohana 3:29

wε, ga w'a ηmunᵋᵋ.» A p'i ganha na wu la wo. ²⁵ Ba sipyiire t'a foro wε, a Yesu di jé puga ki ni, na pya wu co wu keηε ke na, a pya w'i yìri. ²⁶ A lee kaa l'i jaaga na kee fiige ki bεeri cìri.

Yesu ya fyεnmεε shuun wa ηìi mugi

²⁷ A Yesu di yìri wee xuu wu ni, na gari. A fyεnmεε shuun wa di daha wu na, na seλε, na yu: «Dawuda Ja, ηunᵋᵋ naari wù na.» ²⁸ Ba w'a nᵋ puga wε, a fyεnmεε p'i fulo wu na. A wu pu yege na: «Yee ya dà li na na nε na já yee ηìi ki mugi ya?» A p'i jo: «Uun, Kafᵋᵋ.» ²⁹ Wee tuun wu ni a Yesu di gbᵋn pu ηìi ki na, na pu pye: «Lemu y'a zhaa ge, li pye yi mu na saha ni yi wo n'a daa wu ni.» ³⁰ A pu ηìi k'i mugi. A Yesu di yi jo waha pu mu na: «Yi ganha bu sipya wa shishiin yaha wu le cε wε!» ³¹ Ga, a p'i gari, na shε ganha na Yesu kaa yu kee fiige ki bεeri ni.

Yesu wo fanha ki ya ta yìri Shitaanni yìri wε

³² Ba Yesu ya pa foro wà na gaηji wε, a sipyii pii di ba wu mu ni ná wa ni, jina wu bye wu ni. Wee bi wu pye bobo. ³³ A Yesu di wee jina wu kᵋri, a ná wu já na yu. A l'i bye kakanhana sipyiire ti bεeri mu. A p'i ganha na yu na: «Le kaa le la tuugo sanha bye ηa Izirayeli fiige ki ni bada wε!» ³⁴ Ga, a Farizhεεn pu kunni di ganha na yu na: «Jinaa ηunᵋᵋfᵋᵋ fanha ni, w'a jinaa pu kᵋri.»

Sipyiire ti ηiηaara ya jé Yesu ni

³⁵ Yesu bi naari kulogoo ki bεeri ni: kugbᵋhᵋᵋ fara kupiire na, na sipyiire ti kalaa pu Kile-pεεηε piyεyε yi ni. Wu bi fugba saanra ti Jozaama pu yeε li pyi, na sipyii pu wo yama tuuyo yi bεeri xuu, ni pu fanhaxhᵋᵋrᵋᵋ ti bεeri. ³⁶ Ba w'a sipyiire ti ηa

wε, a pu njinaara di jé wu ni. Bani sipyiire ti bi sii kanha, samohoro be di ne pu ni wε, ba nahavoo baa dubyaa ne wε. ³⁷ Ayiwa, a wu wu kalaapiire ti pye: «Shinma nigonbaama w'a nehe, ga kapyebyii pu d'a cere. ³⁸ Lee wuu na, yi shinma wu kafoo wu neri na wu kapyebyii pii be tun sanha, p'i she wu shinma wu kon.»

10

*Yesu kalaapiire ke ni shuun we
(Marika 3:13-19; Luka 6:12-26)*

¹ Lee kadugo na a Yesu di wu kalaapiire ke ni shuun wu yiri, na fanha kan pu mu p'a jinaa kori p'a yeege sipyii ni, p'i da yama tuuyo beeri xuu, ni fanhaxhoro ti beeri. ² Pee Tudunmoo ke ni shuun wu meye yi wa ye: Nizhiime wu ne Simo p'i wu pyi na Pyeri, ni wu ceborona Andire. Zebede jalaa shuun: Yakuba ni Yohana. ³ Filipe ni Batelemi; Tomasi ni Macoo, wee wemu wu bi fene pye fanhafee wari shoo ge; Alife ja Yakuba ni Tade; ⁴ Simo wemu wu bi bye Zelotee kurunjo ki ni ge, ni Zhuda Isikariyoti, wee w'a pa Yesu le ke ne ni.

*Yesu ya wu kalaapiire ke ni shuun wu tun
(Marika 6:7-13; Luka 9:1-6)*

⁵ A Yesu di kalaapiire ke ni shuun wu tun, na pu pye: «Shi wemu ne Yawutuu wε, yi ganha bu she wee yiri wε! Yi ganha bu da jé Samari sheen wo kulo la shishiin be ni wε! ⁶ Izirayeli fiige ki sipyii piimu p'a piin ba dubyaa ne-ε ge, yi she pee yiri. ⁷ Yi nigariwuu, y'a sipyii pu yeri, yi da yi yu pu mu na fugba saanra t'a teene! ⁸ Y'a yama fee pu cuunjo! Yi da xuu pu neni! Y'a togo fee pu cuunjo, yi da pu

pyi fεεfεε! Yi da jinaa pu kəri y'a yeege sipyii pu ni! Ma fuu na y'a lee ta, yi bε p'a li kaan ma fuu na. ⁹ Yi ba gaaji, yi ganha bu sanni kelee warifyεn lɔ wε! Yi ganha bu waripyaa bε lɔ le yiyε fεni wε! ¹⁰ Yi ganha bu kushεyεrεyε, kelee fadeye shuun, kelee tanhaya, kelee publiin lɔ wε! Bani kapyebye ya sii yaa ni wu nɔlige ni. ¹¹ Yi bu jé kulo bεeri ni, kugbɔɔ la, kupire la, yi see sipya sha wemu na zɔɔ wu yi tirige ge. Yi diin weefɔɔ mu fo yi kariduun ba she nɔ. ¹² Yi ba da jé puga bεeri ni y'i fεnhε fò pye na: «Kilε wu nɔɔniε kan yi mu!» ¹³ Kee puga ki bu da k'a yaa ni yi wo nɔɔniε ki ni, kee na digi pu na. Ga kee puga ki ba da ki ya yaa ni yi wo nɔɔniε ki ni wε, yi wo nɔɔniε ki na guri na pa yi mu. ¹⁴ Puga bεeri kelee kulo bεeri l'a she li da yi tirige wε, kelee pu ya yi jomɔ logo wε, yi ba fòro wee xuu wa ni, y'i yi tɔɔyɔ gbazhenhε nahara wo wà. ¹⁵ Can na n'a da yi jo yi mu jo Sodɔmu* ni Gɔmɔəri shεen wo kanhama keree na ba bɔrɔ lee kulo li wogoo na kiiri wu cagɔngɔ.»

Kanhama pemu p'a ma ge
(Marika 13:9-13; Luka 21:12-17)

¹⁶ «Li wii, n'a yi tun na kari ba dubyaa nε mε yacoyo niε ni wε. Wee tuun wu ni, yi kasεεge yaha yiyε na ba wɔlɔɔ nε wε! Y'i bye sipyii piimu ya la yu ni wa ni wε, ba gbegbe shazhεεrε nε wε! ¹⁷ Y'a yiyε kaseri sipyii pii na dε, bani pu na ba yi leni kiirikɔɔn kuruyo yi keŋε ni, na yi kpɔɔn ni kashεngεε ni pu wo Kilε-pεεnε piyεyε yi ni. ¹⁸ Pu na ba se ni yi ni gbafεnεεrεε ni saannaa mu nε

* **10:15 Sodɔmu ni Gɔmɔəri:** Zhenεzi 19:1-21; 18:20

mεγε wuu na. Lee na ba bye kaḡuḡo yi na Kile wo Jozaama pu jo pu mu, na pu jo shi wusama be mu. ¹⁹ Pu ba yi leni keye ni tuun wemu ni, yi nijoyo ni yi jogaḡaa ganha bu da bye yi mu funzhaga we. Jomɔ pemu y'a da ba jo ge, pee na ba digi yi funyo ni wee tuun wuyε pyaa ni. ²⁰ Bani yiyε pyaa wa da ba bye pee jomɔ pe joveε we, ga yi To Kile wu wo Munaa li l'a da ba yu yi ḡoyɔ na.

²¹ «Ceboro na ba wu ceboro le keḡe ni, kɔnhɔ p'i wu gbo. To na ba lee tuugo pye wu pya na. Nagoo be na ba yiri pu sefee feni, kɔnhɔ p'i pu gbo. ²² Sipyii beeri na ba yi kɔ ne mεγε wuu na, ga wemu bu ja luu mara fo tehenε na, weefɔɔ na zhɔ. ²³ Pu ba yi kana kulo la ni, yi ma baa kari latii ni! Ga n'a da yi jo yi mu jo yani yee pu Izirayeli kulogoo ki beeri naari ge, Sipyia Ja wu na guri ba.

²⁴ «Kalaapire ya pele li kalaato na we; kapyebye ya pele wu ḡuḡofɔɔ na we. ²⁵ Kalaapire tehenε li wa na pye ba li kalaato wu ḡe we. Kapyebye be tehenε li ḡe na pye ba wu ḡuḡofɔɔ ḡe we. Ni p'i wa kpɔɔn fɔɔ wu mεγε yiri na Belizebuli,* mεγε kemu na ba yiri kpɔɔn li sipyii pu na ge, ta kee da ba golo Belizebuli na we?

*Wemu na p'a yaa na fyagi ge
(Luka 12:2-7)*

²⁶ «Wee tuun wu ni yi ganha ba fyagi sipyii na we! Bani yaaga ka shishiin niḡmɔhɔḡo wa kemu da ba foro kpeenge na we. Kaḡmɔhɔḡo la shishiin wa lemu da ba ḡe we. ²⁷ N'a yemu yu yi mu nibiige ni ge, y'a yee yu kpeenge na! Y'a kalɔhɔɔ temu nuri

* **10:25 Belizebuli:** Wee ḡe jinaa wo ḡuḡofɔɔ we, wee wemu wu ḡe Shitaanni ge.

ge, y'a duri kataya na yi da yee caaga! ²⁸ Piimu na já sipya gbo, na ta p'i da já yafin be pye wu munaa na-ε ge, yi ganha ba fyagi pee na wε! Ga, wemu wu da já sipya gbo, na ma munaa be le Jahanεmε ni ge, y'a fyagi wee na! ²⁹ Ta cōnrilōo shuun be p'a beεεε wari pile wε? Ga lee be na, ali wee wa nigin be, wu ya dun jinε na yee To Kilε wu gaɲa ni wε. ³⁰ Ga yee kunni, Kilε ya ali yee ɲuzhiire teyε pyaa beεri ɲo ce. ³¹ Lee wuu na yi ganha ba fyagi wε; y'a ye cōnrilōo niɲεhemεε na!

*Na sōo Yesu na kelee na she wu ni
(Luka 12:8-9)*

³² «Sipyaa sipya w'a yere li na sipyii ɲaha tãan na nε wo wee ɲε ge, nε be na ba yere li na na fugba To wu ɲaha tãan, na weefōo ɲε nε wo. ³³ Ga wemu bu foro nε kaa tãan sipyii ɲaha tãan, nε be na ba foro weefōo kaa tãan na fugba To wu ɲaha tãan.

*Naɲinε be wε, ga ηmōpara li
(Luka 12:51-53; 14:26-27)*

³⁴ «Yi ganha ba giin na ɲaɲinε ni nε pa ɲinε ke na-ε de! Nε ta pa ni ɲaɲinε ni wε, fo ηmōpara. ³⁵ Nε pa na pa beɲanhara le ja ni wu to te ni, porofōo ni wu nu te ni, ni ja shō ni wu yashō te ni. ³⁶ Sipyaa puga shεen ye pyaa ki da ba bye wu pεen. ³⁷ Sipyaa sipya to kelee wu nu kaa l'a taan wu mu na toro nε tãan ge, weefōo ya yaa ni nε ni wε. Sipyaa sipya ja kelee wu poro kaa l'a taan wu mu na toro nε tãan ge, weefōo ya yaa ni nε ni wε. ³⁸ Sipyaa wemu ya wu korikoritige lō, na daha nε feni wε, weefōo ya yaa ni nε ni wε. ³⁹ Sipyaa wemu w'a giin wu wu munaa mara ɲiɲaa ge, wee na ba buun li ni ɲiga na. Ga

wemu w'a bɔnri wu munaa ni nijaa nɛ wuu na ge,
wee na ba wu munaa ɲuŋɔ wolo ɲiga na.

Kasaan̄aa footɔnɔ
(*Marika 9:41*)

⁴⁰ «Sipya wemu bu yee co xuuni, nɛ w'a co xuuni.
Sipya wemu bu nɛ co xuuni, we w'a nɛ tun ge, we
w'a co xuuni. ⁴¹ Sipya wemu bu Kile tudunmɔ wa
co xuuni, na bani Kile tudunmɔ wu ɲɛ wii, kuduun
we w'a yaa ni Kile tudunmɔ ni ge, weefɔɔ na wee ta.
Sipya wemu bu sipyitiimɛ co xuuni, na bani w'a tii,
kuduun wemu w'a yaa ni sipyitiimɛ ni ge, wufɔɔ
na wee ta. ⁴² Can na, n'a da yi jo yi mu, sipyaa sipya
w'a cɛɛgbuu nii lonɲɛ nidiige ye pyaa bɛ kan we
nɔhɔcɛɛɛ we wa mu, na bani wu ɲɛ nɛ kalaapire
ge, weefɔɔ da ga fɔ lee wo kuduun ni wɛ.»

11

Yesu labye w'a li shɛɛ na Shɔvɔɔ wu ɲɛ wii
(*Luka 7:18-35*)

¹ Ayiwa, ba Yesu ya wee kalaa wu kan xɔ wu
kalaapiire kɛ ni shuun wu mu wɛ, a w'i yiri wee
xuu wu ni, na shɛ ganha na sipyii pu kalaa, na Kile
Jozaama pu yɛɛ li kaan pu mu kabanugo kulogoo
ki ni. ² Lee bi Yohana Batizelipye ta w'a Shɔvɔɔ wu
kapyegee ki bɛeri kaa logo na wu yaha kaso wu
ni. Wee tuun wu ni a w'i wu kalaapiire ta tun wu
mu na pu shɛ wu yege na: ³ «P'a Shɔvɔɔ wemu kaa
jo na wu na ba ba ge, mu wu wa laa, ta wù watii
ɲaha wii?» ⁴ A Yesu di pu ɲɔ shɔ na: «Y'a lemu
ɲaa, na yemu nuri ge, yi shɛ lee paari Yohana mu
na: ⁵ Fyɛnmɛɛ wa ɲaa, faannaa di ɲaari, togo fɛɛ di
juunɔ, ɲudunnɔɔ di nuri, xuu di ɲɛni, Kile Jozaama

p'i yu la baa fεε mu. ⁶ Sipywa wemu ɲuɲɔ ya kyεεgi nε na wε, weefɔɔ ɲε duba pya.» ⁷ Ba Yohana wo kalaapiire t'a kari wε, a Yesu di ɲɔ kɔn na yu ni sipyiire ti ni Yohana shizhaa na na: «Naha yee d'a she wii siwaga ki ni wε? Kafεεge ya wahagaanra lemu ɲeri ge, lere ya? ⁸ Wee tuun wu ni yee d'a she ɲaha wii wε? Fazaaya fɔɔ ge? Ga piimu p'a fazaaya leni ge, pee ya daa saannaa piyεye ni. ⁹ Yee d'a she ɲaha wii wε? Kile tudunmɔ ge? Uun, n'a da yi jo yi mu jo ali w'a pele Kile tudunmɔ na. ¹⁰ Bani l'a ka Kile Kafila wu ni wu shizhaa na na:

«Li wii, n'a na tudunmɔ we tun ma ɲahagbaa na wu ma koo li yàa yaha ma ɲaha na.»*

¹¹ Can na n'a da yi jo yi mu jo sipya wa shishiin sanha se Adama nagoo ni wemu w'a pele Yohana Batizelipye na wε. Ga lee be na fugba saanra ti wo sipyii pu beeri wo nifɛnhɛfɛnhɛne ya pele wu na. ¹² Na co Yohana Batizelipye wo Kile Jomɔ pu yere li na, fo na pa nɔ nime na, yatenwaya na fugba saanra t'a daa. Piimu p'a yatenyε waha ge, pee p'a ti taa. ¹³ Kile tudunmɔɔ pu beeri, na fara Kile tudunmɔɔ Musa wo saliya wu na, pee beeri ya fugba saanra ti kaa jo, fo na pa nɔ Yohana Batizelipye wo tuun wu na. ¹⁴ Yi bu da yi na giin di yi ɲaha ce, Kile tudunmɔɔ Eli wemu wo ba kaa l'a fɛnhɛ jo ge, Yohana wu ɲε wee Eli we. ¹⁵ Wemu na logo ge, wu logo.

¹⁶ «Nε na já ɲɲaa wo sipyii pii taanna ni jɔɔ ye ni wε? Pu ɲε ba nɔhɔpiire ta ɲε wε, temu ya tiin pinnerε kpeεnge na ge, na pu kaafεε pyi: ¹⁷ «Wèe ya faangaa wi yee mu, yee di ya ta xɔnhɔ wε. Lee

* **11:10** Malaki 3:1

kadugo na a wèe di yamεhεε su yee mu yee di ya ta yiyε njinaara yahana yaha wε.> ¹⁸ Bani Yohana ya pa, wu ya li wε, w'i ya gbuu wε. A p'i jo na: <Jina wu jε wu ni.> ¹⁹ A Sipya Ja wu ba, na ganha na li na gbuu, a p'i jo na: <Lajεhεε fɔɔ ni gba fɔɔ wu jε we ná we. Fanhafεε wari shɔvεε ni jurumupyii pii bε wo najii wu jε wii.> Ga kajii ya kan Kilε wo fungɔngɔ fεεε ti mu wu kapyegeε ki gbɔɔrɔ ni.»

*Kulogoo kiimu k'a Yesu jomɔ pu she ge
(Luka 10:13-15)*

²⁰ Ayiwa, Yesu ya wu kakanhanɔaa nigbɔhɔɔ ki fanha pye kulogoo kiimu ni ge, a wu jɔ kɔn na kee kaa yu. Bani kee kulogoo ki shεen ya ta sɔɔ na daajεjε jo pu wo jurumu wu na wε. A w'i jo: ²¹ «Bɔɔngɔ ki wa yee Korazen shεen wogo! Bɔɔngɔ ki wa yee Betisayida shεen wogo! Bani kakanhanɔaa kiimu k'a pye yee ni ge, kee da bi bye Tiiri ni Sidɔn kulogoo ki ni, nimε bi da pee ta pee ya daajεjε jo, na pu jurumu wu yaha l'a mɔ, na bɔrɔyɔ le puyε na, shɔɔnrɔ ni. ²² Lee wuu na, n'a da yi jo yi mu jo Tiiri ni Sidɔn wo kanhama keree na ba bɔrɔ yee wogoo ki na kiiri wu cagɔngɔ. ²³ Mu do Kaperinɔmɔ? Go mu wa giin na mu na ba yirige fo fugba we ni ya? Ahayi dε! Mu da ba dirige fo Jahanεmε we ni. Bani kakanhanɔaa kiimu k'a pye mu ni ge, kee da ba bye Sodɔmu kulo li ni, nimε bi da li ta li na jε sanha. ²⁴ Lee wuu na, n'a da yi jo yi mu jo Sodɔmu wo kanhama pu na ba bɔrɔ mu wo pu na kiiri wu cagɔngɔ.»

*Yesu w'a ηmɔnɔ kaan
(Luka 10:21-22)*

25 Wee tuun wu ni a Yesu di jo: «Na To Kile, fugba ni jinε ki Kafɔɔ, n'a baraga taha ma na, bani m'a kii keree kii ηmɔhɔ fungɔnyɔ fεε ni kalaagbɔ fεε na, na ki shε nɔhɔpiire na. 26 Uun, na To Kile, bani lee l'a taan mu mu. 27 Nε To w'a keree ki bεeri le nε kenε ni. Wa shishiin ya Kile Ja wu cε wε, fo To Kile wu yε nigin. Wa shishiin bε di ya To Kile cε wε, fo wu Ja wu yε nigin, ni wu la jε wu To wu shε sipya wemu na ge. 28 Y'a ma na mu, yee piimu bεeri p'a kanha, tuguro di jε yi juyɔ ni ge; nε na ηmɔhɔ kan yi mu. 29 Yi na wo zhu wu taha yi katiye ni, y'i yere nε di da yi kalaa, yi zɔlɔɔ pu na tifahama ta. Bani nε juyɔ k'a penji, nε luu bε d'a taan. 30 Nε wo zhu wu ya dugo wε, fanha bε di jε nε wo tuguro ti ni wε.»

12

Yesu ya yemu jo cadεngε ki keree na ge (Marika 2:23-28; Luka 6:1-5)

1 Caɲa ka Yesu ni wu kalaapiire t'a pa doroo shinma kerεyε ya tε ni. Kee caɲa k'i bi bye Yawutuu pu wo cadεngε ka. Lee bi xuugo ta wu kalaapiire ti na, a pee di shinma sεyε ya kɔn, na ganha na yee wo pya wu wo na guri. 2 Ba Farizhεen p'a lee ja wε, na Yesu pye: «Li wii, kaa lemu ya yaa li pye cadεngε ni-i ge, go lee mu wo kalaapiire t'a byi mε!» 3 A Yesu di pu pye: «Tuun wemu ni xuugo ya pa saannaa Dawuda ni wu tahama-nɔhɔmɔɔ pu ta ge, w'a lemu pye ge, yee sanha lee kalaa-i gε? 4 W'a jε Kile-pεεnε puga ki ni, buuri we p'a wo na gaan Kile mu ge, na wee lɔ. A wu ni wu tahama-nɔhɔmɔɔ p'i shε wee li. Na ta watii bi li wee buuri we ni, ni saraya jaha shɔnrivεε pu yε bε wε. 5 L'a ka saliya

wu ni na saraya nahá shòonrivεε pu ma kapyεεε pyi Kilε-pεεηε pugbòhò ki ni cadεεngε ni; lee di ηε kakuunò wε. Ta yee sanha lee bε kalaa wε? ⁶ Na ta wa di wa naha wemu ya ye Kilε-pεεηε pugbòhò ki na ge, di yee jo yi mu. ⁷ ‹Y'a ηunò jaari yiyε na, nε wa lee feni, na toro saraya tàan.›* Yee da bi pee jomò pe kòri cε dε, yee bi da jaagi shan pii sipyii pii na tawaga ni wε. ⁸ Bani Sipya Ja wu ηε cadεεngε ki bε Kafò.»

*Yesu ya ná kewaga fòò wa cuunò cadεεngε ka ni
(Marika 3:1-6; Luka 6:6-11)*

⁹ A Yesu di yìri wà, na gari na she jé pu Kilε-pεεηε puga ka ni. ¹⁰ Lee bi ná wa ta wà wu keηε ke na waha. A sipyii p'i Yesu yege na: «Na sipya cuunò cadεεngε ni, ta lee ya saha?» P'a yee jo bani pu bi giin p'i kajúηò sha p'i wu tòògò le. ¹¹ Ga, a Yesu di pu pye: «Dubya nigin pe bu she da wa mu yee ni, a wee dubya w'i do wege ni cadεεngε ni, ta wufòò da zhe wu wolo wε? ¹² Ta sipya ya ye fo na she ganha dubya na wε? Lee wuu na do, na kasaana pye cadεεngε ni, lee ya ηò.» ¹³ Wee tuun wu ni a Yesu di ná wu pye: «Ma keηε ki sanha!» A wu keηε ki sanha, a k'i juunò ba keki ηε wε. ¹⁴ A Farizheen p'i foro, na she puyε ηa, kònhò p'i gbogana sha Yesu na.

Kilε ya kapyebye wemu nahá bulo ge, wee ηε Yesu

¹⁵ Ba Yesu ya lee cε wε, a w'i yìri wee xuu wu ni. A sipyiηehεmεε di daha wu feni. Piimu pu bye ni yama ni ge, a Yesu di pee bεeri cuunò. ¹⁶ Ga, a wu yi jo na waha pu mu na wee ηε sipya wemu ge, na pu ganha bu yee jo wa shishiin bε mu wε. ¹⁷ Lee ya

* 12:7 Oze 6:6

pye mu kənhə Kile bi yemu jo Kile tudunməɔ Ezayi
 ɲə na ge, yee ɲə di fa na:

18 «Na kapyebye wu we, nε wemu ɲaha bulo ge.

Na ɲidaan wo we, wu kaa l'a dan na ni fo
 xuuni.

Nε na ba na Munaa li tirige wu na.

Wu na ba shi wusama kalaa tiime keree ni.

19 W'a da ba nakaara pyi wε.

W'a da ba nama kəɔn wε.

Sipywa wa shishiin wa da ga wu mujuu logo
 kakuutoroyo ni wε.

20 Wahagaan lemu ya kuri ge,

w'a da ga lee sana kegi wε.

Sokinna wemu kpεεngε ya jin wà ge,

w'a da ga wee sama fugi wε.

Mu w'a da ba bye fo na she tiime pu pye p'a se ta.

21 Shi we bεeri na ba wu pye pu tadanja.»*

*Yesu wo fanha ki ya ta yiri Shitaanni yiri wε
 (Marika 3:22-30; Luka 11:14-23)*

22 Lee kadugo na a p'i ba wu mu ni ná wa ni,
 jinaa pu bye wu ni, wee bye fyεn, na nəhə pye
 bobo. A Yesu di wu cuunɔ. A wu já na ɲaa, na
 yu bε. 23 A lee di bye kakanhana sipyiire ti bεeri
 mu, a p'i ganha na yu na: «Ta we ya sii mε saannaa
 Dawuda Ja wu wε?» 24 Ga ba Farizhεεn p'a yee logo
 wε, na jo: «Jinaa ɲunɔfɔɔ Belizebuli fanha ni we ná
 we ya jinaa pu kəri.» 25 Ga, a Yesu di pu fungɔnyɔ
 cε na jo: «Saana bεeri t'a yiri tiyε kaa na ge, tee na
 gyεεgi. Kulo bεeri, kelee puga bεeri, ki sipyii bu yiri
 puyε kaa na, kee na gyεεgi. 26 Shitaanni di bu yiri
 na Shitaanni wa kəri, li ɲε kanna Shitaanni w'a yiri

* 12:21 Ezayi 42:1-4

wuyε kaa na. Shitaanni di bu yìri wuyε kaa na, wu saanra ti na bye dii kyεεgi baa wε? ²⁷ Ni yee wa yu na jinaa juṅɔfɔɔ Belizebuli baraga ni nε jinaa pu kɔri, wee tuun wu ni yee wo sipyii piimu p'a pu kɔri ge, pee di pu kɔri jɔgɔ baraga ni wε? Yee wo sipyii puyε pyaa ki da ba kiiri kɔn yee na. ²⁸ Ga nε bu da nε na jinaa pu kɔri Kilε Munaa li baraga ni, lee w'a li shεε na Kilε saanra t'a nɔ yee na.

²⁹ «Wa na já pye dii na jé fanhahεhεhε fɔɔ puga, di wu yanmuyɔ kuu na ta ma ya fεnhε wu pɔ-ε wε? Ga ma bu fεnhε wu pɔ, ma na já jé puga ki ni na yanmuyɔ yi kuu.

³⁰ «Sipya wemu jε nε jii wε, nε pen wu jε weefɔɔ. Sipya wemu ya nε tεri na sipyii pu pinnεε wε, weefɔɔ ya pu caaga. ³¹ Lee wuu na, n'a da yi jo yi mu jo sipyii ya jurumu wemu bεeri pyi, na fanhara temu bεeri pyi Kilε na ge, kee bεeri na já yafa pu mu. Ga wa bu Fεfεεrε Munaa li fanha, wufɔɔ da lee wo yafa ta bada wε. ³² Sipyaa sipya w'a joguumɔ jo wá Sipya Ja na ge, lee na yafa wufɔɔ mu. Ga wemu bu Fεfεεrε Munaa li mεge kyεεgi, weefɔɔ da lee wo yafa ta naha ke koṅɔ ke na wε, w'i da li yafa ta laxhara bε ni wε.

Ki yasεyε feni p'a tige ceni
(Luka 6:43-45)

³³ «Tige kemu bu jɔ, ki yasεyε bε na jɔ. Tige kemu bu golo, ki yasεyε bε na golo, bani ki yasεyε feni p'a tige ceni. ³⁴ Yee piimu p'a kolo ba matεhεε jε-ε ge, dii yee di da já kafila nizaama jo wε? Bani lemu l'a sipya zɔ we jɔ ge, lee l'a fòro wu jɔ ke ni. ³⁵ Sipyisaama w'a yasaaya kilee na yeege wu yasaaya tayahaṅa ni; sipyikuunɔ di yakuuyo kilee

na yeege ki yakuuyo tayahaṅa ni. ³⁶ N'a da yi jo yi mu jo sipyii ya joguumo pemu beeri yu ge, pu na ba yege yee beeri na kiiri wu cagongo. ³⁷ Kiiri na ba gon ma na, na kanii kan ma mu na saha ni ma jomom pu ni, kelee na ma jaagi na saha ni ma jomom pu ni.»

*Yawutuu p'a jo na Yesu wu kakanhana la pye
(Marika 8:11-12; Luka 11:29-32)*

³⁸ Ayiwa, a saliya karamogoo pii, ni Farizheen pii di Yesu pye: «Karamogoo, we funno ki wa m'a naha sheshere kakanhana la pye ma she wu na.» ³⁹ A Yesu di pu no sho na: «Ninaa sipyii pii p'a kolo, na noho pye mom ee baa fee ge, pee p'a naha sheshere kakanhana shaa, ga la shishiin da zhee pu na we, fo Kile tudunmoo Zhonasi wuu le. ⁴⁰ Ba Zhonasi ya ta caya taanri ni piye taanri fya naganja ki funno ni we,* mu Sipya Ja wu be da ba da caya taanri ni piye taanri jine ke ni. ⁴¹ Ninive shen na ba yiri na ninaa wo sipyii pii jaagi kiiri wu cagongo cana, bani Ninive shen ya daajene jo pu wo jurumu wu na Zhonasi wo Kile jomoo yere li baraga ni.* Na ta wa di ne naha wemu ya ye Zhonasi na ge. ⁴² Kiiri wu cagongo, Seba fiige ki Saanzho* wu na ba yiri wu ninaa sipyii pu jaagi, bani wee ya pa na yiri jine ki tene na. Kanho wu ba saannaa Solomani wo fungongo fere jomoo pu logo. Wa di wa naha wemu w'a pele Solomani na ge!

* **12:40** Zhonasi 2:1 * **12:41** Zhonasi 3:5-10 * **12:42** 1
Saannaa 10:1-10; 2 Canajehere Jomoo 9:1-9

*Jina na kuri jé sipya ni
(Luka 11:24-26)*

⁴³ «Jina bu foro sipya ni tuun wemu ni, tɛyɛ yemu y'a waha waha ge, w'a ganha na jaari yee ni na taŋmɔŋɔ shaa, ga w'i da ki ta wɛ. ⁴⁴ Wee tuun wu ni w'a jo wuyɛ funŋɔ ni na: «Na puga kemu ni nɛ foro ge, n'a da guri da se kee ni.» W'a guri kari, na shɛ kee puga ki niwaga ta p'a ki pɔ fɛɛfɛɛ, na ki kemɛ xuuni. ⁴⁵ Wee tuun wu ni w'a gari na shɛ ba ni jinaa gbarashuun watii ni, piimu ya kolo wuyɛ pyaa ki na ge. Wu ni pee na ba jé kee puga ki ni, na diin wà. Lee funŋɔ ni wee sipya we wo taxɔgɔ na ba golo na toro taashiinɛ li bɛ tàan. Mu shiin l'a da ba bye nijaa wo sipyikuuyo ye bɛ wo shizhaa na.»

*Jɔgɔ yɛ pu jɛ Yesu nu ni wu cebooloo pu wɛ?
(Marika 3:31-35; Luka 8:19-21)*

⁴⁶ Ayiwa, na Yesu yaha wu na yu ni sipyiire ti ni, a wu nu we, ni wu ceboronamaa p'i nɔ, na yere kpɛɛngɛ ki na. Pu funŋɔ ki bye p'i jo ni wu ni. ⁴⁷ A sipya wa di Yesu pye: «Ma nu we ni ma ceboronamaa pu niyereye yi wa kpɛɛngɛ ke na, pu funŋɔ ki wa p'i jo ni ma ni.» ⁴⁸ A Yesu di wee jɔ shɔ na: «Jɔgɔ yɛ pu jɛ nɛ nu ni nɛ ceboronamaa pu wɛ?» ⁴⁹ Ba w'a yee jo wɛ, na keɲɛ shɛ wu kalaapiire ti na, na jo: «Nɛ nu ni nɛ ceboronamaa pu piiiri naha. ⁵⁰ Nɛ To we wu jɛ fugba wu ni ge, sipyaa sipya w'a wee wo nidaan pyi ge, wee wu jɛ nɛ ceborona, ni nɛ ceboroshɔ, ni nɛ nu.»

13

*Talenɛ lemu l'a jo nuguro ta shizhaa na ge
(Marika 4:1-9; Luka 8:4-8)*

¹ Kee caṇa kiyε pyaa a Yesu di foro puga ki ni, na gari na she diin Galile Gba wu ɲɔ ki na. ² A sipyiɲehemεε di ba binne, na wu maha fo w'a jé tiin kɔrɔgɔ ka ni. A sipyiire ti beeri di yere lohɔ ki ɲɔ ki na. ³ A wu ganha na keree niɲehenεε yu pu mu talenεε ni. A wu jo: «Caṇa ka ná wa ya foro na kari wu tεge ni di zhe wu alikama shi wá fenε shi wagana na. ⁴ Na wu yaha wu na wee nuguzhi wu waa, a wu nuguro ta di do koo ni tεge ki ɲɔ na. A shazheere di ba tee ɲɔ. ⁵ A ta di do faaga ɲuɲɔ ni pogoo kii ni. A tee di weri fin, bani poɲehere bye wà wε. ⁶ Ba caya y'a pa yeree wε, a t'i fanhaɲa, na waha, bani nire tatii bye ti na wε. ⁷ A nuguro ta di do xhuyo niɲε ni. A xhuyo y'i ganha na lεgi, na ba ti co, na ti li. ⁸ A nuguro ta di do ɲijenε na. A tee di fin, na lε na pya le. Pile la ma pyaa xhuu nigin (100) pye, la ma kelεε gbaara (60) pye, la ma kelεε taanri (30) pye.» ⁹ Ba w'a yee jo xɔ wε, na jo: «Wemu na logo ge, wu logo.»

*Yesu talenεε ki kajuu ɲuɲɔ
(Marika 4:10-12; Luka 8:9-10)*

¹⁰ Lee kadugo na a Yesu kalaapiire t'i fulo wu na, na wu pye: «Naha na mu di yu ni sipyiire ti ni talenεε ni wε?» ¹¹ A Yesu di pu pye: «Na fugba saanra ti wo ηmɔhɔrɔ ti ce, yee mu lee ya kan. Ga ti je wu ya ta kan pii mu wε. ¹² Bani la ɲε wemu mu ge, la na ba gan wee mu na fara lee na, l'a ɲehε wu mu. Ga la ɲε wemu mu wε, ali nifenhεfenhεnε lemu be li ɲε wu mu ge, li be na zhɔ wu na. ¹³ Lee wuu na ne yu ni pu ni talenεε ni, bani pu wa na wii, p'i ya yaaga ɲaa wε. P'a niwegee shaan, p'i ya yi nuri wε,

p'i ya yi jaha be ceni we. ¹⁴ Kile tudunmɔɔ Ezayi ya yemu jo pu shizhaa na ge, yee jɔ ya fa na:

«Yee na ba niwegee shan, na yi logo,
ga y'i wa da yi jaha ce we.

Yi na ba jii taan, na wii,
ga y'i wa da yaaga be ja we.

¹⁵ Bani pii sipyii pii niwegee k'a waha.

P'a pu niwegee tɔ, na pu jii tɔ.

Pu funɔɔ ya pye p'i ja pu jii ki ni we,

p'i logo pu niwegee ki ni we,

p'i yi jaha ce pu fungonyɔ yi na we.

Lee funɔɔ ni pu da ba ne mu,

kɔnhɔ ne pu cuɔɔ we.»*

¹⁶ Ga yee kunni, yee jɛ duba nagoo, bani yee jii ki wa jaa, yi niwegee k'i nuri. ¹⁷ Can na n'a da yi jo yi mu, lemu yee wa jaa ge, Kile tudunmɔɔ nijehemɛɛ ni sipyitiimɛɛ nijehemɛɛ pii funɔɔ ya pye na lee ja, ga p'i ya li ja we. Yemu yee wa nuri ge, pu funɔɔ ya pye na yee logo, ga p'i ya yi logo we.

Yesu ya nuguro ti wo talene li kɔri jo

(Marika 4:13-20; Luka 8:11-15)

¹⁸ «Ayiwa, yi niwegee shan ni nuguro ti wo talene li kɔri wu ni. ¹⁹ Piimu p'a fugba saanra ti jomɔ pu nuri, p'i ya pu jaha ce-ɛ ge, pee jɛ ba koo jɔ nuguro jɛ we. Shitaanni na ba pee jomɔ pe wolo pu funyɔ ni. ²⁰ Faaga wo nuguro ti jɛ piimu ge, pee na jomɔ pu logo, na pu co tɔvuyo na ni fundanga ni. ²¹ Ga nire di jɛ pu na we, p'a bye pu da mɔ lee ni we. Cɔnrɔmɔ bu wa ta, kelee sipyii bu daha wu feni na gana pee jomɔ pe wuu na, wu jɔɔ na wakaraa

* **13:15** Ezayi 6:9-10

kyεεgi. ²² Xhuyo niηε wo nuguro ti ηε piimu ge, pee na jomə pu logo, ga ke koηə ke wo funzhakeree ni naafuu la piinηε na pu cənri fo pu da nagoo pye wε. ²³ Nijeηε wo nuguro ti ηε piimu ge, pee na pe jomə pe logo, na pu ηaha cε. P'a nagoo niηεηεεε pye. Pile la ma pyaa xhuu nigin (100) pye, la ma keλεε gbaara (60) pye, la ma keλεε taanri (30) pye.»

Yesu ya talenε la jo ηakuuηə shizhaa na.

²⁴ Ayiwa, a Yesu di talenε la be jo pu mu na: «Fugba saanra t'a foro kaa lemu feni ge, lee li wa mε. Ná wa w'a yashi nijemε wá wu tεγε ni. ²⁵ A wee ná wu pen di ba yiri nibiige ka ni, na sipyii pu beeri yaha pu na ηmunə. Nà kemu k'a foro alikama feni ge, na she kee ηakuuηə ki wo pya wa wá alikama wu tε ni, na gari. ²⁶ A alikama wu fin, na ba seye pye. A ηakuuηə ki be di foro yere. ²⁷ A tεγε ki kafəə wu wo kapyebyii p'i ba wu pye: «Wù kafəə, ta yashi nijemε be mu ya wá ma tεγε ki ni wε? Ke ηakuuηə ke d'a yiri mii wε?» ²⁸ A wu pu ηə shə na: «Nε wo pen wa w'a le pye.» A kapyebyii p'i wu pye: «Ta ma funηə ki wa wù she kee ηakuuηə ke kəngi?» ²⁹ A wu jo: «Ahayi, nε fyagi jo yee bu she kee kəngi, yi ganha bu da alikama wu be kəngi wε. ³⁰ Yi yi beeri yaha wà y'i binne le. Yaləəəə ti ləduun ba nə, wee tuun wu ni nε na ba yi jo yaləəəə ti ləvεε pu mu jo pu fenhε ηakuuηə ke kən fəə, p'i ki pə, p'i ki sòrogo, pu bu xhə p'i alikama wu kemε le na kpəən le ni.»»

*Yesu ya talenε la jo mutaridi pile shizhaa na
(Marika 4:30-32; Luka 13:18-19)*

³¹ Lee kadugo na a Yesu di talenε la be jo pu mu sanha na: «Fugba saanra t'a foro mutaridi pile feni. A ná wa di li lə nugi wu tεγε ni. ³² L'a cèε foro yashi

wusama bæeri tàan, ga li bu fin tuun wemu ni, l'a bæle na toro naxhoo wu tiye yi saya bæeri tàan. L'a ñeri tige fo shazhæere na ti shiire ñeri ki geye na.»

*Yesu ya talenε la jo buuri shizhenherε shizhaa na
(Luka 13:20-21)*

³³ Ayiwa, a Yesu di talenε la be jo pu mu sanha na: «Fugba saanra ti ñe ba buuri shizhenherε ñe we. Cee wa ya tee le wu farani myε kiloo kelee shuun ni kaguro (25) ni na tɔnhɔ, a wu bæeri di yiri.»

*Yesu wo talenεε ki kajuu ñuɔ
(Marika 4:33-34)*

³⁴ A Yesu di pe jomɔ pe bæeri jo sipyiire ti mu talenεε ni. Wu bi yu ni pu ni talenε baa we. ³⁵ W'a lee pye kɔnhɔ Kilε tudunmɔ w'a bi yemu jo ge, yee ñɔ di fa na:

«Nε na ba yu ni pu ni talenεε ni.
Keree kiimu k'a bi ñmɔhɔ
fo koɔ ki yaaduun wu ni ge,
nε na ba kee yu pu mu.»*

Yesu ya ñakuuɔ ki wo talenε li kɔri jo

³⁶ Ayiwa, a Yesu di sipyiire ti yaha wà, na gari puga. A wu kalaapiire t'i fulo wu na, na wu pye: «Ñakuuɔ ki k'a foro tεge ki ni ge, lee talenε le kɔri jo wu mu.» ³⁷ A Yesu di jo: «Wemu w'a yashi nijemε wu wá ge, wee ñe Sipya Ja. ³⁸ Tεge ke, kee ñe koɔ ke yashi nijemε we, wee ñe fugba saanra ti wo nagoo pee. Ñakuuɔ ke, kee di ñe Shitaanni wo nagoo pee. ³⁹ Pεn wemu w'a ñakuuɔ ki pya wu wá ge, wee ñe Shitaanni wuyε pyaa. Yalɔɔɔ ti lɔduun we,

* **13:35** Zaburuu 78:2

wee jε konɔ ki taaxɔ le. Yalɔɔɔ ti lɔvεε pee, pee jε mεlekεε. ⁴⁰ Ba sipya ma jakuunɔ kɔngi, na ki wá mε na ni wε, mu l'a da ba bye konɔ ki taaxɔ li ni. ⁴¹ Piimu bεeri p'a sipyii pu jɔnɔ kyεεgi n'a daa wu na, ni piimu p'a kakuunɔ pyi ge, Sipya Ja wu na ba wu mεlekεε pu tun p'a shε pee sipyii pii bεeri niŋε wolo wu wo saanra ti ni, ⁴² na pu wá kanragaa na ki ni. P'a ganha na mεhεε suu wà, na ganhaa kuri. ⁴³ Ga piimu p'a pye sipyitiimεε Kile mu ge, pee na ba jí pu To wu saanra ti ni ba canja jε wε. Wemu na ye logo ge, wu yi logo.»

Yesu ya talenε lemu jo naafuu niŋmɔhɔmɔ shizhaa na ge

⁴⁴ A Yesu di jo sanha na: «Fugba saanra ti jε ba naafuu jε wε, naafuu wemu w'a ηmɔhɔ tεge ka ni ge. A ná wa di wu ja, na guri wu ηmɔhɔ sanha. A wu fundanga wo di shε wu kenε yanmuyɔ bεeri pεre, na ba kee tεge ki shɔ.»

Yesu ya talenε lemu jo kuun shizhaa na ge

⁴⁵ A Yesu di jo sanha na: «Fugba saanra ti jε ba kuun pεrεvɔɔ jε wε, wemu ya kuun nizaama shaa ge. ⁴⁶ Ba w'a kuun pεεwa wo wa ja wε, a wu wu kenε yanmuyɔ bεeri pεre, na shε wee kuun wu shɔ.»

Yesu ya talenε lemu jo fyaa jɔ wu shizhaa na ge

⁴⁷ A Yesu di nugo jo sanha na: «Fugba saanra ti jε sanha bε ba jɔ jε wε, sipyii ma wu wá gba lɔhɔ ni, na fyaa tuuyo bεeri co. ⁴⁸ Ba jɔ w'a ji wε, jɔwaa pu na wu yeege shan gba wu jɔ ki na. P'a diin, na fyaa pu shɔɔnri. P'a fyacemεε pu le pu yerεye ni, na niguuyo yi wá. ⁴⁹ Mu l'a da ba bye konɔ ki taaxɔ li ni. Mεlekεε p'a da ba sipyisaamaa pu shɔɔnri

na wolo sipyikuuyo yi ni. ⁵⁰ P'a sipyikuuyo yi wá kanragaa na ki ni. P'a ganha na mēhēē suu, na pu ganhaa kuri wà.»

Kafonḡḡ ni kalēgēē keree

⁵¹ Lee kadugo na a Yesu di pu yege na: «Ta yee ya kii keree kii bēeri naha cē?» A p'i jo: «Uun.» ⁵² A wu pu pye sanha na: «Ayiwa, saliya karamḡḡ wa bēeri w'a kalaa fugba saanra ti keree ki ni ge, wee ya foro puga fḡḡ wa fēni wemu ya kafonḡḡ ni kalēgēē taa na fōro wu naafuu tayahaḡa ni ge.»

Nazarēti shēen ya dà Yesu na wē (Marika 6:1-6; Luka 4:16-30)

⁵³ Ba Yesu ya talenēē ki jo xḡ wē, na laha wee xuu wu ni. ⁵⁴ Kulo lemu ni w'a lē ge, a wu gari wà, na shē sipyiire ti nḡ kḡn na galaa Kilē-pēēēē piyēyē yi ni. A lee di bye pu mu kakanhana, a p'i ganha na yu na: «Mii wu d'a te fungḡḡḡ fēēē te ta wē? Dii wu d'a pye na jani kii kakanhaḡaa kii na wē. ⁵⁵ Ta wu nē mē menizhe ná wu ja wu wē? Ta wu nu bē wu nē mē Mariyama wē? Ta wu ceboronamaa bē pu nē mē Yakuba, Yusufu, Simḡ ni Zhude wē? ⁵⁶ Ta wu ceboroshaa pu bēeri bē pu nē naha wù niḡē ni wē? Wu d'a yìri mii ni ke fanha ke bēeri ni wē?» ⁵⁷ A kee keree kii di pu pye pu ya dà Yesu na wē. A Yesu di pu pye: «Kilē tudunmḡ ya pēēēē taa xuu bēeri ni, fo wuyē pyaa kulo le, ni wuyē pyaa puga ke.» ⁵⁸ A w'i bye wu ya kakanhaḡaa niḡēhēēē pye wà wē, bani pu ya dà wu na wē.

14

Herodi hakili ya wuregi (Marika 6:14-16; Luka 9:7-9)

¹ Wee tuun we ni gbafenere Herodi Antipasi ya Yesu kaa logo. ² A wu wu kapyebyii pu pye: «Yohana Batizelipye wu je we ná we, wee w'a sii wii. W'a je na foro xu ni, lee l'a wu pye wu na jani kii kakanhanjaa kii na.»

Yohana Batizelipye xugana (Marika 6:17-29)

³ Ayiwa, Herodi bi pu pye p'a Yohana co, na shonho le wu na, na wu le kaso ni. Wu ceborona Filipe sho Herodjasi wuu na Herodi bi lee pye. ⁴ Bani Yohana bi li she wu na na: «Li ya ta saha mu wu we cee we leje we.» ⁵ Herodi funho ki bye na Yohana gbo, ga wu bi fyagi sipyiire ti na, bani pee bi Yohana jateni Kile tudunmo.

⁶ Lee be na, a Herodi wo cazege canja ki wo kalene l'i ba no, a Herodjasi poro fucere l'i yiri na xhoho sipiyirilee pu nahagbaa na. A lee di sii taan Herodi ni, ⁷ fo w'a kaa fucere li mu na li bu yaaga beeri jeeeri wee mu, na wee na kee kan li mu. ⁸ Li nu wu wo jomho funho ni, a fucere l'i Herodi pye: «Yohana Batizelipye juno taha yaaga ka na ma kan nahame na mu!» ⁹ A lee di saan wu jaha tanha. Ga na wu yaha w'a kaa na xo wu sipiyirilee pu jii na, a wu junmuu li jo yaha fucere li mu. ¹⁰ A wu wa yaha kari w'a she Yohana juno ki kon kaso wu ni. ¹¹ A p'i ba ni ki ni, na ki taha yaaga ka na, na pa gan fucere li mu l'a she gan li nu wu mu. ¹² A Yohana wo kalaapiire t'i she wu nixhugo ki lo na she le, na xho na she yee jaha jo Yesu mu.

*Yesu ya yalige kan sipyii kabɔfonɔɔ kaguro mu
(Marika 6:30-44; Luka 9:10-17; Yohana 6:1-14)*

¹³ Ba Yesu ya yee logo wε, a wu jé kɔrɔgɔ ka ni, na yiri wee xuu wu ni, na laha sipyiiire ti tàan na kari siponɔ ki xuu wa ni. Ga, a sipyiiire t'i wee xuu wu cε. A p'i foro kanha ni ni, na gari tɔɔyɔ na Yesu feni. ¹⁴ Ba Yesu ya foro kɔrɔgɔ ki ni wε, na pee sipyiɲehεmεε pu ɲa, a pu ɲiɲaara di jé wu ni. A wu pu yama fεε pu cuuɲɔ. ¹⁵ Ba yakonɔ k'a pa nɔ wε, a Yesu wo kalaapiire t'i fulo wu na, na wu pye: «Caɲa k'a xɔ toro, wèe di ɲε siponɔ ni naha. Sipyiiire ti yaha kɔnhɔ p'i shε yaligee sha shɔ kulogoo ki ni.» ¹⁶ A Yesu di pu pye: «Pu ya yaa na kari wε, yiye pyaa ki yalige kan pu mu!» ¹⁷ Ga, a p'i wu pye: «Buuri ɲuyɔ kaguro ni fyaa shuun ye wu ɲε wèe mu naha.» ¹⁸ A Yesu di pu pye: «Yi pa ni yee ni naha!» ¹⁹ Lee kadugo na a Yesu di sipyiiire ti pye na pu tiin ɲapurege ki ni. A wu yee buuri ɲuyɔ kaguro ni fyaa shuun wu lɔ, na ɲaha ke yirige le fugba we ni, na baraga taha Kile na. A wu xhɔ na yee buuri ɲuyɔ yi kegi kegi na kan wu kalaapiire ti mu, a pee di wu kan sipyiiire ti mu. ²⁰ A pu bεeri di li na din. Yalige kemu k'a kori ge, a p'i kee saɲa kemε fo na saganaa ke ni shuun ɲi. ²¹ Pee yalilimεε pii bye sipyii namaa kabɔfonɔɔ kaguro (5.000) shi, cèe ni nɔhɔpiire niɲε ɲε wε.

*Yesu ya ɲaari gba lɔhɔ ɲunɔ ni
(Marika 6:45-52; Yohana 6:15-21)*

²² Ba p'a xɔ wε, taapile ni a Yesu di yi jo waha wu kalaapiire ti mu, na pu jé kɔrɔgɔ ki ni, p'i gba wu kɔn wu ɲaha na, yani wu sipyiiire ti yaha ge. ²³ Ba w'a pu yaha xɔ wε, na dugi kari faabobonɔ ki na

wu yε nigin, na she Kile jεeri. A piige k'i ba wə na wu yaha wu yε wà. ²⁴ Kə̀rɔ̀gɔ̀ ki bi lii na xə kɔ̀nɔ̀ ki na. A lokuruyo di ganha na ki sani, bani kafεεge ki bi jirini pu na. ²⁵ Xhupee mεhεε suduun wu ni, a Yesu di ganha na jaari lɔ̀hɔ̀ ki juɔ̀ɔ̀ ni na se wu kalaapiire ti yiri. ²⁶ Ba kalaapiire t'a wu ja wu na jaari lɔ̀hɔ̀ ki juɔ̀ɔ̀ ni wε, a pu jaalaa di yiri fo xuuni. A p'i ganha na yu: «Yafugunɔ̀ li jε le!» A p'i fya fo na sipyaa waa. ²⁷ Ga taapile ni a Yesu di pu pye: «Yi yi logoo ki waha, nε wu wa, yi ganha bu da vya wε!» ²⁸ A Pyεeri di jo: «Kafɔ̀, ni mu wu w'a sii wii, na pye na bε di jaari she ma yiri lɔ̀hɔ̀ ki fugba ni.» ²⁹ A Yesu di wu pye: «Ta ma!»

A Pyεeri di foro kə̀rɔ̀gɔ̀ ki ni, na ganha na jaari na se Yesu yiri lɔ̀hɔ̀ ki fugba ni. ³⁰ Ga w'a pa kafεεge ki ta k'a peε ge, na fya. A wu jɔ̀ kɔ̀n na diri lɔ̀hɔ̀ ki ni, na sipile wá na: «Kafɔ̀, na shɔ̀!» ³¹ Taapile ni a Yesu di wu keɲε yeege na wu co, na wu pye: «Mu wo n'a daa w'a kanha cὲε ba! Naha na ma d'a mayε kaala wε?»

³² A pu shuun wu bεeri di jé kə̀rɔ̀gɔ̀ ki ni, a kafεεge k'i yere. ³³ Ayiwa, piimu p'a bye kə̀rɔ̀gɔ̀ ki ni ge, a pee di nuguro sin Yesu fεε ni, na wu peε na wu pye: «Can na Kile Ja mu ya sii!»

*Yesu ya yama fεε cuuɔ̀ Zhεnezarɛti fiige ki ni
(Marika 6:53-56)*

³⁴ A Yesu ni wu kalaapiire t'i gba wu kɔ̀n, na nɔ̀ Zhεnezarɛti fiige ki jinε ki na. ³⁵ A wee xuu wu wo sipyii p'i Yesu cε. A p'i wu kaa caaga taga wee xuu wu bεeri círi, fo sipyii pu na pu yama fεε pu tugoo na ma. ³⁶ A p'i Yesu jεeri na wu yere p'i gbɔ̀n yε wu

fadegenɛ ke na. Sipyii piimu beeri p'a kpon ki na ge, a pee beeri di juunɔ.

15

*Kalaa wemu w'a ta wu sefelee pu mu ge
(Marika 7:1-13)*

¹ Farizheen p'a, ni saliya karamɔgɔɔ pii bi yiri Zheruzalemu ni na pa Yesu yiri. A pee di ba wu yege na: ² «Naha na mu wo kalaapiire t'i wè sefelee pu wo kalegee ki kyeegei we? Pu ba da li, pu da pu keye je we.» ³ A Yesu di pu pye: «Yee do? Naha na yee di Kile wo jomheee ki kyeegei yi wo kalegee ki feni we? ⁴ Kile ya jo: <Ta ma to ni ma nu pelee.> W'a jo sanha na: <Wa bu joguumɔ jo ni wu to kelee ni wu nu ni, na weefɔɔ ya yaa na wu gbo.>* ⁵ Ga yee kunni wa sipyii pu kalaa na sipya beeri w'a wu to kelee wu nu pye na: <Ne bi da ja na naafuu wemu taga mu tɛge ge, wee ya kan xɔ Kile mu.> ⁶ Na li je nige fanha kaa weefɔɔ juunɔ ni wu wu to kelee wu nu wu tɛge we. Lee funnɔ ni yee ya Kile jomɔ pu pye juunɔ baa, na daha yiye pyaa wo kalegee feni. ⁷ Yee shuun shuun jovee piiri! Kile tudunmɔ Ezayi ya kapaŋaa kiimu jo yee shizhaa na ge, k'a saha fo xuuni. W'a bi jo:

⁸ <Nɔyɔ ye ni pii sipyii pii ya ne pelee,
ga pu zɔɔɔ d'a lii ne na fo xuuni.

⁹ Tawaga ni p'a ne pelee,
pu wo kalaa w'i je sipyii wo jomheee ye.>* »

*Keree kiimu k'a sipya nɔrɔgɔ ge
(Marika 7:14-23)*

* 15:4 Ekizode 20:12; 21:17

* 15:9 Ezayi 29:13

¹⁰ A Yesu di sipyiire ti yiri, na pu pye: «Yi ni-wegee shan y'i ye logo! ¹¹ Yaaga kemu k'a jin sipya ɲɔ ni, na se ma funɲɔ ke ni ge, kee ya sipya nɔrɔgɔ wɛ. Ga lemu l'a fòro sipya ɲɔ ke ni ge, lee l'a wu nɔrɔgɔ.» ¹² A Yesu wo kalaapiire t'i fulo wu na, na wu pye: «Go m'a li cɛ na ma jomɔ p'a waha Farizhɛɛn pu na gɛ?» ¹³ A wu pu pye: «Tige bɛɛri ki ɲɛ nɛ fugba To Kilɛ we ya ta ki nɔri-i ge, yee bɛɛri na ba gɔngi laha wà. ¹⁴ Yi pu yaha wà, fyɛnmɛɛ pu ɲɛ pii, na fyɛnmɛɛ pii wo kagaangaa co. Fyɛn wa bu fyɛn wa kagaan co, pu shuun wu bɛɛri na do wege ni.» ¹⁵ A Pyɛɛri di jo: «Lee talenɛ le kɔri jo wù mu.» ¹⁶ A Yesu di jo: «Yee bɛ sa! Yee sanha sii fungɔngɔ fɛɛɛ ta-ɛ ya? ¹⁷ Ta yee ya li cɛ na yaaga yaaga k'a jin sipya ɲɔ ni ge, ma yacɛɛ le ni kee ma jé, lee kadugo tàan na ba shɛ foro yaara tashɛgɛ ke ni wɛ? ¹⁸ Ga lemu l'a fòro sipya ɲɔ ke ni ge, wu zɔ we ni lee ya fòro. Lee l'a sipya nɔrɔgɔ. ¹⁹ Sipya zɔ we ni fungɔnkuuyo ye ya fòro ma na jo sipyigbuu, dɔdɔɔrɔ, cessaara ni namazhaara, ni nagaara, ni kafinɛyɛ, ni mɛkyɛɛgɛɛ. ²⁰ Kee keree kii k'a sipya nɔrɔgɔ, ga na li ni kejebaaya ni, lee ya sipya nɔrɔgɔ wɛ.»

*Shi watii shɛn cee wa ya dà Yesu na
(Marika 7:24-30)*

²¹ Lee kadugo na a Yesu di yiri wee xuu wu ni, na gari Tiiri ni Sidɔn fiige ki ni. ²² Kana shɛn cee wa bye tiinnɛ na kee fiige ki ni. A wee di ba Yesu mu, na mujuugbɔɔ wá na: «Kafɔɔ, Dawuda Ja we, ɲunɲɔ ɲaari na na, jina wa wu ɲɛ nɛ poro fucɛɛɛ li ni, wee ya wu kana fo xuuni.» ²³ Ga Yesu ya ta wu ɲɔ shɔ ali ni kafila kaɲa nigin bɛ ni wɛ. A wu kalaapiire

t'i fulo wu na, na wu ɲɛɛri na wu wee cee we le koo ni, kɔnhɔ wu ganha ba xhuulo da ɲaari pu fɛni wɛ. ²⁴ A Yesu di pu pye: «Nɛ ta tun piitiilee mu wɛ, fo Izirayɛli wo nagoo pu yɛ, pee piimu p'a piin ba dubyaa ɲɛ-ɛ ge.» ²⁵ A wee cee wu ba nuguro sin Yesu fɛɛ ni, na wu ɲɛɛri na: «Kafɔɔ, na tɛgɛ!» ²⁶ A Yesu di wu pye: «Li ya ta saha pu nɔhɔpiire yalige lɔ wá pobiire mu wɛ.» ²⁷ A cee wu jo: «Yee wa can, Kafɔɔ. Ga yalɲahara temu t'a yiri pobiire ti kafɔɔ wu tabali wu fugba ni, na dun ɲɲɛ na ge, pobiire ti wa tee li.» ²⁸ A Yesu di wu pye: «Cee we, ma n'a daa w'a pɛɛ. Kile wu li pye ma mu na saha ni ma ɲidaan ni.» A cee wu poro fucɛɛɛ l'i juunɔ lee taapile li ni.

Yesu ya yama fɛɛ ɲɲɛhɛmɛɛ cuunɔ

²⁹ Lee kadugo na a Yesu di yiri wee xuu wu ni, na gari Galile Gba wu ɲɔ na. A wu dugi tiin faabobonɔ ka na. ³⁰ A sipyiire t'i ganha na ma wu mu ni yama fɛɛ tuuyo bɛɛri ni: tɔrɔɔ nigin nigin fɛɛ, fyɛnɛmɛɛ, taa fɛɛ, boboo ni yama fɛɛ ɲɲɛhɛmɛɛ piitiilee bɛ. A p'i ba ni pee yama fɛɛ pu ni Yesu mu, a wu pu cuunɔ. ³¹ Ba sipyiire t'a boboo pu ɲaa pu na yu, taa fɛɛ p'i juunɔ, tɔrɔɔ nigin nigin fɛɛ di ɲaari, fyɛnɛmɛɛ di ɲaa wɛ, a lee di bye pu mu kakanhana fo xuuni. A p'i ganha na Izirayɛli wo Kile wu sɔni.

Yesu ya yalige kan sipyii kabɔfonɔɔ shishɛɛɛ mu (Marika 8:1-10)

³² Ayiwa, a Yesu di wu kalaapiire ti yiri, na pu pye: «Pii sipyii pii ɲɲaara ti wa nɛ ni, bani ɲɲaa ɲɛ pu caɲa taanri wogo nɛ yiri naha, ɲɔyalige ka shishiin di ɲɛ nige pu mu wɛ. Nɛ funnɔ wa di pu kuugo wuu le koo ni, pu fanha ki pa shɛ xhɔ koo

na wε.» ³³ A wu kalaapiire t'i wu pye: «Mii wèe di da yalige ta naha ke sipoŋɔ ke ni di pii sipyii pii bæeri ɲɔ sha wε?» ³⁴ A Yesu di pu yege na: «Buuri ɲuyɔ juu yi wa yee mu wε?» A p'i wu ɲɔ shɔ na: «Buuri ɲuyɔ gbarashuun ni fyabigee k'a.» ³⁵ A wu sipyiiire ti pye na pu tiin ɲiŋε ki na. ³⁶ A wu xhɔ, na yee buuri ɲuyɔ gbarashuun we ni fyagaa ki lɔ, na baraga taha Kile na, na yi kegi kegi na kan wu kalaapiire ti mu. A pee di yi kan sipyiiire ti mu. ³⁷ A pu bæeri di li na din. A kalaapiire t'i saganɔaa gbarashuun ɲi buuri ɲukoroyo yi saya na. ³⁸ Piimu p'a kee yalige ki li ge, pee bye namaa kabɔfoŋɔɔ shishεεε (4.000), cèe ni nɔhɔpiire ɲiŋε ɲε wε. ³⁹ A Yesu di sipyiiire ti yaha kari. Lee kadugo na a wu jé kɔrɔgɔ ka ni na kari Magadan ɲiŋε ki na.

16

Yawutuu p'a jo na Yesu wu kakanhana la pye (Marika 8:11-13; Luka 12:54-56)

¹ Caɲa ka Farizhεen ni Sadushεen pii ya pa fulo Yesu na kɔnhɔ p'i wu taanna wii. A p'i wu pye na wu ɲaha sheshεεε kakanhana la pye pee nii na lemu ya yiri fugba we ni ge. ² A Yesu di pu pye: «Fugba we bu ɲaaɲa na foro caɲa d'a to xɔ, yee na jo na: <Zanha da ba ɲiga na wε.> ³ Fugba wu bu ɲaaɲa fo na wuu ɲimugunɔ na, yee na jo na: <Zanha ki da do ɲiɲaa.> Fugba wu wo ɲɛɲaa le, yee ya lee keree cε na shɔɔnri kiyε ni. Ga yee di da já we tuun we wo ɲaha sheshεεε ti kɔri cε wε! ⁴ Niɲaa sipyii pii p'a kolo, na nɔhɔ pye ɲɔmεε baa fεε ge, pee p'a ɲaha sheshεεε kakanhana shaa, ga la shishiin da zhεε

pu na wε, fo Kile tudunmɔɔ Zhonasi wuu le.» Lee kadugo t̄aan a Yesu di pu yaha w̄a, na gari.

Farizhεen ni Sadushεen pu wo buuri shizhεnhεε te
(*Marika 8:14-21*)

⁵ Tuun wemu ni Yesu kalaapiire ti bi gaanji gba wu kadugo ȳiri ge, a pu funɲɔ di wɔ pu ya ta buuri lɔ wε. ⁶ A Yesu di pu pye: «Yi fungɔnyɔ ta! Y'a yiyε kaseri Farizhεen ni Sadushεen wo buuri shizhεnhεε ti na!» ⁷ A p'i puyε pye na: «W'a ye yu, bani w̄e ya ta buuri lɔ wε.» ⁸ Yemu pu bi yu ge, a Yesu di yee cε na jo: «Yee n'a daa w'a kanha c̄εε dε! Naha na yee di yiyε pyi na buuri ɲε yee mu-i wε? ⁹ Yee sanha sii ye ɲaha cε nime be-ε ya? Nε buuri ɲuyɔ kaguro wu kegi kegi sipyii kabɔfonɔɔ kaguro (5.000) wu na ge, buuri wemu w'a kori ge, sagan̄aa juu wu d'a ɲi wε? ¹⁰ Nε buuri ɲuyɔ gbarashuun wu kegi kegi sipyii kabɔfonɔɔ shishεεε (4.000) wu na ge, buuri wemu w'a kori ge, sagan̄aa juu wu d'a ɲi wε? ¹¹ Nε na yee pye: «Y'a yiyε kaseri Farizhεen ni Sadushεen wo buuri shizhεnhεε te na.» A ɲaha di yee pye yee ya ta li cε nago kanna nε ta na buuri kaa yu yee mu-i wε? ¹² Ayiwa, a wu kalaapiire t'i na li cε lee na, na wu bi ta pu pye na p'a puyε kaseri buuri shizhεnhεε na wε, na ga p'a puyε kaseri Farizhεen ni Sadushεen wo kalaa wu na.»

Pyεeri ya yere li na na Kirisa wu ɲε Yesu
(*Marika 8:27-30; Luka 9:18-21*)

¹³ A Yesu ni wu kalaapiire t'i she nɔ Sezare Filipe fiige ki ni. A wu wu kalaapiire ti pye: «Sipyii pu wa Sipyia Ja wu pyi na jɔgɔ wu ɲε wε?» ¹⁴ A p'i wu ɲɔ shɔ na: «Pii wa yu na Yohana Batizelipye mu ɲε, pii di

yu na Eli, pii bε di yu sanha na Zheremi, kelee Kile tudunmɔ watii.» ¹⁵ A Yesu di pu yege na: «Ga yee do, yeeyε pyaa ki mu, nε di jε jɔgɔ wε?» ¹⁶ A Simɔ Pyεeri di wu pye: «Kirisa mu jε, wee wemu wu jε Saan, na nɔhɔ pye Izirayeli wo Shɔvɔɔ wu ge, Kile j̄ni wo wu wo Ja we.» ¹⁷ A Yesu di wu pye: «Zhonasi ja Simɔ, mu jε duba pya, bani wemu w'a we can we shε mu na ge, weefɔɔ jε Adama pya wε. Ga nε To Kile wemu wu jε fugba wu ni ge, wee w'a wu shε mu na. ¹⁸ N'a da li shε ma na jo Pyεeri ma jε, lee kɔri jε faaga. N'a da ba na Egilizi wu yerenε kee faaga ki na. Adesi gburaya da já wu yerenε wε. ¹⁹ N'a da ba fugba saanra ti kenikaangaa ki kan ma mu. Ma bu kaa lemu bεeri koro kan j̄injε ke na, lee koro na gan fugba we ni. Ma bu kaa lemu bεeri koro tɔ j̄injε ke na, lee koro na dɔ fugba wu ni.» ²⁰ Lee kadugo na a Yesu di yi jo waha wu kalaapiire ti mu na pu ganha bu yee jo wa shishiin bε mu na wee wu jε Kirisa wu wε.

*Yesu ya wu xu ni wu jε wu jo
(Marika 8:31-9:1; Luka 9:22-27)*

²¹ Na co wee tuun wu na a Yesu di jɔ kɔn na yi fiinjε na yu wu kalaapiire ti mu na: «Li waha l'i waha, fo nε bu shε Zheruzalεmu ni. Nɔhɔlεε, ni saraya jaha shɔɔnrivεε j̄unɔfεε, ni saliya karamɔgɔlɔɔ pu na ba nε kanha fo xuuni wà. Pu na ba nε gbo, ga nε na ba jε na foro xu ni na caxhugo caɲa taanri wogo ki na.» ²² A Pyεeri di gari ni wu ni kabanugo, na shε jɔ kɔn na yu ni wu ni na: «Ahayi Kafɔɔ, lee wa da ma ta wε! Kile wu ma tanha lee na!» ²³ Ga, a Yesu di ηmahana j̄eri na Pyεeri pye: «Toro laha na t̄aan, mu Shitaanni

we! Ne ɲuŋɔ mu wa zhaa da gyεεgi mε, bani mu fungɔngɔ ɲε Kile keree na wε, fo sipyii wogoo.»

²⁴ Lee kadugo tãan a Yesu di wu kalaapiire ti pye: «Wa funɲɔ bi ɲε wu binne ni na ni, wu she wuyε ni, wu wu korikoritige ki lɔ taha na feni. ²⁵ Bani sipya we w'a giin wu wuyε pile munaa ɲuŋɔ wolo ɲɪɲaa ge, wee na ba buun wu munaa ni ɲiga na. Ga we w'a bɔnri wu munaa ni ɲɪɲaa nε wuu na ge, wee wu da ba guri wuu munaa li ta ɲiga na. ²⁶ Li na ba ɲaha ɲɔ sipya na wu koŋɔ yaŋmuyɔ bεeri ta, wu ba buun wuyε pile munaa ni wε? Yaaga keke sipya di da ba já daga wu munaa ɲuŋɔ wolo wε? ²⁷ Ayiwa, Sipya Ja wu kuuni na ba ba ni wu melekεε pu ni, wu To wu nɔɔɔ wu ni. Lee ba bye tuun wemu ni, wu na ba sipyii pu bεeri nigin nigin saraa na bε ni pu kapyege ni. ²⁸ Can na n'a da yi jo yi mu, sipyii pii pu wa naha ge, pii wa da xhuu pu ni bada na ta pu ya Sipya Ja wu ɲa tapaga ni ba saan ɲε-ε wε.»

17

Yesu ɲεwiine l'a ɲeri

(Marika 9:2-13; Luka 9:28-36)

¹ Lee kadugo na ba cabyaa gbaara ya toro wε, a Yesu di gari ni Pyεeri, ni Yakuba, ni wu ceborona Yohana ni faabobotɔngɔ ka fugba ni. ² A Yesu ɲεwiine l'i she ɲeri pu ɲii na. A wu ɲaha k'i ganha na ɲí ba caɲa ɲε wε, a wu fàya yi bε di fiinne ba kpεεnge ɲε wε. ³ Taapile ni a p'i Musa ni Eli ɲa pee na yu ni Yesu ni. ⁴ Lee na a Pyεeri di Yesu pye: «Kafɔ wèe bu gori naha, lee ya ɲɔ xuuni dε. Ma bu sɔɔ, nε na buguloo taanri yereɲε. Mu wo nigin, Musa wo nigin ni Eli wo nigin.» ⁵ Na wu yaha pee

jomɔ pu na, a pahaŋa ka di nɪ nɪ na pa, na ba pu tɔ. A mujuu la di foro kee pahaŋa ki ni na: «Nɛ nɪdaan Ja wu nɛ we. Wu kaa l'a dan nɛ ni fo xuuni. Y'a wu nijoyo nuri!» ⁶ Ba kalaapiire t'a pee jomɔ pu logo wɛ, a p'i sii fya fo xuuni, fo p'a buri buri, na pu pahaŋa ye buri nɪŋɛ na. ⁷ A Yesu di fulo na gbɔn gbɔn pu na, na jo: «Yi ganha bu fya wɛ! Yi yiri!» ⁸ A p'i pu pahaŋa yi yirige, ga pu ya sipya watii na nige wɛ, fo Yesu ye.

⁹ Ba p'a diri faaboboŋɔ ki na wɛ, a Yesu di yi jo waha pu mu na: «Kaa lemu y'a na ge, yi ganha bu lee paha jo sipya wa shishiin bɛ mu wɛ, fo Sipya Ja wu ba nɛ na foro xu ni tuun wemu ni.» ¹⁰ Lee kadugo taaŋa a kalaapiire t'i wu yege na: «Wee tuun wu ni paha na saliya karamɔgɔlɔɔ p'i yu na Eli w'a yaa na fɛnɛ pa wɛ?» ¹¹ A wu pu pye: «Uun, Eli w'a yaa na pa, na ba keree ki bɛeri gbegelevonɔ gbegele. ¹² Ga n'a da yi jo yi mu, Eli ya pa xɔ, ga sipyii p'i ya ta wu cɛ wɛ, na wu pye pu nɪdaan pyegana na. Lee kanhagana le ninunɔ na p'a da ba Sipya Ja wu bɛ kanha.»

¹³ Wee tuun wu ni a kalaapiire t'i na li cɛ na Yohana Batizelipye kaa wu bi byi.

*Yesu ya pya wa cuuŋɔ jina bye wemu ni ge
(Marika 9:14-29; Luka 9:37-43)*

¹⁴ Ba p'a pa jɛ sipyiire ti ni wɛ, a n'a wa di fulo Yesu na, na nuguro sin wu fɛɛ ni, ¹⁵ na jo: «Kafɔɔ, nɪŋɔ naari na ja wu na, bani nuzhanga ki wa wu na. W'a kanha fo xuuni. Tɛɛgɛɛ kii ni nɪŋɔ ki ma wu shan na ni, kelee lɔhɔ ni. ¹⁶ Nɛ pa ni wu ni ma kalaapiire ti mu, ga p'i ya j'a wu cuuŋɔ wɛ.» ¹⁷ A Yesu di jo: «Ee! Yee kunni nɛ sipyikuuyo n'a daa

baa fεε! Nε na gori yaha naha ni yee ni fo tuun wekε wε? Nε na yee keree xu fo tuun wekε wε? Pa ni ma pya wu ni naha!» ¹⁸ A Yesu di din jina wu na, a w'i foro pya wu ni. A pya wu juunᵒ lee taapile li ni. ¹⁹ A kalaapiire t'i ba fulo Yesu na pu ye na, na wu yege na: «Naha na wèe di ya já we jina we kōri yeege pya wu ni-i wε?» ²⁰ A Yesu di pu pye: «Bani yee n'a daa w'a cèrε toro. Can na n'a da yi jo yi mu, yee n'a daa wu da bi ali mutaridi pilere bε xᵒ pεεrε ni, yee bi da yi jo ke faabobonᵒ ke mu na ki yiri naha, k'i shε mε, k'a gari. Kaa la shishiin bi da ga yee já wε. [²¹ Ga ke jina tuugo ke foromᵒ ya taan wε, fo suun ni Kile-ᵓεrεgε.]»

*Yesu ya wu xu ni wu ᵓε wu jo sanha
(Marika 9:30-32; Luka 9:43-45)*

²² Caᵓa ka, na Yesu ni wu kalaapiire ti yaha shiizhan Galile ni, a wu pu pye: «Pu na ba Sipya Ja wu le sipyii keye ni. ²³ Pu na ba wu gbo, ga wu caxhugo caᵓa taanri wogo, wu na ba ᵓε sanha.» A kalaapiire ti nahaya di danha fo xuuni.

Yesu ni Pyεeri bε ya saraa katahanᵓaa ki wo wari wu ni

²⁴ Ayiwa, ba Yesu ni wu kalaapiire t'a nᵒ Kapεrinᵓmᵒ kulo li ni wε, a Kile-pεεᵓε pugbᵒhᵒ ki wo wari wu shᵒvεε p'i fulo Pyεeri na, na wu pye: «Yee wo karamᵒgᵒ wu ya gaan Kile-pεεᵓε pugbᵒhᵒ ki wo wari wu ni-i gε?» ²⁵ A Pyεeri di jo: «Uun, w'a gaan wu ni.» Ba Pyεeri ya jé puga ki ni wε, a Yesu di fεnhε jomᵒ pu lᵒ, na jo: «Pyεeri, mu funᵓᵒ na jᵒgᵒ wu d'a yaa na munaa pεrεmε, kelee katahanᵓaa ki wo wari wu kaan ke konᵓᵒ ke wo saannaa pu mu wε? Saannaa pu wo nagoo laa piitiilee?» ²⁶ A

Pyɛɛri di wu pye: «piitiilee». A Yesu di jo: «Lee funɔ ni, ma cɛ kantiinlɛɛ niɲɛ wa lee ni-i sa! ²⁷ Ga lee bɛ na, kɔnhɔ wù ganha bu kawaa pye pii sipyii pii na wɛ, shɛ ɲmɛhɛnɛ la wá gba wu ni. Fyashiimɛ wemu w'a da ma ɲmɛhɛnɛ li lɔ ge, m'a wee ɲɔ mugi. Ma na wari tuunɔ ka ta wà, m'a shɛ kee kan nɛ ni mu wo munahaa ki pɛrɛmɛ.»

18

Wekɛ w'i ɲɛ ɲahagbaa fɔɔ wɛ?

(Marika 9:33-37; Luka 9:46-48)

¹ A kalaapiire t'i fulo Yesu na, na wu yege na: «Wekɛ wu ɲɛ pu bɛɛri wo ɲahagbaa fɔɔ fugba saanra ti ni wɛ?» ² A Yesu di nɔhɔcɛɛɛɛ la yiri, na lee yerenɛ pu niɲɛ ni, ³ na jo: «Can na n'a da yi jo yi mu, yee bu bye yee di ya ɲɛri ba nɔhɔpiire ɲɛ-ɛ wɛ, yee da ga ba jé fugba saanra ti ni bada wɛ. ⁴ Sipyaa wemu w'a wuyɛ tirige na pye ba le nɔhɔcɛɛɛɛ le ɲɛ-ɛ ge, weefɔɔ wu ɲɛ pusamaa bɛɛri wo ɲahagbaa fɔɔ fugba saanra ti ni. ⁵ Sipyaa sipyaa w'a le nɔhɔcɛɛɛɛ le la shi co xuuni nɛ wuu na ge, nɛ w'a co xuuni.

W'à wùye kasɛri ɲugyɛɛgi keree na

(Marika 9:42-48; Luka 17:1-2)

⁶ «Te nɔhɔpiire te t'a dà nɛ na ge, sipyaa sipyaa w'a le la ɲunɔ kyɛɛgi ge, li bi da bɔrɔ weefɔɔ mu na faatabaaga pɔ wu katige ni, na wu wá suumɔ lɔhɔ nɔhɔdaan. ⁷ Bɔɔngɔ ki wa kɔnɔ wogo sipyii pu wo ɲugyɛɛgɛɛɛ ti wuu na. ɲugyɛɛgɛɛɛ kunnɔ da ga já bye pyebaa wɛ. Ga bɔɔngɔ ki wa ti pyevɛɛ pu wogo. ⁸ Ma keɲɛ kelee ma tɔɔgɔ bi ɲɛ kaɲunɔ di ma le jurumu ni, ki kɔn m'a ki wá. Ma keɲɛ nigin wo, kelee ma tɔɔgɔ nigin wo na jé Alijinɛ ni, lee ya pɔrɔ

ma mu ma keye shuun wo ni ma tɔɔyɔ shuun wo wu wá nafugibaaga ni. ⁹ Ma jii bi jɛ kapuɔɔ di ma le jurumu ni, li wehele wolo, m'a li wá. Ma jii nigin wo na jé Alijinɛ ni, lee ya pɔɔɔ ma mu ma jii shuun wo wu wá Jahanɛmɛ na ki ni.

*Yesu ya talenɛ la jo dubyapɛɛngɛ shizhaa na
(Luka 15:3-7)*

¹⁰ «Y'a yiyɛ kasɛri dɛ! Yi ganha bu da le nɔhɔcɛɛɛ le la shishiin cɛɛɛnɛ wɛ. N'a da yi jo yi mu jo pu mɛlɛkɛɛ pu niyereye yi wa tuun bɛɛri ni nɛ To wu nahagbaa na fugba we ni. [¹¹ Bani piimu p'a piin ge, Sipya Ja w'a pa wu ba pee shɔ.]

¹² «Dii yee di wa li wii wɛ? Dubyaa xhuu nigin (100) bu bye sipya wa mu, a wee wa nigin di ba biin. Ta wu da keɛɛ gbarashɛɛɛɛ ni gbarashɛɛɛɛ (99) wu samaa yaha wà faaboboɔɔ ki na, na she we wu nigin wu sha wɛ? ¹³ N'a da yi jo yi mu jo wu bu she wu ja, wu da funɔɔ taan fo xuuni wu ja wu wuu na na toro pusamaa keɛɛ gbarashɛɛɛɛ ni gbarashɛɛɛɛ (99) wu taan, pee piimu pu jɛ pu ya piin wɛ ge. ¹⁴ Mu li wa. Yee fugba To wu bɛ jidaan jɛ le nɔhɔcɛɛɛ le la li piin wɛ.

W'à yaa na yafani wùye mu

¹⁵ «Ma ceboro bu kakuunɔ pye ma na. She wu fɛni, m'a she yi jo wu mu yiyɛ shuun xuu ni. Wu bu yere li na ma mu, yi na bye sanha yiyɛ sipyii. ¹⁶ Ga wu bu she bye wu ya yi logo ma mu wɛ. M'a shɛn nigin kelee shɛɛn shuun wa fara yiyɛ na, kɔnhɔ jomɔ pu bɛɛri di she bye sɛɛɛɛ shuun kelee sɛɛɛɛ taanri jii na. ¹⁷ Wu bu she li she wu da pee bɛ woyo yi logo wɛ, m'a she yi jaha jo egilizi wu mu. Wu bu li she wu da egilizi wu bɛ woyo yi logo wɛ, m'a wu

jate ba Kilε-cebaama ƚε wε, kelee ba fanhafεε wari shɔvɔɔ wa ƚε wε. ¹⁸ Can na n'a da yi jo yi mu jo yi bu kaa lemu bεeri she ƚiƚε ke na, Kilε bε na ba lee she fugba wu ni. Yi bu sɔɔ kaa lemu bεeri na ƚiƚε ke na, Kilε bε na ba sɔɔ lee na fugba wu ni. ¹⁹ N'a da yi jo yi mu sanha jo yee shuun wa bu bε kaa bεeri na naha ƚiƚε ke na, na lee ƚεeri nε fugba To wu mu, wu na lee kan pu mu. ²⁰ Bani shεen shuun taanri bu shε puyε pinne ta xuu bεeri ni nε mεge na, nε wa pu ƚiƚε ni.»

Tehεne ƚε yafa na sipya ni wu sipyini tε ni wε

²¹ Wee tuun wu ni a Pyεeri di fulo Yesu na, na wu pye: «Wù Kafɔɔ, nε ceborona ba kakuunɔɔ pyi nε na tuun bεeri ni, nε yaa na yafani wu mu fo na shε nɔ tɔɔni juu na wε? Fo tɔɔni gbarashuun ge?» ²² A Yesu di wu pye: «N'a da ma pye fo tɔɔni gbarashuun wε dε, ga fo tɔɔni gbarashuun yahanjaa kelee gbarashuun (70). ²³ Lee wuu na, fugba saanra t'a foro kaa lemu feni ge, lee li wa mε. Saan wa w'a bi giin wu wu wari keree ƚaha wolo ni wu kapyebyii pu ni. ²⁴ Ba w'a li ƚɔ kɔn wε, a p'i ba ni kapyebye wa ni wu mu. Saan wu wari miliyoo ƚiƚεmεε foo li bye wee na. ²⁵ Se bye wu ni wu lee foo le tɔ wε. A saan wu jo na pu pu pεre taga foo li tɔ, wu ni wu shɔ, ni pu nagoo, ni pu keƚε yaƚmuyɔ yi bεeri. ²⁶ A wee kapyebye wu shε nuguro sin wu kafɔɔ wu fεε ni, na wu ƚεeri na: «Ma luu li gbo na tãan, n'a da ba ma wari wu bεeri foo tɔ ma mu.» ²⁷ A wu ƚiƚεara di jε wu kafɔɔ wu ni, a wu wu yaha, na yafa wu mu bε sanha foo li bεeri na.

²⁸ «Ba wee kapyebye w'a foro wà wε, a wu ni wu kapyebyeƚiƚε wa di jiri. Wu wari dεƚεε xhuu nigin

foo di bi bye wee kapyebyeɲii we na. A wu wee co, na wu katige ηmǎhǎri, na jo: «Na foo li tǎ!» ²⁹ A wu kapyebyeɲii wu nuguro sin wu fεε ni, na wu kemε ɲεeri na: «Ma luu li gbo na tǎan, n'a da ba ma wari wu bεeri foo tǎ ma mu.» ³⁰ Ga wu ya sǎɔ wε, na wu le kaso ni fo wu ga ba wee wo foo li tǎ. ³¹ Ba kapyebyii pusamaa ya lee ɲa wε, a lee di waha pu na fo xuuni. A p'i shε yi bεeri ɲaha jo pu kafǎɔ wu mu. ³² Wee tuun wu ni, a kafǎɔ wu wee kapyebye wu yiri na wu pye: «Kapyebye niguumǎ mu ɲε! Nε mu wo foo li bεeri yaha mu na, bani mu ya nε ɲεeri saama na. ³³ Ta mu bε bi yaa na ɲuɲǎ ɲaari ma kapyebyeɲii wu na ba nε li pye mu na-ε wε?» ³⁴ A Kafǎɔ wu luu di yiri fo xuuni. A wu wu le kaso ni kǎnhǎ wu da ɲaani wǎ, fo wu ba shε foo li saraa na xǎ tuun wemu ni. ³⁵ Mu li wa yee bε mu, yee bu bye yee di ya yafani yi cebooloo pu mu yi zǎɔɔ pu bεeri na wε, lee pyegana le na nε wo fugba To wu bε wa da ba yee pye.»

19

Yesu ya yemu jo gbaxǎǎrǎ shizhaa na ge (Marika 10:1-12)

¹ Ayiwa, ba Yesu ya wee kalaa wu kan xǎ sipyiire ti mu wε, a wu foro Galile fiige ki ni, na gari Zhude fiige ki ni, Zhurudεn Gba wu kadugo yiri. ² A sipyiɲεhεmεε di daha wu feni wǎ. A wu pu yama fεε pu cuɲǎ.

³ A Farizhεεn pii di fulo wu na, kǎnhǎ p'i wu peri wii. A p'i wu pye: «L'a saha ná wu wu shǎ gbaga xǎ karuɲǎ bεeri na ya?» ⁴ A Yesu di pu pye: «Ta yee ya li kalaa Kile Kafila wu ni wε? Na: «Fo konǎ

ki ɲəkɔɔnrɔ na, koŋɔ ki yaavɔɔ w'a pu yàa ná ni cee.»* ⁵ Na jo: «Lee wuu na ná na ba wu to ni wu nu yaha, na nɔrɔ wu shɔ na. Pu shuun wu na bye ceepuuro nigin.»* ⁶ Lee funŋɔ ni, pu ɲε nige shuun wε, ga fo nigin. Ayiwa Kilε ya lemu pye nigin ge, sipya ganha bu lee waagi wε.» ⁷ Ga Farizhεen p'i wu pye: «Wee tuun wu ni ɲaha na Musa d'a jo na ná ba da wu shɔ yaha, na wu fεnhε gbaxɔɔrɔ sεmε yàa kan wu mu wu na wu yaha wε?»* ⁸ A Yesu di pu pye: «Yee niwegee k'a waha, lee wuu na Musa ya gbaxɔɔrɔ ti koro kan yee mu. Ga fo taashiine li ni, li bi byi mu wε. ⁹ Nε kunni w'a da yi jo yi mu jo sipyaa sipya w'a wu shɔ gbaga xɔ ge, cee wu bu da wu ya dɔdɔrɔ pye, a lee di gbaga ki xɔ wε, ná wu bu wu yaha, na watii leŋε, dɔdɔrɔ w'a pye.»

¹⁰ A wu kalaapiire t'i wu pye: «Ke bi ɲε ná wo tayerege wu ni wu shɔ tε ni, wee tuun wu ni na mεhε pye wà cee baa, lee ya pɔrɔ.» ¹¹ A Yesu di pu pye: «Wee kalaa we se ɲε sipyii bεeri ni wε, fo piimu yε mu Kilε ya wu se kan ge. ¹² Kaɲuyɔ ya ɲε wà yemu ya ná ɲaha kɔɔn wu da cee leŋε-ε ge. Pii ya seni pu ɲε namaa ni wε. Sipyii di pii wo namaa ni. Pii bε di wa li shaa p'i bye mu fugba saanra ti kaa na. Wemu na já bye cee leŋε baa ge, wu pye cee leŋε baa.»

*Yesu ya duba nɔhɔpiire ta mu
(Marika 10:13-16; Luka 18:15-17)*

¹³ Lee kadugo na a sipyii pii di ba ba Yesu mu ni nɔhɔpiire ta ni, kɔnhɔ wu wu keye taha ti na wu Kilε ɲεeri ti mu. Ga, a wu kalaapiire t'i yogo jo ni

* 19:4 Zhenεzi 1:27

* 19:5 Zhenεzi 2:24

* 19:7 Duterεnɔme

24:1-4

pee sipyii pu ni. ¹⁴ A Yesu di pu pye: «Yi nòhòpiire ti yaha ti da ma na mu, yi ganha ba ti ñaha kòon wε! Bani pee shi tuugo wuuro ti ñε fugba saanra te.» ¹⁵ A wu wu keye taha tee nòhòpiire ti na. Ba w'a xò wε, na yìri wà na kari.

*Naafuugbo fɔɔ jemε p'a pεn Kilε wo saanra ti ni
(Marika 10:17-31; Luka 18:18-30)*

¹⁶ Ayiwa, pu nigariwuu, a ná wa di fulo Yesu na, na wu yege na: «Karamògò, kasaana leke tuugo ñε d'a yaa na pye kònho di ba ñì sicuumò nixhòbaama ta wε?» ¹⁷ A Yesu di wu pye: «Ñaha na m'a na yegee kasaana fiin wε? Nigin yε pe w'a ñò. Ma funño bi ñε m'a ñì sicuumò ta, ta saliya wu ñòmehεε ki koo ñaari.» ¹⁸ A ná wu jo: «Kiike wε?» A Yesu di wu pye: «Ma ganha bu sipya gbo wε! Ma ganha bu dòdòrò pye wε! Ma ganha bu nagaara pye wε! Ma ganha bu kafinεyε taha ma sipyini na wε! ¹⁹ Ma da ma nu ni ma to pεle! Ma sipyini wu taan ma mu ba mayε pyaa ki ñε wε!»* ²⁰ A wee levòò wu jo: «Ñε kii bεeri koro ñaari. Leke d'a fò sanha wε?» ²¹ A Yesu di wu pye: «Ma funño bi ñε m'a fa, she ma kenε yanmuyò yi pεε, m'a wee wari wu kan la baa fεε mu. Wee tuun wu ni ma na naafuu ta fugba we ni. Lee kadugo tàan m'a ba daha na feni.» ²² Ga ba levòò w'a yee logo wε, na ñaha tanha na gaanji, bani naafuugbo wu bye wu mu.

²³ A Yesu di wu kalaapiire ti pye: «Can na n'a da yi jo yi mu jo naafuugbo fɔɔ jemε p'a pεn fugba saanra ti ni. ²⁴ N'a da ye bε jo yi mu sanha jo ñòhòñò jemε ya taan museni wii ni na toro naafuugbo fɔɔ jé

* **19:19** Ekizode 20:12-16; Levitike 19:18

na Kile wo saanra ti ni.» ²⁵ Kalaapiire t'a pee jomɔ pu logo ge, a lee di bye pu mu kakanhana fo pu na yu: «Aa! Wee tuun wu ni sipya weke na já pa shɔ we?» ²⁶ A Yesu di pu wii, na jo: «Sipyii mu, lee da já bye we, ga kaa la shishiin ya Kile jani we.»

²⁷ Wee tuun wu ni a Pyeri di jomɔ pu lɔ, na jo: «Li wii, wèe ya kahari yanmuyɔ beeri ni, na daha mu feni. Leke di da ba bye wèe shizhaa na we?»

²⁸ A Yesu di pu pye: «Can na n'a da yi jo yi mu jo Sipya Ja wu ba ba diin wu saanra koro nɔɔɔ wuu li ni, koɔɔ nivonɔ ki ni tuun wemu ni, yee be na ba diin saanra korogoo ke ni shuun ni, na kiiri kɔn Izirayeli gbaweye ke ni shuun wu na. ²⁹ Sipya wemu beeri w'a kahari wu puga ni ge, kelee wu ceboronamaa, kelee wu ceboroshaa, kelee wu nu, kelee wu to, kelee wu nagoo, kelee wu kereye, ne wuu na ge, weefɔɔ na ba yee yahaɔaa xhuu nigin (100) ta, na wu taa ta nii sicuumɔ nixhɔbaama pu be ni. ³⁰ Ga nahagbaa wuu nijeheme na ba bye kadugo yiri wuu, kadugo yiri wuu nijeheme na bye nahagbaa wuu.»

20

Erɛzen tɛge kafɔ ni wu kapyebyii keree

¹ Ayiwa, a Yesu di jo na: «Fugba saanra t'a foro kaa lemu feni ge, lee li wa me. Kereye fɔɔ wa ya sɔɔ foro jisɔɔgɔ ka tãan di zhe kapyebyii pii sha di zhe yaha wu erɛzen tɛge ni. ² Piimu w'a she da ge, a wu ni pee di jo be wari deɔne nigin na, wa beeri wo caɔa nii saraa. A wu pu yaha kari labye wu feni tiire tɛge ki ni. ³ A caɔa k'i ba dugi jeri, a wu foro sanha, na saha ni sipyii pii niyereye ni kpɛenge ki na, p'i bi la

pyi wε. ⁴ A wu pu pye: «Yi bε pu shε caɲa nii li pye na εrezεn tεge ki ni, saraa wemu w'a yaa ni yi ni ge, nε na ba wee kan yi mu.» ⁵ A pee di gari tiire tεge ki ni. A caɲa k'i ba nɔ ɲiɲε niɲε ni, a tεge ki fɔɔ wu foro sanha, na saha ni pii bε ni, na pee bε lɔ lee lɔgana li na. Na ba foro sanha yakonɔ caɲa ki bε ni, na saha ni pii bε ni, na pee bε lɔ lee lɔgana li na. ⁶ A wu ba guri foro sanha yakonɔ ki bε ni, na pii bε niyereye ta kpεenge ki na, pu bε di ɲε la ni wε. A wu pu pye: «Naha na yee d'a caɲa nii li bεeri pye lapye baa wε?» ⁷ A pee di wu pye: «Sipywa wa shishiin ya ta wèe sha wu wo labye na nijaa wε.» A wu pu pye: «Yi bε pu shε na kerεye yi ni.»

⁸ «Ba caɲa k'a pa xhɔ baari wu tigiduun na nɔ wε, a tεge ki kafɔɔ w'i wu kanahashɔnrimɔ wu pye: «Kapyebyii pu yiri, m'a pu saraa na li ɲɔ kɔn kurogo wuu pu na, na se ɲaha wuu pu mu.» ⁹ Piimu p'a pu wo labye wu ɲɔ kɔn yakonɔ ki ni ge, a pee di fεnhε fulo, a pu bεeri di wari dεɲεε nigin nigin ta. ¹⁰ Ba l'a pa nɔ nizhiilee pu na wε, a pee di ganha na giin na pee wo wu na ɲεhε wari dεɲεε nigin nigin na. Ga, a p'i wari dεɲεε nigin nigin kan pu bε mu. ¹¹ Ba wee wari w'a kan pee mu wε, a p'i ganha na tεge ki fɔɔ wu yɔgɔ puyε taan, na yu: ¹² «Pii p'a nɔ kurogo ki na ge, lεeri nigin ye wo labye pee ya pye. A mu di dεre wèe wo saraa wu pye nigin ni pee wo wu ni, wèe piimu p'a caɲa nii li bεeri pye, na li kanhama soro, na ke cawaga ke bεeri lɔ ge.» ¹³ Ga, a tεge ki kafɔɔ wu shen nigin wa pye pu ni: «Nanii, nε ta to mu na wε! Ta wari dεɲεε nigin na bε nε ni mu ya bε mu wo caɲa nii li saraa wε?» ¹⁴ Ayiwa, ma wo saraa wu lɔ, ma da gaanɲi. Nε mu l'a taan nago kanna nε wu

saraa ninumɔ kan mu ni we mu, wee wemu w'a pa tɛgɛ ki ni kurogo ge. ¹⁵ Lemu bu nɛ taan, ta lee bɛ nɛ yaa na pye ni na wo wari wu ni wɛ? Kelee ta nɛ wo saama pu nɛpɛɛn yɛɛ l'a jé ma ni?» ¹⁶ A Yesu di jo sanha: «Piimu pu nɛ kadugo yíri wuu pu ge, le pyegana le na pee da ba bye nahagbaa wuu. Piimu pu nɛ nahagbaa wuu pu ge, pee na bye kadugo yíri wuu.»

*Yesu ya wu xu ni wu nɛ wu jo sanha
(Marika 10:32-34; Luka 18:31-34)*

¹⁷ Ayiwa, Yesu ya pa yíri na gaanji Zheruzalɛmu ni. Pu nigariwuu, a w'i wu kalaapiire kɛ ni shuun wu yɛ yiri, na pu pye: ¹⁸ «Wù wii gaanji Zheruzalɛmu ni. Pu na zhe Sipyá Ja wu le wà saraya naha shɔɔnrivɛɛ nɔnɔfɛɛ ni saliya karamɔgɔlɔɔ pu keɲɛ ni. Pu na ba wu jaagi na w'a yaa ni xu ni. ¹⁹ P'a wu le shi watii keɲɛ ni, pee na zhehɛ wu na. Pu na ba wu kpɔn ni susɔlɔɔ ni, na wu kori tige na. Canja taanri wogo ki na w'a nɛ na foro xu ni.»

*Yakuba ni Yohana ya nahagbaa fɛɛɛ shaa Yesu mu
(Marika 10:35-45)*

²⁰ Ayiwa, a Zebede shɔ wu fulo Yesu na ni wu nagoo shuun wu ni. A wu nuguro sin Yesu fɛɛ ni, na wu nɛɛri, na wu nɔ wee na. ²¹ A Yesu di wu yege na: «Naha kaa l'i wa ma na wɛ?» A wu Yesu pye: «Ma ba ba diin ma saanra ti ni tuun wemu ni, ma di sɔɔ na mu, na nagoo shuun we di diin ma tãan. Nigin wa di diin ma kanige cɛ, wa di diin ma kamɛnɛ cɛ.» ²² A Yesu di wu pye: «Kaa lemu yee wa nɛɛri ge, yee wa li cɛ wɛ. Kanhama cɛɛgbuu lemu ni n'a da ba gba ge, yee na já gba lee ni ya?» A p'i

jo: «Uun, wèe na já gba li ni.» ²³ A Yesu di pu pye: «Uun, yi kunni na ba gba ne wo ceεgbuu li ni. Ga na tiin ne kanige ce, kelee ne kamene ce, ne ne yee tatiinye yi kanvoo we. Piimu kaa na ne To w'a yee gbegele ge, pee mu yi da ba gan.»

²⁴ Ba kalaapiire ke wu samaa ya yee logo we, a pu logoo di yiri pu ceboronamaa shuun wu taan. ²⁵ A Yesu di pu beeri yiri, na jo: «Yee ya li ce na shi wemu ne Yawutuu we, wee shi wu wo nuɔɔfe p'a pu nuɔɔfere pyi wu na. Pu sipyigbo p'i pu fanha shee wu na. ²⁶ Ga li da ba bye mu yee te ni we. Yee wa funɔ bi ne wu bye sipyigbo, wufoo wu pye pusamaa wo kapyebye. ²⁷ Yee wa funɔ bi ne wu bye nahagbaa foo, weefoo wu pye pusamaa wo bulo. ²⁸ Mu li wa, Sipya Ja wu be ya ta pa konho sipyii di ba kapyene pyi wu mu we. Ga w'a pa, wu ba kapyene pyi sipyii mu, wu ba wu munaa kan li bye sipyinehemee wo nuwuuro saraa.»

Yesu ya fyenmee shuun wa cuɔɔ
(*Marika 10:46-52; Luka 18:35-43*)

²⁹ Ba p'a pa foro Zheriko kulo li ni we, a sipyinehemee di daha Yesu feni. ³⁰ Lee bi fyenmee shuun wa nideenge ta koo li no na. Ba pee ya logo na Yesu w'a doroo we, a p'i xhuulo na: «Wu Kafoo, Dawuda Ja we, nuɔɔ naari wu na!» ³¹ Sipyiire ti bi yogo yu ni pu ni na pu cari puyena, ga, a p'i la fara xhuulo wu na, na yu: «Wu Kafoo, Dawuda Ja we, nuɔɔ naari wu na!» ³² A Yesu di yere, na pu yiri, na pu pye: «Yi wa giin ne di leke pye yi mu we?» ³³ A p'i jo: «Wu Kafoo, wu pye wu da naa.» ³⁴ A pu njaraara di je Yesu ni, a wu gbɔn pu ni ki na. A p'i no kon na naa lee taapile li ni. A p'i daha Yesu feni.

21

Yesu ya jé Zheruzalemu ni ba saan jε we
(*Marika 11:1-11; Luka 19:28-40; Yohana 12:12-19*)

¹ Ba p'a tεεηε Zheruzalemu na wε, a p'i nɔ Betefaje shizhaa, Oliviye faaboboŋɔ ki kabanugo ki ni. A Yesu di wu kalaapiire shuun wa tun, ² na pu pye: «Yi shε yi nahagbaa kulo li ni. Yi bu nɔ yε, yi na kafazhɔ wa nibɔgɔ ta wà, wu ni wu pya. Yi yee sanha pa na kan naha! ³ Sipywa wa bu jo ni yi ni, y'i weefɔɔ pye na Kafɔɔ mago wu wa yi na. Lee bu bye pu na yi nɔ yaha yi mu, y'i ba ni yi ni.» ⁴ Lee ya pye kɔnhɔ Kilε tudunmɔ w'a jomɔ pemu jo ge, pee nɔ di fa na:

⁵ «Yi yi jo Siyɔn poro* wu mu na:
 ‹Li wii, ma saan w'a ma ma mu.
 W'a wuyε tirige,
 na dugi tiin kafabige na,
 kafazhɔ wa wo pya.›»*

⁶ A kalaapiire t'i gari, na shε li pye ba Yesu ya yi jo pu mu wε. ⁷ A p'i ba ni kafazhɔ wu ni wu pya wu ni, na ba pu fadegbɔyɔ ya taha yee na, a Yesu di dugi tiin wà. ⁸ A sipyiηεhemεε di pu fadegbɔyɔ pii koo li ni. A pii bε di wεburiye kɔn, na yee pii koo li ni. ⁹ Ba p'a gaanji wε, piimu pu jε Yesu nahagbaa na, ni piimu pu jε wu kadugo ge, pee bi xhuulo na yu:

«Masɔŋɔ k'a byi Dawuda Ja wu mu!
 Wemu w'a ma mε Kafɔɔ mεgε na ge,
 wee jε duba pya!

* **21:5 Siyɔn poro:** Wee jε Zheruzalemu shεen pee.
 Zakari 9:9

* **21:5**

Masɔŋɔ k'a byi Kile mu fugba lii lii we ni!»*

¹⁰ Ba Yesu ya jé Zheruzalɛmu ni wɛ, a tunmɔ p'i kulo li bɛɛri c'iri. A p'i ganha na yegee na: «We ná we di jɛ jɔgɔ wɛ?» ¹¹ A sipyiire t'i jo: «Kile tudunmɔ Yesu wu jɛ wii, Galile Nazareti shɛn we.»

*Yesu ya Kile-pɛɛɛɛ pugbɔhɔ ki pye fɛɛfɛɛ
(Marika 11:15-19; Luka 19:45-48; Yohana 2:13-22)*

¹² A Yesu di jé Kile-pɛɛɛɛ pugbɔhɔ ki ni. Sipyii piimu pu bi bɛɛɛ ni zhɔ pyi wà ge, a wu pee bɛɛri kɔri yegee. A wu wari faavɛɛ pu wo tabalaa pee, ni gbegbe shazhɛɛɛ pɛɛvɛɛ pu wo yatiinyɛ yi jɛri buri, ¹³ na pu pye: «L'a ka Kile Kafila wu ni na: «Pu na ba nɛ puga ki pyi Kile-jɛɛɛɛ puga.»* Ga yee kunni ya ki pye nagaalaa talaraga.»

¹⁴ A fyɛnmɛɛ ni losixuyo fɛɛ pii di fulo Yesu na Kile-pɛɛɛɛ pugbɔhɔ ki ni. A w'i pee cuɛɛɛ. ¹⁵ Yesu ya kakanhanɛaa kiimu pye ge, ba saraya nahɔ shɔɔnrivɛɛ jɛɛɛɛ ni saliya karamɔgɔɔ p'a kee jɛ wɛ, na nɔhɔpiire ti bɛ jɛaa ti na xhuulo na yu: «Masɔŋɔ k'a byi Dawuda Ja wu mu wɛ!» A pu logoo di y'iri. ¹⁶ Wee tuun wu ni a p'i Yesu pye: «Yemu pii wa yu mɛ ge, ta mu wa yi nuri mɛ?» A Yesu di pu pye: «Uun! Ta yee bɛ sanha li kalaa Kile Kafila wu ni wɛ? Na:

«Mu ya ma masɔŋɔ pye k'a foro

nɔhɔpiire ni pubinɛɛ jɔyɔ ni.»*

¹⁷ Ba w'a yee jo wɛ, na foro kulo li ni, na pu yaha wà, na gari na she shɔn Betani kulo li ni.

* **21:9** Zaburuu 118:26 * **21:13** Ezayi 56:7 * **21:16** Zaburuu 8:3

*Yesu ya nitoodige ka lanji
(Marika 11:12-14, 20-24)*

¹⁸ Ayiwa, jimuguro ti nisooḡo ki na, Yesu na kuri na ma Zheruzalemu ni, a xuugo di wu ta. ¹⁹ A wu nitoodige ka ja koo li ja na, na fulo kee na. Ga wu ya yafiin be ja ki na weye ye kadugo na we. Ayiwa, a wu kee nitoodige ki pye: «Mu da ga yaseye pye nige bada we!» Taapile ni a kee nitoroḡo k'i waha. ²⁰ Ba kalaapiire t'a lee ja we, a lee di bye pu mu kakanhana fo xuuni. A p'i Yesu yege na: «A ke nitoroḡo ke di bye dii na waha me taapile ni we?» ²¹ A Yesu di pu pye: «Can na n'a da yi jo yi mu, n'a daa bu bye yee mu, nakaara bye t'i je yee zoloo pu ni bada we, lemu ne pye ke nitoodige ke na ge, yee da ba da lee ye na-e de! Ga yee na ba ke faaboboḡo ke pye: <Yiri laha naha, m'a she maye wa suumo loho ni.> Lee na bye. ²² Yi ba yaaga tuugo beeri jeeeri ni n'a daa ni, yi na kee ta.»

*Mii Yesu wo sefeere ti d'a yiri we?
(Marika 11:27-33; Luka 20:1-8)*

²³ Ayiwa, a Yesu di she je Kile-pene pugboh ki ni, na sipyii pu ja kon na galaa. Na wu yaha wu na wee kalaa wu kaan, a saraya jaha shoonrivere junofer ni naholee p'i fulo wu na, na wu yege na: «Sefere teke gboro ni mu wa kii keree kii pyi we? Jogo w'a kee fanha ki kan mu mu we?» ²⁴ A Yesu di pu pye: «Ne be w'a da yee yege kaa nigin na. Yi bu na ja sho, wee tuun wu ni, sefeere temu gboro ni ne be ya kii keree kii pyi ge, ne be na tee jo yi mu. ²⁵ Jogo wu d'a Yohana tun na w'a batizeli pyi we? Kile laa sipyii?» A p'i puye pye: «Wu bu jo: <Kile w'a wu tun, wu na jo: <Wee tuun wu ni jaha na

yee di ya ta dà wu na-ε wε? 26 Ga wù bu nǎhǎ jo: «Sipyii p'a wu tun», sipyiire ti na lemu pye wù na ge, lee wo fyaara wa wù ni, bani sipyiire ti beeri wa Yohana wii Kilε tudunmǎ.» 27 Lee na, a p'i Yesu pye: «Wèe ya cε wε.» A Yesu bε di pu pye: «Ayiwa nε bε ya she, sefεεε temu gbǎǎrǎ ni nε bε ya kii keree kii pyi ge, nε bε da tee jo yee mu wε.»

Yesu ya talenε la jo jalaa shuun wa shizhaa na

28 A Yesu di jo sanha na: «Yee di wa leke kǎǎn yiye funyǎ ni kii keree kii shizhaa na wε? Jalaa shuun pu bye ná wa mu. A wu ba jashiimε wu pye: «Na ja, she nijaa wo caɲa jii li wo labye wu pye na ερεzen tεγε ki ni.» 29 A wee ja wu wu pye: «Nε se wà wε.» Ga ba jεεε ya pye wε, yemu w'a jo ge, a yee wo daajeɲε di jé wu ni. A wu gari tεγε ki ni. 30 A to wu she yee ninuyǎ jo ja shuun wo wu bε mu. A wee di wu pye: «Uun, nε na zhe.» Ga na dεεε pye wu ya she wε. 31 Pu shuun wu ni weke d'a tofǎǎ wu jidaan pye wε?» A p'i jo: «Jashiimε we.» Wee tuun wu ni a Yesu di pu pye: «Can na n'a da yi jo yi mu jo fanhafεε wari shǎvεε ni navarashaa pu na ba jé yee jaha na Kilε wo saanra ti ni. 32 Bani Yohana ya pa yee mu, koo lemu l'a tii ge, na ba lee she yee na. A yee di bye yee ya dà wu na wε. Ga, a fanhafεε wari shǎvεε ni navarashaa p'i dà wu na. A yee di lee bε ja, ga lee bε na yee ya ta daajeɲε jo yi guri dà wu na wε.»

*Ερεzen faapyii niguumǎ pu wo talenε le
(Marika 12:1-12; Luka 20:9-19)*

33 A Yesu di pu pye sanha na: «Yi le talenε le bε logo: Kerεye fǎǎ wa w'a bi ερεzen tεγε ka shan, na ki maha ni kasǎrǎgǎ ni. A w'i wege ka wolo na pye ερεzen wu lǎhǎ ki tawologo, na zangaso wa yàa

shazhɔn wu kaa na. Lee kadugo na a wu ɛɛɛɛn tiire tɛgɛ ki kaa le ɛɛɛɛn faapyii pii kenɛ ni, na gari fiige katii ni. ³⁴ Ba ɛɛɛɛn wu lɛduun ya pa dɛrɛɛɛ wɛ, a wu wu wo kapyebyii pii yaha kari pee ɛɛɛɛn faapyii pu mu, na pu shɛ ɛɛɛɛn nilɛ wu shɔ pa. ³⁵ Ga, a p'i kapyebyii pu co, na wa kpɔn xuuni, na wa gbo, na taanri wo wu wá gbo ni kagereye ni.

³⁶ «Ayiwa, a ɛɛɛɛn wu kafɔɔ wu kapyebyii pii bɛ tun piimu ya jɛhɛ nizhiilee pu na ge. A p'i pee bɛ pye ba p'a nizhiilee pu pye wɛ. ³⁷ Lee bɛɛri kadugo tãan, a tɛgɛ ki kafɔɔ w'i wuyɛ pyaa ja tun kari, na jo: «Nɛ ja we kunni, pu na zhɛ gbɔɔɔɔ taha wee na.»

³⁸ Ga ba ɛɛɛɛn faapyii pu nii ya taha ɛɛɛɛn wu kafɔɔ wu ja wu na wɛ, a p'i puyɛ pye: «ɛɛn wu lɔvɔɔ wu w'a we. Yi pa wù wu gbo, cɛn wu na bye wù wo.» ³⁹ A p'i jafɔɔ wu co, na gari ni wu ni ɛɛɛɛn tɛgɛ ki kadugo yiri, na shɛ wu gbo.

⁴⁰ «Wee tuun wu ni ɛɛɛɛn tɛgɛ ki kafɔɔ wu ba ba, w'a ba lekɛ pye pii ɛɛɛɛn faapyii pii na wɛ?»

⁴¹ A p'i wu pye: «Wu na ba yee sipyikuuyo yi gbo gbogaguunɔ na, na ɛɛɛɛn tɛgɛ ki kaa le piitiilee kenɛ ni, piimu na da ɛɛɛɛn nilɛ wu kaan wu mu wu jidaan tuun ni ge.» ⁴² Lee kadugo na a Yesu di pu pye: «Ta yee ya le kalaa Kile Kafila wu ni wɛ? Na:

«Puyirilee p'a faakagerɛɛ kemu she ge,
kee k'a pye puga ki gunɲmii li
faakagerɛɛ ki nijenɛ ke.

Li wii, Kafɔɔ w'a lee pye

kakanhana li wa lii wù jaha tãan.»*

* 21:42 Zaburuu 118:22-23

⁴³ A Yesu di jo sanha na: «N'a da yi jo yi mu jo lee l'a Kile saanra ti pye ti na da ba shɔ yee na, na ti kan shi watii mu, wemu na ba nagoo pyi ge. [⁴⁴ Wemu bu do kee kagerenɛ ke ɲunɔ ni, weefɔɔ na gɛgi gɛgi. Kee kagerenɛ ki shiin bu do sipya bɛɛri ɲunɔ ni, weefɔɔ na dɔnhɔnɔ.]]»

⁴⁵ Ba saraya ɲaha shɔɔnrivɛɛ ɲunɔfɛɛ ni Farizhɛɛn p'a Yesu talenɛ li logo wɛ, a p'i li cɛ na pee kaa w'a byi. ⁴⁶ Lee na a p'i ganha na cogana shaa wu na, ga, a p'i fya sipyiire ti na. Bani pee bi Yesu wii Kile tudunmɔ.

22

Cekaanra ligbɔhɔ ki wo talenɛ le (Luka 14:15-24)

¹ Ayiwa, a Yesu di talenɛ la bɛ jo sanha sipyiire ti mu na: ² «Fugba saanra t'a foro kaa lemu fɛni ge, lee li wa mɛ: Saan wa ya ligbɔhɔ gbegele wu ja cekaanra ni. ³ P'a sipyii piimu yiri cekaanra ti ni ge, a wu wu kapyebyii pu tun shɛ pee yiri yalige ki na. Ga pu ya sɔɔ na pa wɛ. ⁴ A wu kapyebyii piitiilee yaha kari, na pee pu shɛ pu pye: «Nɛ na yalige ki gbegele xɔ nimɛ. Nɛ na sɪnmɛ niyɛ ye, ni na sɪnmɛ yapɔɔyɔ yi gbo, keree ki bɛɛri ya gbegele xɔ. Yi pa cekaanra ti lige ki fɛni.» ⁵ Ga sipyiyirilee pu ya ta lee la shishiin wii kaa wɛ. A pu bɛɛri di gari pu nibyegee fɛni. Wa ya kari wu kɛɛyɛ ni, a wa di gari wu kegaanɔ tapyege ni. ⁶ A pusamaa di saan wu kapyebyii pu co, na pu kanha fo xuuni, na pu gbo. ⁷ A saan wu luu di yiri. A w'i wu sɔɔsɪi yaha kari p'a shɛ pee sipyigbuu pu gbo, na pu kulo li sòrogo. ⁸ Lee kadugo na a wu wu kapyebyii pu pye: «Cekaanra ti ligbɔhɔ ki kunni ya gbegele xɔ,

ga sipyii piimu p'a fɛnhɛ yiri ki na ge, pee niŋɛ wa nige ki ni wɛ. ⁹ Yi shɛ kodoroyo yi ni, yi bu shɛ sipyii piimu bɛɛri ta wà, y'i ba ni pee bɛɛri ni lige ki kaa na. ¹⁰ A kapyebyii p'i gari kakuutoroyo yi ni. Sipyii piimu bɛɛri p'a shɛ da wà ge, nizaamaa fara niguumɔɔ na, a p'i ba pee bɛɛri pinne fo cekaanra ti puga k'a ɲi lilii pu na.

¹¹ «Ayiwa, a saan wu ba jé, na lilii pu wii, na ná wa ta pu ni, wemu ya ta cekaanra fàya yi le wɛ. ¹² A wu jo: <Nan̄ii, dii mu d'a pye na jé naha cekaanra fàya yi ba wɛ?> Nɔshɔɔɔ ya ta wee ná wu mu wɛ. ¹³ Wee tuun wu ni a saan wu wu kapyebyii pu pye: <Yi wu tɔɔyɔ ye ni wu keye yi pɔ! Yi wu wà kpɛɛngɛ ki na nibiige ki ni! Mɛsuu ni gankunnɔ na ba bye wá.> ¹⁴ Bani sipyijɛhɛmɛɛ kunni pu wa yiri, ga piimu ɲaha k'a bulo ge, pee ya ɲɛhɛ wɛ.»

*P'a Yesu yege munaa pɛrɛmɛ keree na
(Marika 12:13-17; Luka 20:20-26)*

¹⁵ Lee kadugo na a Farizhɛɛn p'i shɛ puyɛ ɲa, na p'i Yesu sha pɛri, p'i wu co wuyɛ pyaa wo ɲɔ jomɔ fɛni. ¹⁶ A p'i pu wo kalaapiire ta ni Hɛrɔdi wo sipyii pii tun na pu shɛ Yesu pye: «Karamɔgɔ, wèe ya li cɛ na jo can fɔɔ mu ɲɛ. M'a sipyii pu fiinɲɛ na galaa bɛ Kilɛ koro li ni. Mu ya fyagi sipya wa shishiin na wɛ, bani sipyii pu bɛɛri pu ɲɛ nigin mu mu. ¹⁷ Ayiwa mu wo fungɔngɔ di wa kekɛ le kaa le ni wɛ? L'a saha p'a munaa pɛrɛmɛ kaan Oromɛ saannaa Sezari mu laa, li ya saha wɛ?» ¹⁸ Yesu bi pu funguunɔ ki cɛ, a wu pu pye: «Yee shuun shuun juu piiri, ɲaha na y'i na ɲɔ yegee wɛ? ¹⁹ Wari wemu ni y'a munaa pɛrɛmɛ pu saraa ge, yi wu tuunɔ la shɛ na na.» A p'i wari dɛɲɛ nigin wa shɛ wu na.

20 A Yesu di pu pye: «Ɔɔgɔ wo jaa ni wu kama pu wa we na wɛ?» 21 A p'i jo: «Oromɛ saannaa Sezari.» Wee tuun wu ni a Yesu di pu pye: «Y'a Sezari wuu li kaan Sezari mu, yi da Kile bɛ wuu li kaan Kile bɛ mu.» 22 Ba p'a tee ɲɔshɔɔrɔ ti logo wɛ, a lee di pu ɲaha wɔ fo xuuni. A p'i wu yaha wà, na gari.

*Sadushɛɛn p'a Yesu yege xujɛnɛ li keree na
(Marika 12:18-27; Luka 20:27-40)*

23 Ayiwa kee canuɲɔ ke, a Sadushɛɛn pii bɛ di ba shɛ Yesu yiri. Pee bi yu na xujɛnɛ da ba bye ɲiga na wɛ. A p'i Yesu pye: 24 «Karamɔgɔ, Kile tudunmɔɔ Musa ya jo na ná wa bu xhu, na ta wu ya pya ta wɛ, na wu ceborona wu wee naxhugoshɔ wu lɔ, kɔnhɔ wu nagoo ta di yaha wee ná wu nixhugo ki mu. 25 Lee ya bi ceboronamaa gbarashuun wa ta wèe mu naha. A nizhiimɛ wu cee leɲɛ, na xhu pya ta baa. A cee wu gan wu cuun wu mu, wee ɲɛ ceborona shuun wo we. 26 A l'i bye mu ceborona shuun wo we, ni taanri wo wu bɛ shizhaa na fo na shɛ pu gbarashuun wu bɛɛri xɔ. 27 Lee kadugo na a cee wu bɛ di xhu. 28 Wee tuun wu ni xuu pu caɲɛɲɛ ke, wee cee w'i da ba bye shɛn nigin wekɛ wo pii cebooloo gbarashuun we ni wɛ? Bani pu bɛɛri ya wu leɲɛ toro.» 29 A Yesu di pu pye: «Yee ya piin, bani le l'a ka Kile Kafila wu ni ge, yee wa lee cɛ wɛ, y'i wa Kile wo sefɛɛrɛ ti bɛ cɛ wɛ. 30 Xuu pu caɲɛɲɛ, sipyii wa da cèe leɲɛ, kelee na gbaya je wɛ. Ga pu bɛɛri na ba bye ba fugba melekɛɛ ɲɛ wɛ. 31 Kile ya yemu jo xujɛnɛ li shizhaa na ge, ta yee ya yee kalaa wɛ? W'a jo: 32 «Nɛ ɲɛ Ibirayima wo Kile, ni Ishaaga

wo Kile, ni Yakuba wo Kile.)* Kile je xuu wo Kile we, wyii wo Kile wu je wii.»

³³ Ba sipyiire t'a yee logo we, a wu kalaa wu bye pu mu kakanhana.

*Kile wo saliya jomehere ki beeri wo nigbɔɔ le
(Marika 12:28-34; Luka 10:25-28)*

³⁴ Ba Farizheen p'a logo na Yesu ya fehene wa Sadushen pu na we, a pee di guri she puyɛ pinne sanha. ³⁵ Shen nigin wa je pu ni, wee bye saliya karamɔɔ. Wee funɔɔ ki bye na Yesu peri wii. A wee di jo: ³⁶ «Karamɔɔ, jomere leke li d'a pele saliya wu jomehere ki beeri ni we?» ³⁷ A Yesu di wu pye: «Ma Kafɔɔ Kile wu taan ma mu ma zo wu beeri na, ni ma munaa li beeri, ni ma fungɔngɔ ki beeri.»* ³⁸ Lee li wa saliya wu jomehere ki beeri nizhiine, na je ki beeri nigbɔɔ be sanha. ³⁹ Li shuun wuu lemu l'a foro li feni ge, lee li wa me. «Ma sipiyiii wu taan ma mu ba maye pyaa ki je we.»* ⁴⁰ Saliya wu jomehere ki beeri, ni Kile tudunmɔɔ pu wo kalaa wu beeri w'a foro kii jomehere shuun we ni.»

*Shɔvɔɔ wu ya ta pye Dawuda ja ye nigin we
(Marika 12:35-37; Luka 20:41-44)*

⁴¹ Na Farizheen pu nibinneye ta, a Yesu di pu pye: ⁴² «Lekɛ yee di wa gɔɔn yi funyɔ ni Shɔvɔɔ wu shizhaa na we? Jɔɔ wo ja wu je wii we?» A p'i wu pye: «Dawuda Ja wu je wii.» ⁴³ A Yesu di pu pye: «Wee tuun wu ni naha na Dawuda di wu pyi Kafɔɔ, Fefere Munaa fanha ni we? Bani Dawuda ya jo: ⁴⁴ «Kafɔɔ Kile ya yi jo ne Kafɔɔ mu na: Tiin saanra tateenge ki ni na kanige ce,

* **22:32** Ekizode 3:6 * **22:37** Duterenome 6:5 * **22:39** Levitike 19:18

fo di ba ma pεεn pu tirige
na pa le ma tɔɔyɔ nɔhɔ ni.)*

⁴⁵ Ni Dawuda ya Shɔvɔɔ wu pyi Kafɔɔ, wee tuun wu ni w'i jε dii wu ja yε nigin wε?» ⁴⁶ Wa shishiin ya já Yesu jɔ shɔ pu ni, ali ni jɔjii nigin bε ni wε. Na co kee caɲa ki na, wa shishiin ya luu waha na wu yege nige kaa la shishiin na wε.

23

Yesu ya pu kaala ni Yawutuu jahagbaa fεε pu kàa ni

(Marika 12:38-39; Luka 11:43,46; 20:45-46)

¹ Lee kadugo na a Yesu di wu kalaapiire te ni sipyiire ti pye: ² «Saliya karamɔgɔlɔɔ ni Farizhεεn pu wo nibyii li jε na sipyii pu kalaa Musa wo saliya wu ni. ³ Lee wuu na saliya wu keree kiimu bεeri ni p'a yi kalaa ge, y'a yaa na pu jɔmεε co, na ganha na kee bεeri pyi! Ga keree kiimu puyε pyaa ya byi ge, yi ganha ba kee taanni pu feni wε, bani kalaa wemu p'a gaan sipyii pu mu ge, puyε pyaa ki ya wee koo jaari wε. ⁴ Pu ma tuguro nigbɔɔrɔ pɔ na taha sipyii juyɔ ni, ga p'i da ga gbara pu ali kabee bε taga ti lɔvεε tεge p'i ti tugo wε. ⁵ P'a pu kapyege ki bεeri pyi kɔnhɔ sipyii di da pu wii. Lee l'a pu pye pu na pu gbahaa ki wo semεε pee, ni pu kabogoo ki wo semεε pu pelɛgi. Na pu fadeye jɔwaya ye tɔɔngi ni yalere ni. ⁶ Yalicenεε wo tatiinceye, ni Kile-pεεnεε piyeyε yi wo jahagbaa tatiinyε y'a dan pu ni. ⁷ Sipyii na pu shaari pinnerεε kpεenyε na, na pu pyi: «Karamɔgɔlɔɔ», lee bε l'a dan pu ni xuuni. ⁸ Ga yee kunni, yi ganha bu sɔɔ p'a yi pyi: «Karamɔgɔlɔɔ» wε.

* **22:44** Zaburuu 110:1

Bani Karamogɔ nigin pe ye wu ne yee mu. Yee beeri pu ne cebooloo. ⁹ Yi ganha bu da da wa shishiin pyi naha ke ninε ke na yi to we. Bani To nigin pe ye wu ne yee mu. Wee ne fugba we ni. ¹⁰ Yi ganha bu sɔɔ p'a yi pyi nuɔfεε we. Bani Nuɔfɔɔ nigin pe ye wu ne yee mu. Wee ne Shɔvɔɔ we. ¹¹ Wemu wu ne sipyigbɔ yi beeri te ni ge, wee wu pye yi beeri wo kapyebye. ¹² Sipyia wemu w'a wuyε durogo ge, wee na ba dirige. Sipyia wemu w'a wuyε tirige ge, wee na ba durogo.

Yesu ya Farizhεen ni saliya karamogɔlɔɔ pu jaagi (Marika 12:40; Luka 11:39-42, 44, 52; 20:47)

¹³ «Bɔɔngɔ ki wa yee shuun shuun joveε pii wogo, yee saliya karamogɔlɔɔ fara yee Farizhεen na! Bani yee wa fugba saanra ti koo li tɔni sipyii pusamaa naha na. Yiyε pyaa ki wa jin ti ni we, piimu p'a giin p'i jε ge, a y'i ganha na pee be naha kɔɔn.

[¹⁴ «Bɔɔngɔ ki wa yee shuun shuun joveε pii wogo, yee saliya karamogɔlɔɔ fara yee Farizhεen na! Bani yee wa naxhugoshaa keɲε yaɲmuyɔ beeri ηmahana na zhuu pu na, na mɔni Kile-ɲεrege na, kɔnhɔ y'i yiyε pye see sipyii. Lee na yee wo jaagi kanhama pu na ba golo fo xuuni.]

¹⁵ «Bɔɔngɔ ki wa yee shuun shuun joveε pii wogo, yee saliya karamogɔlɔɔ fara yee Farizhεen na! Bani yee wa ninε ke ɲaari, na suumɔ lɔhɔ ke be ɲaari, kɔnhɔ yi sii shen nigin ye ta yi pye Yawutu ba yee ne we. Yee bu wee ta na xɔ, yee na wee pye w'a yaa ni Jahanεmε ni tɔɲii shuun na toro yiyε pyaa ki tɔan.

¹⁶ «Bɔɔngɔ ki wa yee wogo, yee fyεnmεε piimu pu ne fyεnmεε kagaancomɔɔ ge! Bani yee wa yu na sipyia wemu w'a kaa Kile-pεεɲε pugbɔhɔ ki na ge,

na kee kaaga ke ya jateni wε. Ga wufɔɔ bu gaa Kile-pεεηε pugbɔhɔ ki wo sanni wu na, na kee kaaga ke k'a jateni. ¹⁷ Fungɔnyɔ baa fεε fyεnmεε yee ηε. Keke ki d'a ye keke na ye shuun we ni wε? Sanni we laa, kelee Kile-pεεηε pugbɔhɔ ke, kee kemu k'a sanni wu pye fεεfεε ge? ¹⁸ Yee wa yu sanha na sipya bu gaa saraya yi tawologo ki na, na kee kaaga ke ya jateni wε. Ga saraga kemu k'a taha saraga yi tawologo ki na ge, na wufɔɔ bu gaa kee na, na kee kaaga ke k'a jateni. ¹⁹ Fyεnmεε yee ηε. Keke ki d'a ye keke na wε? Saraga ke laa, saraya yi tawologo ke, kee kemu k'a saraga ki pye fεεfεε ge? ²⁰ Wee tuun wu ni wemu bu gaa saraya yi tawologo ki na, saraya yi tawologo ke, ni yanmuyɔ yemu bεeri yi ηε ki ηuηɔ ni ge, yee bεeri na m'a kàa. ²¹ Wemu bu gaa Kile-pεεηε pugbɔhɔ ki na, Kile-pεεηε pugbɔhɔ ke ni Kile na m'a kàa, wee wemu w'a dεn ki ni ge. ²² Wemu bu gaa fugba we na, Kile wo saanra koo le, ni Kile wemu w'a tiin li ni ge, pee na m'a kàa.

²³ «Bɔɔngɔ ki wa yee shuun shuun jovεε pii wogo, yee saliya karamɔgɔɔɔ fara yee Farizhεεn na! Bani yee wa loyɔ wu yapyiire nifenhεfenhεre ti jagi wo: nanayi, ni wεyε yemu bεeri y'a leni shiga ni ge. Nɔmεhεε kiimu tayerege k'a pεε saliya wu ni ge, a yee di kee yaha wà. Kee ηε: tiime, ηijaara, ni ηɔmεε fεεrε. Yee bi yaa na kii kagbɔhɔɔ kii pyi, na te nibiire te fara kee na. ²⁴ Fyεnmεε yee ηε piimu p'a fyεnmεε pii wo kagaanya co ge. Yee ya yi logbaga suguri, na fɔnfɔɔnrɔ wo ki ni, ga na dεrεε na ηɔhɔyɔ juuri.

²⁵ «Bɔɔngɔ ki wa yee shuun shuun jovεε pii wogo, yee saliya karamɔgɔɔɔ fara yee Farizhεεn na! Yee

ma cεεgbuugoo ni goleye kaduyo jii na fiinni, na ta yi d'a ni nagaara yaŋmuyɔ, ni yi lakuunɔ yaŋmuyɔ na. ²⁶ Farizhen fyen, fεnhε cεεgbuu le, ni golegε ki funɔ ki je, lee bu bye, yi kaduyo yi bε na bye fεfεε yi mu.

²⁷ «Bɔɔngɔ ki wa yee shuun shuun jovεε pii wogo, yee saliya karamɔgɔlɔɔ fara yee Farizhεen na! Yee nε ba faya nε wε p'a yemu fiinnε ge. Ma bu yi wii, m'a yi ta y'a nɔ kpεεngε ke na, ga yi funyɔ d'a ni xuu kaciiye ni yaŋmufɔnyɔ tuuyo bεeri na. ²⁸ Mu yee bε nε. Yee ma yiyε pye na tifire fεε yee nε sipyii naha tãan, ga yee zɔlɔɔ pu d'a ni shuun shuun juuro ni kuumɔ na.

²⁹ «Bɔɔngɔ ki wa yee shuun shuun jovεε pii wogo, yee saliya karamɔgɔlɔɔ fara yee Farizhεen na! Yee wa Kile tudunmɔɔ pu faya yi yari na nɔgi. Piimu p'a Kile nɔmεε co ge, yee wa pee wo faya yari ni kacεηεε ni. ³⁰ Yee wa yu na yee da ba bye ni yi wo tii pu ni pu wo caŋa nii li ni, na yee bi da ga sɔɔ di pu tεgε pu Kile tudunmɔɔ pu gbo wε. ³¹ Lee funɔ ni yeeyε pyaa ya li shεε na piimu p'a Kile tudunmɔɔ pu gbo ge, na pee wo nagoo yee nε. ³² Ayiwa, yi shε naha na, yi sefεε p'a lemu nɔ kɔn ge, yi lee nɔ fa! ³³ Wɔlɔɔ yee nε, matɔn nagoo. Yee na já pye dii na yiyε tãnha Jahanεmε na wε? ³⁴ Lee wuu na n'a da ba Kile tudunmɔɔ, ni fungɔnyɔ fεε, ni kalaa fεε tun yi mu. Yee na ba pii gbo pee ni, na pii kori tiye na, na pii kpɔn ni susɔlɔɔ ni yi Kile-pεεηε piyeyε yi ni. Yi na ba daha pu feni, na pu kana kulo ni kulo. ³⁵ Sipyitiimεε piimu wo shishan p'a wo ninε na ge, kɔnhɔ pee di ba do yi nɔnyɔ ni, na co tiimε fεε Abeli*

* 23:35 Zhenεzi 4:8-10

wo shishan pu na, fo na pa nɔ Baraki ja Zakari*
 wo shishan pu na, wee wemu yee ya gbo Kile-pɛɛɛɛ
 pugbɔhɔ ki saraya yi tawologo ke, ni fɛfɛɛɛɛ xuu wu
 tɛ wu ni ge. ³⁶ Can na n'a da yi jo yi mu, tee gbuuro
 te bɛɛri wo footɔnɔ li kanhama na ba do nijaa wo
 sipyii pii juɔ ni.

*Yesu ya jo Zheruzalemu keree na
 (Luka 13:34-45)*

³⁷ «Zheruzalemu, Zheruzalemu, mu wemu w'a
 Kile tudunmɔɔ pu xuli ge, piimu p'a dunnɔ ma mu
 ge, na kagereye taga na pee bɛ waa na xhuli ge, nɛ
 funɔɔ ya pye tɛɛgɛɛ niɔɔɔɔɔɔ ni di ma nagoo pu
 pinne, ba xhuu ya wu nagoo pinneɛ mɛ wu kapaɔa
 nɔhɔ ni wɛ. Ga yee di ya ta sɔɔ lee na wɛ. ³⁸ Ayiwa
 yi puga ki na ba yaha wà nime fɛfɛɛɛ, ki niwaga.
³⁹ Bani n'a da yi jo yi mu, na co nime na, y'a da na ja
 nige wɛ, fo yi ba she yu tuun wemu ni na: «Wemu
 w'a ma mɛ Kafɔɔ mɛgɛ na ge, wee jɛ duba pya.»*

24

*Yesu ya Kile-pɛɛɛɛ pugbɔhɔ ki ja wu jo
 (Marika 13:1-2; Luka 21:5-6)*

¹ A Yesu di foro Kile-pɛɛɛɛ pugbɔhɔ ki ni na gaanɔ.
 A wu kalaapiire t'i fulo wu na, na ganha na Kile-
 pɛɛɛɛ pugbɔhɔ ki yerenɛgana li shɛɛ wu na, k'a
 kemɛ yàa yaagana lemu na ge. ² A Yesu di pu pye:
 «Yee jii wa yee bɛɛri ni gɛ? Can na n'a da yi jo yi
 mu jo kagerɛɛ ka shishiin wa da ba gori naha ka
 juɔ ni wɛ. Yi bɛɛri na ba do fɛfɛɛɛ.»

* **23:35** 2 Canjaɔɔɔɔɔ Jomɔ 24:20-22

* **23:39** Zaburuu 118:26

*Keree kiimu na ba byi sani koŋo ki xɔ ge
(Marika 13:3-13; Luka 21:7-19)*

³ Na Yesu nidεεngε yaha Oliviye faaboboŋo ki na, a wu kalaapiire t'i fulo wu na pu yε na, na wu yege na: «Lee na ba bye tuun wemu ni ge, wee shε wù na! Naha shεshεεε temu na ba li shε na ma paduun w'a nɔ, koŋo ki taaxɔɔ li bε d'a nɔ ge, m'a tee bε shε wù na!» ⁴ A Yesu di pu pye: «Y'a yiyε kaseri! Yi ganha bu sipya wa shishiin yaha wu yi piinŋε wε! ⁵ Bani sipyii niŋehεmεε na ba ma ni nε mεge ni, na yu: «Nε wu ŋε Shɔvɔɔ wε.» Pu na ba sipyiŋehεmεε piinŋε. ⁶ Yi na ba kashen keree nuri, na kashen gbegemε keree nuri. Ayiwa yi funyo ganha da ben wε! Li waha l'i waha kee keree k'a yaa na pye, ga lee di wa da ba bye taaxɔɔ li wε. ⁷ Shi wa na ba yiri shi watii kaa na. Saanra ta na ba yiri saanra tatii kaa na. Xuugo nigbɔhɔ ni ŋiŋε celerŋε na ba byi tεye ya ni. ⁸ Kee keree kii bεeri wa kanhama pu keree ŋɔkɔɔnrɔ yε, ba cee laa ma yiri mε wε.

⁹ «Ayiwa, sipyii na ba yi leni keye ni, p'a ganha na yi kana, na yi xuli. Shi wu bεeri na ba yi kɔ nε mεge wuu na. ¹⁰ Wee tuun wu ni sipyiŋehεmεε na ba n'a daa wu yaha. Pu na ba puyε nɔhɔ yeri, na puyε kɔ. ¹¹ Tudunmɔɔ kafinejuu niŋehεmεε na ba foro yere. Pu na ba sipyiŋehεmεε piinŋε. ¹² Kakuuŋɔɔ ki ŋɔ na ba ŋehε tapyege ni. Lee ma bye kaŋuŋɔ na sipyiŋehεmεε wo taanŋεεge ki celerŋε. ¹³ Ga wemu bu já luu mara fo na shε nɔ li tɛhene na, weefɔɔ na ba shɔ. ¹⁴ Pe Jozaama pe pu wa Kile saanra ti kaa yu ge, pee na ba jo koŋo ke kabaya ye bεeri na, kɔnhɔ shi wu bεeri di pu logo. Lee kadugo na taaxɔɔ l'i na nɔ.

*Kanhama nigbɔ pemu na ba bye ge
(Marika 13:14-23; Luka 21:20-24)*

¹⁵ «Ayiwa yi ba gyεεgi pyevɔɔ* wu na tuun wemu ni Fεfεεεε xuu wu ni, wee wemu kaa Kile tudunmɔɔ Dajɛli ya jo ge. (Wa bu yi kalaa, wu yi nahaa ce.)
¹⁶ Wee tuun wu ni, piimu na ba bye Zhude fiige ki ni ge, pee di ba fe p'a se faaboboyo xuu ni. ¹⁷ Lee ba wemu ta katanɔ na ni, wu ganha bu da digi di wu yεreyε lɔ puga ki ni wε. ¹⁸ Wemu ba da wu kεreyε ni, weefɔɔ ganha bu da guri ba puga di ba wu fadenε lɔ wε. ¹⁹ Bɔɔngɔ na ba bye lahaa fεε ni puɔmaraya fεε wogo yee caya yi na. ²⁰ Y'a Kile nεeri kɔnhɔ tee taferε ti canɔ ganha ba saha ni wiire tuun ni, kelee ni cadεεngε ni wε. ²¹ Bani kanhama nigbɔ na ba bye wee tuun wu ni pemu tuugo sanha bye na wε, na co kɔɔɔ ki yaaduun wu na, fo na pa nɔ ni naa na. Pee kanhama pu tuugo di wa da bye bε nige bada wε. ²² Kile da bye wu ya ya wolo bε yee caya yi ni wε, sipya wa shishiin bi da ga shɔ wε. Ga sipyii piimu nahaa w'a bulo ge, pee wuu na w'a la wolo yee caya yi ni.

²³ «Ayiwa, wa ba yi pye wee tuun we ni na: ⟨Yi wii, Shɔvɔɔ wu wa naha!⟩ kelee ⟨Wu we mε.⟩ Yi ganha bu dɔ yee na wε! ²⁴ Bani kafinejuu pii na ba yiiri, na puyε pye shɔvεε ni Kile tudunmɔɔ. Pu na ba nahaa sheshεεεε kagbɔhɔɔ ni kakanhanɔɔa pyi kɔnhɔ p'i sipyiiire ti piinɔε. Ali Kile ya sipyii piimu nahaa bulo ge, nago ba pu da jɔ ba pee bε piinɔε wε, pu bi da ba pee bε piinɔε. ²⁵ Li wii, nε kii keree kii bεeri jo yaha yi mu.»

²⁶ «Ayiwa sipya wa ba yi pye: ⟨Li wii, sige ke ni

* 24:15 Dajɛli 9:27; 11:31; 12:11

Shɔvɔɔ wu jɛ!), yi ganha bu she wà wɛ. Kelee wa bu yi pye: «Li wii, maɔɔ ke ni wu wa naha!», yi ganha bu dà yee na wɛ. ²⁷ Kile bu jɛ Kile-nɔhɔ na, kpɛɛngɛ ki ma nɔ camutomɔ ni nɔgana lemu na ge, lee pagana li na Sipya Ja wu bɛ wa da ba ba. ²⁸ Xuu wemu ni yaxugo jɛ ge, wà tobinyɛ ya yiye pinnɛɛ.

Sipya Ja pagana

(Marika 13:24-27; Luka 21:25-28)

²⁹ «Pee kanhagbɔ pu wo caya yi ba doro ye, taapile ni nibiige na ba jé caɔa ki ni; yenɛ wa da kpɛɛngɛ yeege wɛ. Wɔrɔɔ ki na ba yiri yiri fugba we ni na pa do. Fugba wu sefɛɛɛ ti na ba jɛɛ. ³⁰ Wee tuun wu ni Sipya Ja wu wo jaha sheshɛɛɛ te, tee na ba ja fugba we ni. Shi wemu bɛɛri wu jɛ jɛɛ ke na ge, wu bɛɛri na ba mɛhɛɛ suu. Wu na ba Sipya Ja wu nibawo ja fugba jahaya ye na ni sefɛɛɛ ti bɛɛri, ni nɔɔɔ nigbɔ ni. ³¹ Maga nigbɔhɔ ki mɛɛ li na ba foro. Sipya Ja w'a sipyii piimu jaha bulo ge, wu na ba mɛɛkɛɛ tun pu pee pinne, na yiri koɔɔ ki kabaya shishɛɛɛ wu bɛɛri na, na ba pu pinne xuu nigin ni, ma li jɔ kɔn koɔɔ ke kabaɔa ka na, na se koɔɔ ke kabaɔa ka mu.

Kalaa wemu ya daa nitoodige keree na ge

(Marika 13:28-31; Luka 21:29-33)

³² «Naha sheshɛɛɛ ta te nitoodige shizhaa na: Ki geye ye ba jɔ kɔn na funni tuun wemu ni, yee wa ma li cɛ na ki nagoo pyeduun w'a tɛɛɛ. ³³ Mu li wa, yi ba kii keree kii bɛɛri jaa ki na byi tuun wemu ni, y'i li cɛ na Sipya Ja w'a tɛɛɛ na xɔ, na w'a nɔ xɔ kujɔɔ li jɔ na. ³⁴ Can na n'a da yi jo yi mu jo sipyii piimu pu wa jɛi na nimɛ ge, sani pee bɛɛri pu xu ge,

kii keree kii beeri jɔ na va. ³⁵ Fugba we ni jinje ke na ba doro, ga ne jomɔ pe wa da doro bada we.

*Kile ye nigin pe w'a taaxɔɔ li tuun ce
(Marika 13:32-37; Luka 17:26-30, 34-36)*

³⁶ «Ga sipya wa shishiin wa kee caɲa ke ni wee tuun we ce we, ali fugba melekee pu be we, Kile Ja wu be we. To Kile ye nigin pe w'a kee caɲa ke ni wee tuun we ce. ³⁷ Ba Nuxhun wo caɲa nii li keree k'a pye we, mu Sipya Ja wu be cabaɲa k'a da ba bye. ³⁸ Na logbɔhɔ ki ta ki sanha ba we, sipyii pu bi li, na gbuu, na cèe leɲee, na pu nagoo kaan gbaya ni, fo na she nɔ caɲa kemu Nuxhun ya jé kɔɔgbɔhɔ ki ni ge. * ³⁹ Pu ya puyɛ kaala kaa la shishiin be na we, fo na she logbɔhɔ ki pye k'a pa, na pu beeri jɔɲɔ tugo. Mu l'a da ba bye Sipya Ja wu be cabaɲa. ⁴⁰ Wee tuun wu ni namaa shuun na ba bye pu kerɛye ni, p'a nigin wa lɔ, na wa yaha wà. ⁴¹ Cèe shuun na ba tira tiree, wa na ba lɔ na wa yaha. ⁴² Lee wuu na yi kori yaha jɔni na bani caɲa kemu Kafɔɔ w'a ma ge, yi wa kee ce we. ⁴³ Yi li ce na puga fɔɔ da ba li ce na we tuun we ni nagaa da ba ba nibiige ni, wu bi da gori yaha jɔni na. Wu da ga gbara nagaa wu jé wu puga we. ⁴⁴ Lee wuu na yi be pu gbegele yaha, bani yee ya Sipya Ja wu sonji tuun wemu ni we, wee tuun weye pyaa ni wu da ba.

*Kapyebye nizaama ni wu niguumɔ keree
(Luka 12:41-48)*

⁴⁵ «Kapyebye jɔmɛɛ fɔɔ fungɔngɔ fɔɔ wemu wo kafɔɔ w'a wu tenje wu puga ki wo kapyebyii pusamaa jɔɲɔ ni, na wu pye na w'a pu yaligee

* 24:38 Zhenɛzi 7:7

keree jaha wo ki tuun ni ge, wee jε jɔgɔ wε? ⁴⁶ Wee kapyebye wu kafɔɔ wu ba ba, na ba wu ta wu na li pyi li pyegana na, wee jε duba pya. ⁴⁷ Can na n'a da yi jo yi mu, wee kapyebye wu kafɔɔ wu na ba wu teje wu keje yanmuyɔ yi beeri juɔ ni. ⁴⁸ Ga wee kapyebye we bu da sipyikuuɔ, wu na li kɔn wuyε funɔ ni na wee kafɔɔ w'a da zhe mɔ wà. ⁴⁹ W'a jɔ kɔn na wu kapyebyeɲii pu sani, na li, na gbuu ni yagbagbaa ni. ⁵⁰ Ayiwa, caɲa kemu ni tuun wemu wu jε kapyebye wu ya wu kafɔɔ wu soɲi-i ge, kee caɲa ke ni wee tuun we ni wu da ba. ⁵¹ Wu na ba wee kapyebye we kɔri, na wu taa pinne ni shuun shuun juu ni. Mesuu ni gankunnɔ na ba bye wà.

25

Talene lemu l'a jo doɲiε pushaa ke wu shizhaa na ge

¹ «Ayiwa, fugba saanra ti na ba foro doɲiε pushaa ke wa feni, piimu ya pu sokinnaa lɔ na se di zhe cenabun poo wu juɔ cırı ge. ² Pu ke wu ni, kaguro wa wu bye fungɔnyɔ baa fεε, kaguro wa di jε fungɔnyɔ fεε. ³ A fungɔnyɔ baa fεε p'i pu wo sokinnaa pu lɔ, ga p'i ya ta sɪnme patii lɔ na taha sokinnaa pu na wε. ⁴ A fungɔnyɔ fεε p'i pu wo sokinnaa pu lɔ, na sɪnme patii be lɔ na taha pu wo sokinnaa pu na. ⁵ A cepoo w'i mɔ, wu da ba wε. A ηmunumɔ di pu beeri ta, a pu beeri di ηmunɔ. ⁶ A mujuu la di ba foro jɲiɲiε ki na na: «Cenabun poo wu we! Yi foro she wu cırı!» ⁷ Wee tuun wu ni a doɲiε pushaa ke wu beeri di yiri, na pu sokinnaa pu yà yà. ⁸ A fungɔnyɔ baa fεε p'i fungɔnyɔ fεε pu pye: «Wèe wo sokinnaa p'a zhaa da furi, yi sɪnme

dɔɔni wa kan wù mu.› ⁹ A fungɔnyɔ fɛɛ p'i pu pye: «Ahayi! Sìnme pemu pu ɲɛ wèe mu ge, pee wa da ga wèe ni yee yaa wɛ. Yi shɛ sinberɛɛɛ pu mu, y'i shɛ pa shɔ yiyɛ mu!» ¹⁰ A fungɔnyɔ baa fɛɛ p'i gari sìnme pu fɛni, a cenabun poo wu ba na pu yaha wà. Pushaa kaguro wemu w'a bi gbegele ge, a pee di jé ni cenabun poo wu ni cekaanra puga ki ni. A p'i gbura ki shòhɔ. ¹¹ Lee kadugo tàan a pii pu bɛ di ba nɔ, na xhuulo na: «Kafɔɔ, kafɔɔ, gbura ki mugi wù mu!» ¹² Ga, a cenabun poo wu pu pye: «Can na n'a da yi jo yi mu jo nɛ yee cɛ wɛ.» ¹³ Lee wuu na yi kori yaha ɲìi na, bani yi wa kee caɲa ke ni wee tuun we cɛ wɛ.

Talɛ lemu l'a jo na ɲaha tii wari kegaanɲa pyevɛɛ pu na ge

(Luka 19:11-27)

¹⁴ «Fugba saanra t'a foro ná wa fɛni wee wemu ya gaanɲi kulo ni ge. A w'i wu kapyebyii pu yiri, na wu keɲɛ yara li kaa le pu keɲɛ ni. ¹⁵ A wu wari talaan kaguro kan wa mu, na wari talaan shuun kan wa mu, na talan nigin kan taanri wo wu mu. Wee wari we ya kan pu mu na saha ni pu bɛɛri nigin nigin wu wo sefɛɛɛ ɲuɲɔ kana ni. ¹⁶ Kaguro w'a kan wemu mu ge, a wee di wakaraa kegaanɲa ɲɔ kɔn ni wu wo wu ni. A w'i wari talaan kaguro wa betii ta na fara we wu kaguro wu na. ¹⁷ A shuun fɔɔ wu bɛ di kegaanɲa pye ni wu wo wu ni, na talaan shuun wa ta na fara wu na. ¹⁸ Ga, a talan nigin fɔɔ wu shɛ wege tugi, na wu kafɔɔ wu wo wari wu ɲmòhɔ wà. ¹⁹ A kapyebyii pu kafɔɔ wu sii mɔ wà, na na pa ba. Ba w'a pa ba wɛ, wu ni kapyebyii pu ni, a p'i jate wu wolo. ²⁰ A wari talaan kaguro fɔɔ w'i fulu wu na ni we wu kaguro wu bɛ ni na

jo: «Na Kafɔɔ, talaan kaguro mu ya kan ne mu, we kaguro we ne ta wu kuduun.» ²¹ A wu kafɔɔ wu wu pye: «L'a ɲɔ kapyebye nizaama ɲɔmɛɛ fɔɔ. M'a pye ɲɔmɛɛ fɔɔ kafɛnhɛfɛnhɛnɛ ni, lee wuu na n'a da kagbɔhɔɔ kaa le ma keɲɛ ni. Pa wù binne funɲɔ taan!» ²² A talaan shuun fɔɔ wu be di fulo wu na, na wu pye: «Na kafɔɔ, talaan shuun mu ya kan ne mu, we shuun we ne ta wu kuduun.» ²³ A wu kafɔɔ wu jo: «L'a ɲɔ, kapyebye nizaama ɲɔmɛɛ fɔɔ. M'a pye ɲɔmɛɛ fɔɔ kafɛnhɛfɛnhɛnɛ ni, lee wuu na n'a da kagbɔhɔɔ kaa le ma keɲɛ ni. Pa wù binne funɲɔ taan!» ²⁴ Lee kadugo na a wari talan nigin tavɔɔ wu be di fulo na jo: «Na kafɔɔ, ne bi li ce jo mu keree k'a waha. Mu ya xuu wemu nugi we, wee xuu wu wo yalɔɔɔ mu ya luu. Mu ya xuu wemu wo yashi wá we, wee xuu wu wo yapyiire mu ya gɔɔn. ²⁵ Ne fya, na she ma wari wu ɲmɔhɔ ɲiɲɛ ke ni. Wu we!» ²⁶ A wu kafɔɔ wu wu pye: «Kapyebye niguumɔ saa fɔɔ mu ɲɛ. Mu ya li ce na ne ya xuu wemu nugi we, na wà ne na wo yalɔɔɔ ti luu, na na yapyiire ti kɔɔn xuu ni ne ta wemu wo yashi wa-ɛ ge, ²⁷ go mu bi yaa na she na wari wu yaha banɲi na de, kɔnhɔ di ba ba, di she wu lɔ ni wu kuduun ni.»

²⁸ «Yi wu wo wari talan nigin wu shɔ wu na, y'i wu kan talaan ke fɔɔ wu mu! ²⁹ La ɲɛ wemu mu ge, la na ba gan wee mu na fara wu wuu li na, la ɲɛhe wu mu. Ga la ɲɛ wemu mu we, ali nifɛnhɛfɛnhɛnɛ lemu be li ɲɛ wu mu ge, lee be na ba shɔ wu na. ³⁰ We kapyebye niguumɔ we kunni, yi wu co wá kpɛngɛ ke na nibiige ki ni! Mɛsuu ni gankunnɔ na ba bye wà.

Taaxɔɔ li wo kiiri we

³¹ «Sipyá Ja wu ba ba wu nɔɔɔ wu ni tuun wemu ni ni mɛlɛkɛɛ pu bɛɛri ni, wu na ba diin wu saanra koro nɔɔɔ wuu li ni. ³² Shi we bɛɛri na ba binne wu tãan. Wu na ba pu waa na laha pu ye na ba yatɔɔnahama ma wu dubyaa ni wu sikaá waa laha mɛ pu ye na wɛ. ³³ Wu na ba dubyaa pu yaha wu kanige cɛ, na sikaá pu yaha wu kamɛnɛ cɛ.

³⁴ «Ayiwa, saan wu na ba wu kanige cɛ wuu pu pye: «Yi pa, na To wu wo duba nagoo pee. Saanra temu t'a gbegele na yaha yee jaha na fo konɔ ki yaaduun wu ni ge, yi pa jé tee ni, y'i ti pye yi wuuro. ³⁵ Bani xuugo ya nɛ ta, a yee di nɛ kan nɛ li. Waga ya nɛ ta, a yee di nɛ kan nɛ gba. Nɛ bi bye nabun, a yee di nɛ tirige yi kaban. ³⁶ Fafunmɔ bye nɛ na, a yee di nɛ fafunmɔ pu xɔ. Nɛ bi bye yama fɔɔ, a yee di nɛ keree yàa. Nɛ bi bye kaso ni, a yee di shɛ foro nɛ na.» ³⁷ Ayiwa, pee sipyii piimu p'a Kile jɔmɛɛ co ge, pee na saan wu pye: «Kafɔɔ, tuun wekɛ ni wèe d'a mu xuugo wo wu ja, na yalige kan mu mu wɛ? Kelee na mu waga wo ja, na mu kan mu ya gba wɛ? ³⁸ Tuun wekɛ ni wèe d'a mu nabɔɔ wo wu ja, na mu tirige wù puga, kelee na ma fafunmɔ wo ja, na pee fafunmɔ pu xɔ wɛ? ³⁹ Tuun wekɛ ni wèe d'a ma yama wo, kelee na ma kaso wo wu ja, na shɛ foro ma na wɛ?» ⁴⁰ Saan wu na pu pye: «Can na n'a da yi jo yi mu jo tuun bɛɛri ni yee ya lee la pye ali nɛ cebooloo pu bɛɛri wo nifɛnhɛfɛnhɛnɛ nigin bɛ na ge, nɛ na yee ya li pye.»

⁴¹ «Lee kadugo na saan wu na kamɛnɛ cɛ wuu pu pye: «Yi laha na tãan, yee lanji fɛɛ piiri! Yi shɛ nafugibaaga ki ni, kee kemu k'a gbegele na yaha Shitaanni ni wu wo mɛlɛkɛɛ pu kaa na ge. ⁴² Bani

xuugo bi bye ne na, yee di ya ta yalige kan ne mu we. Waga bi bye ne na, yee di ya ta ne kan ne gba we. ⁴³ Ne bi bye nabun, yee di ya ta ne tirige yi puga we. Ne bi bye fafunmɔ ni, ye di ya ta ne fafunmɔ pu xɔ we. Ne yama wo bi bye, ne bi bye kaso ni, yee di ya ta she foro ne na we.» ⁴⁴ Ayiwa, pee be na wu pye: «Kafɔɔ, tuun weke ne wèe d'a mu xuugo wo wu ja, kelee ma waga wo, kelee ma nabɔrɔ wo, kelee ma fafunmɔ wo, kelee ma yama wo, kelee ma kaso wo, na li she wèe da ma tɛgɛ-ɛ we?» ⁴⁵ Saan wu na pu pye: «Can na n'a da yi jo yi mu, yee bu bye yee di ya lee la pye ali ne cebooloo pu beeri wo nifɛnhɛfɛnhɛnɛ nigin be na we, yee ya ta li pye ne na we.» ⁴⁶ Pee na ba jé kanhama nixhɔbaama ni. Ga piimu p'a tii ge, pee na ba jé j̄ni sicuumɔ nixhɔbaama ni.»

26

*Yawutuu j̄nɔfɛɛ p'a woni pye Yesu kaa na
(Marika 14:1-2; Luka 22:1-2; Yohana 11:45-53)*

¹ Ayiwa, ba Yesu ya pee jomɔ pu beeri jo xɔ sipyiire ti mu we, na wu kalaapiire ti pye: ² «Y'a li ce na cabyaa shuun te ni Nuwuuro ti wo Kalene l'a da nɔ. Sipya Ja wu na ba jé keye ni, p'a wu kori tige na.»

³ Wee tuun wu ni a saraya jaha shɔɔnrivɛɛ j̄nɔfɛɛ ni Yawutuu nɔhɔlɛɛ p'i she puyɛ pinne Kayifɛ kaban, wee jɛ saraya jaha shɔɔnrivɛɛ wo j̄nɔfɔgbɔ we. ⁴ A p'i be yi na na pu Yesu pee co ηmɔhɔrɔ ni, p'i wu gbo. ⁵ Ga, a p'i jo: «Wù ganha bu wu co kalene li ni we, kɔnhɔ tunmɔ ganha bu yiri sipyiire ti te ni we.»

*Cee wa ya lasikoli wo Yesu nuṅṅo ni
(Marika 14:3-9; Yohana 12:1-8)*

⁶ Na Yesu yaha Betani kulo li ni Simo kaban, togo k'a fεnhε wemu co toro ge, ⁷ a cee wa di fulo wu na ni lasikoli gboro la ni. Lee bi ni pεεwa lasikoli wa na. A wee cee wu Yesu yaha wu na li, na ba wee lasikoli wu wo wu nuṅṅo ni. ⁸ Ba Yesu kalaapiire t'a lee na wε. A pu logoo di yiri, a p'i jo: «Te kakara te wo nuṅṅo di ne lekε wε? ⁹ We lasikoli we bi da ja bεrε wari ni ne hε me na, na wee kan funmo fεε mu.» ¹⁰ Ba Yesu ya lee ce wε, na jo: «Naha na y'i we cee we zo tenri wε? Go kasaana w'a pye me ne na. ¹¹ Funmo fεε na da daa yee te ni tuun bεeri ni, ga ne kunni wa da ba bye yee te ni tuun bεeri ni wε. ¹² We lasikoli we w'a wo na na ge, w'a weri na ce puuro ti keme yaha faṅa le kaa na. ¹³ Can na n'a da yi jo yi mu jo xuu bεeri ni pe Kile Jozaama pe ya jo ke koṅṅo ke na ge, le we cee we ya pye ge, li be na baari wa, na sipyii pu funyo tirige ni wu kaa ni.»

*Zhudasi ya Yesu shaa di le keṅε ni
(Marika 14:10-11; Luka 22:3-6)*

¹⁴ Ayiwa, Yesu kalaapiire ke ni shuun wu wa nigin wa, wemu mege ki bye na Zhuda Isikariyoti ge, a wee di she saraya naha shonrivεε nuṅṅofεε pu mu, ¹⁵ na she pu pye: «Ne bu Yesu le yee keṅε ni, juu yee di da gan ne mu wε?» A p'i warifyen tuuṅṅo kelεε taanri (30) taro kan wu mu. ¹⁶ Na co wee tuun wu na a Zhuda di ganha na pyegazaana shaa wu Yesu le pu keṅε ni.

P'a Bulooro Nuwuuro ti wo Kalenε li yalige ki li shiizhan

(Marika 14:12-21; Luka 22:7-14, 21-23; Yohana 13:21-30)

¹⁷ Shizhenherε Baa Buuri wu wo Kalenε li cazhi-ige ke, a Yesu kalaapiire t'i fulo wu na, na wu pye: «Ma funɲɔ wa wù Nuwuuro ti wo Kalenε li yalige ki gbegele xuu wekε ni wε?» ¹⁸ A Yesu di pu pye: «Yi she kanha ki ni, y'i she shen wefɔɔ pye: «Karamɔgɔ w'a jo na wee wo tuun w'a nɔ, na mu kaban wee ni wu kalaapiire t'a da ba Nuwuuro ti wo Kalenε li yalige ki li.»» ¹⁹ A kalaapiire t'i li pye ba Yesu ya yi jo pu mu wε. A p'i Nuwuuro ti wo Kalenε li yalige ki gbegele wee xuu wu ni.

²⁰ Ba piige k'a pa wɔ wε, a Yesu ni wu kalaapiire kε ni shuun wu diin na li. ²¹ Na pu yaha pu na li, a Yesu di ba jo: «Can na n'a da yi jo yi mu, wa na ba nε le kenε ni yee ni.» ²² A kalaapiire ti jahaya di sii tanha fo xuuni. A pu beeri di jɔ kɔn na wu yegee nigin nigin na: «Nε wi ya, Kafɔɔ?» ²³ A Yesu di pu pye: «Wemu w'a wu kenε ki le golεgε ki ni ni nε ni ge, wee w'a da ba nε le kenε ni.» ²⁴ Sipya Ja wu na ba xhu ma na jo ba l'a ka wu shizhaa na wε. Ga wemu w'a da ba Sipya Ja wu le kenε ni ge, bɔɔngɔ ki jε weefɔɔ wogo. Ali wee ná wu da bye pu ya wu se bε wε, lee bi da bɔrɔ wu mu.» ²⁵ Zhudasi wemu wu bi da ba Yesu le kenε ni ge, a wee bε di wu yege na: «Nε wi ya, Karamɔgɔ?» A Yesu di wu pye: «Maye pyaa k'a yi jo.»

Kafɔɔ fεfεεrε yalige ki keree

(Marika 14:22-26; Luka 22:15-20; 1 Korente Sheen 11:23-25)

²⁶ Na pu yaha lige ki na, a Yesu di buuri wa lo, na baraga taha Kile na, na wu kegi kegi na kan wu kalaapiire ti mu, na pu pye: «Yi wa lo yi li, ne ceepuuro ti wa te!» ²⁷ Lee kadugo na a wu ερεzen lohε ceεgbuu li lo, na baraga taha Kile na, na li kan pu mu, na jo: «Yi bεeri pu ka gba ke ni, ²⁸ ne shishan pu ne pe, Kile wo kariηεεε ηomεε li wo shishan pe. Sipyiηεηεηε wuu na p'a wo, na pu jurumu wu yafa pu mu. ²⁹ N'a da yi jo yi mu, na co nime na, n'a da ke ερεzen lohε ke ka gba nige we, fo caηa kemu n'a da ba ki nivonε gba ni yee ni na To wu saanra ti ni ge.» ³⁰ Ba p'a li xhε we, na Kile masεηε yoyo cee. Lee kadugo taaan a p'i foro Oliviyε faabobonε ki na.

Yesu ya jo na Pyεeri na ba foro wee kaa taaan

(Marika 14:27-31; Luka 22:31-34; Yohana 13:36-38)

³¹ Ayiwa, a Yesu di wu kalaapiire ti pye: «Yee bεeri na ba baa na ne ye nigin yaha niηaa wo piige keyε pyaa ni, bani l'a ka Kile Kafila wu ni na: «Ne na ba yatεnahama wu gbo, dubyagbaha ki dubyaa pu bεeri na baa caaga.»* ³² Ga ne ba ηε na foro xu ni tuun wemu ni, ne na doroyi ηaha na Galile fiige ki ni.» ³³ A Pyεeri di jo: «Ali pusamaa bεeri ηεηε baa na ma wá, ne wa da ga ma wá bada we!» ³⁴ A Yesu di wu pye: «Can na n'a da yi jo ma mu, niηaa wo piige keyε pyaa ni, yani xhuupoo wu pa mεε su ge, mu na ba foro ne kaa taaan tεηii taanri.» ³⁵ A Pyεeri di wu pye: «Ali li mεηε yaha ne wu xu be ni mu ni, n'a da ga foro ma kaa taaan we.» A kalaapiire tisara bεeri di yee ninuyε jo.

* **26:31** Zakari 13:7

*Yesu ya Kile ɲɛɛri Zhetisemanɛ tiire tɛgɛ ki ni
(Marika 14:32-42; Luka 22:39-46)*

³⁶ Lee kadugo na a Yesu ni wu kalaapiire t'i gari xuu wa ni, wemu mɛgɛ ki ɲɛ na Zhetisemanɛ ge. A wu pu pye: «Yi tiin naha, di she Kile ɲɛɛri mɛke.»
³⁷ A wu gari wà ni Pyɛɛri ni Zebede jalaa shuun wu ni. A l'i sii wu zɔ wu kanha fo xuuni, na wu ɲaha bɛ tanha. ³⁸ A wu pu pye: «Nɛ zɔ we bɛɛri w'a tanha fo nɛ na zhaa di xhuu. Yi tiin naha, y'i gori yaha ɲii na ni na ni!» ³⁹ A wu she ɲaha na ɲɛri, na buri ɲiɲɛ na, na Kile ɲɛɛri na: «Na To le kanhama cɛɛgbuu le sanha lii na na, ni li na já bye. Ga lee bɛ na, nɛ wo ɲidaan ganha bu bye wɛ, fo mu wo ɲidaan.» ⁴⁰ A Yesu di guri pa wu kalaapiire taanri wu yíri, na ba pu ta p'a ɲmunɔ. A wu Pyɛɛri pye: «Yee ya já kori yaha ɲii na ni nɛ ni na ali lɛɛri nigin bɛ pye-e ya? ⁴¹ Yi kori yaha ɲii na! Yi da Kile ɲɛɛri, kɔnhɔ yi ganha bu jé nɔwuuro ni wɛ. Sipyaa munaa ya sɔɔ, ga wu ceepuuro fanha k'a cêɛɛ.» ⁴² A Yesu di laha pu tàan tɔɔɲii shuun wuu li ni, na she Kile ɲɛɛri na: «Na To, li bu da nago le kanhama cɛɛgbuu le sanha da já lii nɛ na wɛ, fo nɛ bu gba li ni, wee tuun wu ni mu wo ɲidaan wu pye.» ⁴³ Lee kadugo na a wu guri pa sanha wu kalaapiire ti yíri, na ba pu ta p'a ɲmunɔ sanha, bani ɲmunumɔ pu bi shɔ pu ni. ⁴⁴ A Yesu di pu yaha wà, na laha pu tàan sanha, na she Kile ɲɛɛri tɔɔɲii taanri wuu li ni, na guri pee jomɔ pe ninumɔ na sanha. ⁴⁵ Lee kadugo na a wu guri pa wu kalaapiire ti yíri, na ba pu pye: «Yee wa ɲmunɔɔ sanha na ɲmɔni gɛ? Tuun w'a nɔ, Sipyaa Ja wu na ba jé jurumupyii pu keɲɛ ni. ⁴⁶ Yi yíri wù da se! Li wii, ná wemu w'a da na le keɲɛ ni ge, wee ya nɔ.»

Yawutuu p'a Yesu co
(Marika 14:43-50; Luka 22:47-53; Yohana 18:3-12)

⁴⁷ Na Yesu yaha pee jomɔ pu na, a Zhudasi di nɔ, wee jε kalaapiire ke ni shuun wu wa nigin wa. A wu nɔ ni sipyiηehemεε pii ni. ηmɔparaa ni pubegeee ki bye pee mu. Saraya jaha shɔnrivεε jηηɔfεε ni Yawutuu jahagbaa fεε pu bi pee tun. ⁴⁸ Zhudasi wemu wu bi da ba Yesu le keηε ni ge, wee bi jaha sheshεεε ta she sipyiire ti na na: «Di ba she jɔsɔnrɔ fò kan ná wemu mu, y'i wee co, wee wu wa.» ⁴⁹ A Zhudasi di dii Yesu na taapile ni, na wu pye: «Faabye Karamɔgɔ!» Na jɔsɔnrɔ fò kan wu mu. ⁵⁰ A Yesu di wu pye: «Na najii, lemu na m'a pa ge, lee pye.» Wee tuun wu ni a sipyii pusamaa di fulo Yesu na, na wu co. ⁵¹ A Yesu wo kalaapire la di li wo ηmɔpara kɔngi li forogo ni, na saraya jaha shɔnrivεε wo jηηɔfɔgbɔ wu wo kapyebye niwεηε paa laha. ⁵² A Yesu di lee kalaapire li pye: «Ma ηmɔpara le le wà li forogo ki ni, bani piimu p'a ηmɔparaa luu ge, ηmɔparaa ki da ba pee be jηηɔ tugo. ⁵³ Go ne bi da já na To wu jεeri w'a melekeε pii yaha na pa nime nime piimu ya jehε miliyo na ge, ta mu ya lee ce we? ⁵⁴ Ga lee da ba bye, Kile Kafila w'a yemu jo ge, yee jɔ na fa dii we? Bani Kile Kafila w'a li she na fo kii keree kii bu bye.»

⁵⁵ Lee kadugo na a Yesu di sipyiire ti pye: «A yee di ba ni ηmɔparaa ni pubegeee ni ne taconɔ ni ma na jo kakuubye di jε ya? Ne bi den cana beeri Kile-pεεηε pugbɔhɔ ki ni, na sipyii kalaa, yee di ya ta ne co we. ⁵⁶ Ga kii keree kii beeri ya pye kɔnhɔ Kile tudunmɔɔ p'a yemu beeri ka Kile Kafila wu ni ge, yee beeri jɔ di fa.»

Ayiwa, a wu kalaapiire ti beeri di baa caaga na wu yaha wà.

*Yesu ya yere kiirikɔɔn kurunɔ ki nahagbaa na
(Marika 14:53-65; Luka 22:54-55, 63-71; Yohana
18:13-14, 19-24)*

⁵⁷ Piimu p'a Yesu co ge, a pee di gari ni wu ni Kayife kaban, wee ne saraya naha shɔɔnrivɛɛ wo nunɔfɔgbɔ we. Saliya karamɔgɔbɔ ni Yawutuu nahagbaa fɛɛ pu nibinnɛɛ ki bye wà. ⁵⁸ A Pyɛɛri di laraga kɔn pu na, na daha pu feni, fo na she jé saraya naha shɔɔnrivɛɛ wo nunɔfɔgbɔ wu wo kaanɔ ki ni. Ba w'a jé kaanɔ ki ni we, na diin gedii pu taan kɔnhɔ wu ba le kaa le nɔhɔ na. ⁵⁹ Saraya naha shɔɔnrivɛɛ nunɔfɛɛ pu fara kiirikɔɔn kurunɔ ki na, pee bi can baa wo seeri kaa la shaa Yesu feni kɔnhɔ p'i wu gbo. ⁶⁰ Ga pu ya li ta we, ali na li ta be sipyiihehemɛɛ bi ma na kafineye leni Yesu na. A sipyii shuun wa be di ba nɔ kurogo ki na, na pu woyo jo na: ⁶¹ «We ná we ya jo na wee na já Kile-pɛɛɛ pugbɔhɔ ki ja, na ki yerenɛ cabyaa taanri funnɔ ni.»

⁶² Wee tuun wu ni a saraya naha shɔɔnrivɛɛ wo nunɔfɔgbɔ wu yiri yere, na Yesu pye: «Jomɔ pemu beeri pii sipyii pii wa yu mu shizhaa na ge, mu wa da pu nɔ shɔ-ɛ ge?» ⁶³ Ga, a Yesu di cari wuyɛ na. A saraya naha shɔɔnrivɛɛ wo nunɔfɔgbɔ wu jo: «Ma bi ne Shɔvɔɔ we, Kile Ja we, ne li shaa ma mu Kile ni wo wu mɛge na, jo ma yee jo wu mu.» ⁶⁴ A Yesu di wu pye: «Mayɛ pyaa ki wa yi yu. Ga n'a da yi jo yi mu jo na co nime na, yi na ba Sipya Ja wu nidɛɛngɛ na Se Beeri Fɔɔ Kile kanige cɛ. Yi na ba wu nibawo na be sanha fugba nahaya ye na.» ⁶⁵ Wee

tuun wu ni a saraya naha shəonrivεε wo nɔnɔfɔgbɔ wu wuyε pyaa wo fadenε shεengi, na jo: «Kile mεge w'a kyεegi mε dε! Naha feni wù nε sanha sεεεε pu mu wε? Y'a wu Kile mekyεεgere jomɔ pu logo nime. ⁶⁶ Yee di wa yekε yu wε?» A p'i wu pye: «W'a yaa na wu gbo.»

⁶⁷ Ayiwa, a p'i nɔlɔhɔ tugi na wà wu naha ni, na wu kpɔn ni kaguruyo ni. A pii di kadahaa ja wu nibεge ni. ⁶⁸ A p'i jo: «Shɔvɔɔ we, ma bi sii Kile tudunmɔ we, ma kpɔnvɔɔ wu mεge yiri wù mu!»

Pyεeri ya foro Yesu kaa tàan

(Marika 14:66-72; Luka 22:56-62; Yohana 18:15-18, 25-27)

⁶⁹ Ayiwa, lee bi Pyεeri nidεεnge ta kpεεnge ki na kaanɔ ki ni, a kapyebyezhɔ wa di fulo wu na, na wu pye: «Go mu bε wu bye ni Galile shεen Yesu ni.» ⁷⁰ Ga, a Pyεeri di foro wu kaa tàan sipyii pu bεeri nii na. A wu jo: «Nε cε yekε mu wa yu wε.»

⁷¹ Lee kadugo na a Pyεeri di gari kaanɔ ki tajege ki yiri. A kapyebyezhɔ wa bε di wu na wà, na wee xuu wu wo sipyii pu pye: «We ná we bε wu bye ni Nazareti shεen Yesu ni.» ⁷² A Pyεeri di foro wu kaa tàan sanha, na gaa. A wu jo: «Nε we ná we cε wε.»

⁷³ Ba jeri ya pye wε, piimu pu bi yere wà ge, a pee di fulo Pyεeri na, na wu pye: «Nakaara baa mu bε wu wa pu ni. Bani mu jogana li bε l'a mu tayirige shεε.» ⁷⁴ Ga, a Pyεeri di gaa, na wuyε lanji. A wu jo: «Nε wee ná wu cε wε.» Taapile ni a xhupoo di mεε su.

⁷⁵ Ayiwa, a Pyεeri funnɔ di do ni Yesu jomɔ pu ni na: «Yani xhupoo wu pa mεε su ge, mu na ba foro nε kaa tàan tɔɔnii taanri na mu ya nε cε wε.»*

* **26:75** Macoo 26:34

A Pyeeri di foro kari kpεεngε ki na, na she mεε su fo xuuni.

27

P'a she ni Yesu ni Pilate mu

(Marika 15:1; Luka 23:1-2; Yohana 18:28-32)

¹ Nisooḡbōhō ki na a saraya naha shōonrivεε nūḡfεε pu bεeri ni nōhōεε p'i bε yi na na Yesu ya yaa na wu gbo. ² A p'i wu pō, na she wu le gbafεnεεrεε Pilate keḡε ni.

Zhudasi xugana

(Kapyegεe 1:18-19)

³ Ayiwa, Zhudasi wemu w'a Yesu le keḡε ni ge, ba wee ya li na na p'a Yesu kayuu li jo na yaha na pu wu gbo wε, a li daajεḡε di jε wu ni, a wu wari tuuḡō kelεε taanri (30) wu lō, na wu she ki tεrεḡε saraya naha shōonrivεε nūḡfεε ni Yawutuu nahagbaa fεε pu na. ⁴ A wu pu pye: «Kakuunō nε pye na jaagi baa fōō nūḡō le xu ni.» Ga, a pee di wu pye: «Wēe wo naha wa yee ni wε? Mu wo nūḡō wuu li wa lere!» ⁵ A Zhudasi di wari wu shan jīḡε na Kile-pεεḡε pugbōhō ki ni, na gari na she wuyε pō gbo. ⁶ A saraya naha shōonrivεε nūḡfεε p'i wari wu lō, na jo: «Li ya saha wēe pu we wari we le Kile-pεεḡε pugbōhō ki wo keshi wu ni wε. Bani shishan pεrεmε pu jε pii.» ⁷ A p'i jo bε yi na, na wee wari we taga cogo faanrivōō wu wo tεḡε ki shō, na kee pye pu nabuun faya. ⁸ Lee wuu na p'a kee tεḡε ke mεḡε yiri ali niḡaa we bε ni na shishan tεḡε. ⁹ Lee funḡō ni Kile tudunmōō Zheremi bi yemu jo ge, a yee jō di fa. Wu bi jo na: «P'a wari tuuḡō kelεε taanri (30) wu lō, wee wemu w'a pye wu pεrεmε pu ge. Kee jō

ke na Izirayeli nagoo p'a bi be. ¹⁰ A p'i wee wari wu lo na taga cogo faanrivɔɔ wu wo tɛgɛ ki shɔ. Kafɔɔ w'a bi nɛ pye nɛ wu yee jo pu mu.»*

Pilate ya Yesu yege

(Marika 15:2-5; Luka 23:3-5; Yohana 18:33-38)

¹¹ Ayiwa, a p'i Yesu yerenɛ Pilate naha tãan. A wee di wu yege na: «Yawutuu wo saan mu jɛ ya?» A Yesu di wu pye: «Uun, ba ma wa yi yu wɛ.» ¹² Lee kadugo na, ba saraya naha shɔɔnrivɛɛ nɔɔfɛɛ ni Yawutuu nahagbaa fɛɛ p'a pa wu tɔɔgɔ leni wɛ, wu ya wa shishiin be jɔ shɔ wɛ. ¹³ Wee tuun wu ni a Pilate di wu pye: «Keree kiimu bɛɛri na p'a mu jaagi mɛ ge, mu wa ki nuri-i gɛ?» ¹⁴ Ga Yesu ya wu jɔ shɔ lee la shishiin na wɛ. A lee di gbafenɛɛri wu fo fo xuuni.

P'a Yesu jaagi na pu wu gbo

(Marika 15:6-15; Luka 23:13-25; Yohana 18:39–19:16)

¹⁵ Ayiwa, gbafenɛɛri wu bi tee na kaa la pyi. Lee jɛ, yee bɛɛri ba Yawutuu pu wo Bulooro Nuwuuro Kalenɛ l'a nɔ wɛ, w'a kasoleme nigin wa yaha, na saha ni sipyii puyɛ pyaa wo jidaan wu ni. ¹⁶ Lee bi kasoleme wa ta wà wemu mɛgɛ ya foro ge. Wu mɛgɛ ki bye na Barabasi. ¹⁷ Sipyiiire ti bi pa binne a Pilate di pu pye: «Barabasi ni Yesu wemu p'a byi Shɔvɔɔ wu ge, pee shuun wu ni yi funɔɔ wa pu weke yaha wɛ?» ¹⁸ Bani Pilate bi li cɛ na Yesu wo jɛpɛɛn na p'a bi wu le wee kenɛ ni. ¹⁹ Na Pilate nidɛngɛ yaha kiiri wu takɔngɔ ki ni, a wu shɔ w'i tuduro yaha p'a pa jo wu mu na: «Ma ganha bu da

* **27:10** Zakari 11:12-13; Zheremi 32:6-9

ma tɔɔgɔ le we jaagi baa fɔɔ we wo keree ki ni wɛ, bani we keree k'a nɛ kanha shɛn xuuni ɲmunɔgɔ ni piige ki ni.»

²⁰ Ga, a saraya ɲaha shɔɔnrivɛɛ ɲunɔfɛɛ ni Yawutuu ɲahagbaa fɛɛ p'i sipyiire ti sɔn na pu Pilate ɲɛɛri na wu Barabasi yaha, w'i Yesu gbo. ²¹ A gbafɛnɛɛri wu guri pu pye sanha: «Yi funɲɔ wa pu wekɛ yaha yi mu pii shuun we ni wɛ?» A p'i wu pye: «Barabasi.» ²² A Pilate di pu pye: «Yesu wemu p'a byi Shɔvɔɔ wu ge, di lekɛ pye wee na wɛ?» A pu bɛɛri di wu pye: «Wu kori tige na!» ²³ A Pilate di pu yege na: «Kakuunɔ lekɛ wu d'a pye wɛ?» Ga, a p'i xhuulo xuuni na toro taashiine li tãan na: «Wu kori tige na!» ²⁴ A Pilate di ba li ta na wee wa da le já wɛ, bani la li bi faraa sipyiire ti kafugo na. A w'i lɔhɔ ko, na wu keye je sipyiire ti bɛɛri ɲii na, na jo: «Nɛ tɔɔgɔ wa ni yi ni we jaagi baa fɔɔ we wo shishan pu wo na wɛ. Yeeyɛ pyaa wo kenɛ woyo yi wa yere.» ²⁵ A sipyiire ti bɛɛri di jo: «Wu shishan pu to wɛɛ ni wu nagoo ɲunɔ ni!» ²⁶ Wee tuun wu ni a Pilate di Barabasi yaha, na Yesu kan p'a kpɔn ni susɔlɔɔ ni, na wu le pu kenɛ ni pu kori tige na.

Sɔrɔsii p'a Yesu la wolo

(Marika 15:16-20; Yohana 19:2-3)

²⁷ Ayiwa, a gbafɛnɛɛri wu sɔrɔsii p'i gari ni Yesu ni gbafɛnɛɛri wu kaanɲa ki ni. A sɔrɔsii pu kurunɔ ki bɛɛri di foro pinne wu fɛni. ²⁸ A p'i Yesu fàya yi wolo wu na, na fadeboronɔ ɲiniga ka le wu na. ²⁹ A p'i xhuyo shin na pye saanra ɲudɔnɔ, na lee tɔ wu ɲunɔ ni, na wahagaan le wu kanige kenɛ ke ni. A p'i xhɔ na ganha na nuguro sinni wu fɛɛ ni, na wu la wo, na yu: «Naabye Yawutuu saan we!»

³⁰ A p'i ganha na jɔlɔhɔ tugoo na woni wu na, na wahagaan li lɔ, na wu kpɔɔn jɔnɔ ke ni. ³¹ Ba p'a wu la wolo xɔ mu wɛ, a p'i fadeboronɔ nɔnɔ ki wolo wu na, na wuyɛ pyaa wo fàya yi le wu na, na gari ni wu ni di zhɛ gori.

P'a shɛ Yesu kori tige na

(Marika 15:21-32; Luka 23:26-43; Yohana 19:17-27)

³² Ayiwa, ba p'a foro kanha ki ni wɛ, na jíri Sirinɛ kulo li shɛn wa na, wee mɛgɛ ki bye na Simɔ. A p'i wee karamu w'a Yesu korikoritige ki lɔ. ³³ A p'i shɛ nɔ xuu wa ni, wee mɛgɛ jɛ na «Goligota», lee kɔri jɛ: «Nugɔrɔgɔ xuu». ³⁴ A p'i duven suri durɔgi losorogo ka ni na kan wu mu wu gba. Ba w'a yee jɛhɛ wɛ, wu ya sɔɔ na yi gba wɛ.

³⁵ Ba p'a wu kori xɔ wɛ, a sɔrɔsii p'i kagaanshaan pye, na wu fàya yi taa taa pu yɛ na na saha ni lee ni.* ³⁶ Lee kadugo na, a p'i diin na ganha na wu kasɛri. ³⁷ P'a Yesu jaagi lemu na ge, a p'i yee ka kɔɔrɔ la na na kori wu jɔnɔ na na:

YESU WU Jɛ WE, YAWUTUU WO SAAN WE.

³⁸ A p'i nagaapeleyɛ shuun wa kori tiye na ni Yesu ni. Nigin wa bye wu kanige cɛ, nigin wa di jɛ wu kamɛnɛ cɛ. ³⁹ Kodoroloo pu bi pu juyɔ kori, na wu shɛhɛlɛ, ⁴⁰ na yu: «Mu wemu w'a jo na mu na Kile-pɛɛnɛ pugbɔhɔ ki ja, na ki yerɛnɛ sanha cabyaa taanri funɔ ni ge, ma bi sii Kile Ja we, mayɛ shɔ sa! Tigi laha tige ki na!» ⁴¹ Saraya jaha shɔɔnriɛɛ jɔnɔfɛɛ, ni saliya karamɔgɔlɔ ni Yawutuu jahagbaa fɛɛ pu bɛ pu bi Yesu la wo, na yu: ⁴² «W'a sipyii piitiilee shɔ, ga w'a da já wuyɛ shɔ

* 27:35 Zaburuu 22:19

wε! GoIzirayeli wo saan wu ƚε wii, na wu tigi laha nime korikoritige ki na, wu na da wu na! ⁴³ <W'a Kile pye wu tadaɗa. Wu kaa bi dan Kile ni, Kile wu wu tirige sa!*> Ta wu ya jo na Kile Ja wee ƚε wε?» ⁴⁴ Nagaapeleye yemu p'a kori ni wu ni ge, mu yee be bi wu fanri lee fanhagana li na.

Yesu xugana

(*Marika 15:33-41; Luka 23:44-49; Yohana 19:28-30*)

⁴⁵ Na caɗa ki yaha ƚiɗe ƚiɗe ni, a nibiige di je fiige ki beeri ni, fo na she da leere taanri. ⁴⁶ Yakonɗo wo tuunɗo ƚii taanri wu shizhaa na, a Yesu di ba mujuugboɗo wa na: «Eli, Eli, lama sabakatani?» Lee kori ƚε: «Na Kile, na Kile, ƚaha na ma d'a na yaha wε?»* ⁴⁷ Piimu niyereye yi bye wa ge, ba pii ya lee mujuu li logo pee ni wε, na jo: «Kile tudunmɗo Eli w'a yiri.» ⁴⁸ Taapile ni a shen nigin wa di baa kari pu ni, na she yoro fyenmi vinegiri ni, na tee migile kagaantɗongɗo ka na, na she gan Yesu mu wu son. ⁴⁹ Ga, a pusamaa di jo: «Yere wu wu wii Eli bu da wu na da ba wu shɗ!» ⁵⁰ A Yesu di mujuugboɗo la be wa sanha, na xhu. ⁵¹ Lee taapile li ni a Kile-pɛɛɗe pugboɗo ki ƚahaparaga faɗa* nigbilege k'i daa shuun, na lo fugba wu na fo ƚiɗe ke. A ƚiɗe k'i jele, a faaboboyo ye di ja ja. ⁵² A faya yi ƚo di mugi mugi, Kile wo sipyii piimu p'a bi xu ge, a pee di ƚε. ⁵³ A p'i foro faya yi ni. Ba Yesu ya pa ƚε wε, a p'i je fefeere kulo li ni, na puye she sipyiɗehemee na.

* **27:43** Zaburuu 22:9 * **27:46** Zaburuu 22:2 * **27:51**
Kile-pɛɛɗe pugboɗo ki ƚahaparaga faɗa: Kee ƚε faɗa kemu ki bi fefeere xuu wu tehene kon na wolo fefeere ti beeri wo fefeere xuu wu ni ge. Lee ya li shee na wa beeri na ja vulo nime Kile na.

⁵⁴ Sɔrɔsii nɔnɔfɔɔ we ni sɔrɔsii piimu samaa pu bi Yesu kasεεge pyi ge, ba pee ya nɔnɔ cεlɛnɛ ke ni kee keree ki bεeri na we, a p'i sii fya fo xuuni, na jo: «Can na Kilɛ Ja ye pyaa ki bye we ná we!»
⁵⁵ Cèe nɔnɔhɛmεε pii bε pu bi yere taliige ni na kii keree kii wii. Pee bi taha Yesu feni na yiri Galile ni, na baari pyi wu mu. ⁵⁶ Pii mεyε yi wa ye pu ni: Magadala shεen Mariyama, Yakuba ni Yusufu ye nu Mariyama, ni Zebede jalaa pu wo nu we.

Yesu legana faɲa ni

(*Marika 15:42-47; Luka 23:50-56; Yohana 19:38-42*)

⁵⁷ Ba yakonɔ k'a pa nɔ we, a Arimate shen naafuu fɔɔ wa di ba, wee mεge ki bye na Yusufu. Wee bε wu bye Yesu wo kalaapire la. ⁵⁸ A wu gari, na she Yesu nixhugo ki nεeri Pilate mu. A Pilate di jo na pu she gbo wu kan wu mu. ⁵⁹ A Yusufu di gbo wu lɔ, na fatɔvige nivonɔ ka migile wu na. Kee bi yàa ni lenfu* ni. ⁶⁰ Na she wu le faɲa nivonɔ ka ni. Wu bi pu pye p'a kee faɲa ke tugi na yaha wuyε kaa na faaya yi ni. A wu xhɔ na kageegbɔhɔ ka gologolo taga faɲa ki nɔ tɔ, na gari. ⁶¹ Magadala shεen Mariyama ni we wu Mariyama we, pee bi tiin na saha ni faɲa ki ni.

P'a sɔrɔsii taha faɲa ki na na p'a ki nɔnɔ sige

⁶² Nimuguro ti na, a saraya naha shɔnriwεε nɔnɔfεε ni Farizhεen pii di she gbafenεεrεε Pilate mu. Kee caɲa k'a pye cadεεnge ki wo gbegemε pu caɲa ki nimuguro. ⁶³ A p'i ba wu pye: «Nɔnɔfɔɔ we, na we nɔnɔyεεgi sipya we yaha nɔnɔ na, wèe fungɔngɔ wa li na na w'a bi jo na wee na ba nε na foro xu ni wu caxhugo caɲa taanri wogo na. ⁶⁴ Lee wuu na

wèe funɲo wa ma di sɔrɔsii taha faɲa ki na, pee di da ki ɲuɲo sigege fo na she cabyaa taanri wu torogo. Kɔnhɔ wu kalaapiire ti ganha bu da ba wu nixhugo ki yu pu da yi yu sipyii pu mu na w'a ɲe na foro xu ni wɛ. Lee bu bye tee kurogo wo ɲugyεεgeɛ ti na golo taashiine li be wuuro ti na.» ⁶⁵ A Pilate di pu pye: «Sɔrɔsii pu piiri! Lemu beeri y'a giin di bye, kɔnhɔ y'i faɲa ki ɲuɲo sigege xuuni ge, yi lee pye.» ⁶⁶ A p'i gari faɲa ki na, na she ɲɔtɔɲo ki yaa, na fe yaha ki na, na sɔrɔsii pu taha ki na a pee di ganha na ki ɲuɲo sigege.

28

Yesu ya ɲe na foro xu ni

(Marika 16:1-10; Luka 24:1-12; Yohana 20:1-10)

¹ Ayiwa, ba cadeenge k'a toro wɛ, Dimazhi wu ɲisɔɔgo ki na, caɲa ki foroduun wu ni, a Magadala sheen Mariyama ni we wu Mariyama w'i gari di zhe faɲa ki wii. ² Taapile ni a ɲiɲe ceɲeɲe nigboho di bye. A Kafɔ wo meleke wa di digi na yiri fugba we ni, na ba kagerenje ki gologolo laha faɲa ki ɲo na, na diin ki ɲuɲo ni. ³ Meleke wu naha ki bi ɲi ba Kile-ɲiɲe ɲe wɛ, wu faya ye di fiɲɲe welewele ba xɔɔɔ ɲe wɛ. ⁴ Sɔrɔsii piimu p'a faɲa ki ɲuɲo sigege ge, a pee di fya fo na jele, a p'i bye kanna p'a xu. ⁵ A meleke wu ce pu pye: «Yi ganha bu da vya wɛ! Ne li ce jo Yesu wemu p'a kori tige na ge, wee yee wa zhaa. ⁶ Wu wa naha wɛ, w'a ɲe na foro xu ni ba w'a bi yi jo wɛ. P'a bi wu sinniɲe xuu wemu ni ge, yi pa wee xuu wu wii. ⁷ Ayiwa nime yi fyaala she yi jo wu kalaapiire ti mu na w'a ɲe na foro xu ni, na w'a gaɲi yi naha na Galile fiige ki ni, yi na zhe wu ɲa

wà. Ye y'a bye ne mu di jo yi mu.» ⁸ A cèe p'i fyaala laha faɲa ki na, pu bi fya, ga pu zɔlɔɔ pu be d'a ni fundanga na. A p'i ganha na fe na gaaji p'i she yee naha jo kalaapiire ti mu. ⁹ Taapile ni a Yesu di ba pu nuɲɔ círi na pu pye: «Yi faabye!» A cèe p'i fulo Yesu na, na wu co tɔɔyɔ ye na, na pɛɛɲɛ taha wu na. ¹⁰ A Yesu di pu pye: «Yi ganha bu da vya wɛ! Yi she yi jo na cebooloo pu mu na p'a se Galile ni, na wà p'a da zhe na na.»

Sɔɔsɔsɔ p'a Yesu ne wu jo

¹¹ Ayiwa, na cèe pu yaha koo na, sɔɔsɔsɔ piimu pu bi faɲa ki nuɲɔ sigege, a pii di gari pee ni, na she kii keree kii beeri naha jo saraya naha shɔɔnriwɛɛ nuɲɔfɛɛ pu mu. ¹² A saraya naha shɔɔnriwɛɛ nuɲɔfɛɛ p'i she puyɛ na ni Yawutuu nahagbaa fɛɛ pu ni. A p'i jo be yi na, na wari niɲɛhɛmɛ wa kan sɔɔsɔsɔ pu mu, ¹³ na pu pye: «Y'a yi yu na Yesu kalaapiire t'a yee niɲmunuyɔ yaha, na ba gbo wu yu piige ki ni. ¹⁴ Gbafɛnɛɛri wu bu yee logo, wèe na zhe yee naha shɔɔnri ni wu ni na wu wo se pye, kɔnhɔ yaaga ganha bu yi ta wɛ.» ¹⁵ A sɔɔsɔsɔ p'i wee wari wu lɔ, na she li pye ba y'a jo pu mu wɛ. A pee jomɔ pe di jaaga Yawutuu pu tɛ ni. Fo niɲaa we be ni pee jomɔ pe ya yu.

Yesu ya wuyɛ she wu kalaapiire ti na

(Marika 16:14-18; Luka 24:36-49; Yohana 20:19-23; Kapyegee 1:6-8)

¹⁶ Ayiwa, a kalaapiire ke ni nigin w'i gari Galile ni. Faabobonɔ kemu kaa Yesu bi jo pu mu ge, a p'i gari wà. ¹⁷ Ba p'a Yesu na wɛ, a p'i wu pɛɛ. Ga, a nakaara di bye pii zɔlɔɔ ni pu ni. ¹⁸ A Yesu di fulo pu na, na pu pye: «Fanha ki beeri k'a kan ne mu fugba

we, ni ɲiŋε ke na. ¹⁹ Lee wuu na yi nɔ shi wu bεeri na, y'i pu pye na kalaapiire! Yi pu batize To Kile ni Ja ni Fεfεεε Munaa mεge na! ²⁰ Nɔmεhεε kiimu nε jo yi mu ge, yi pu kalaa na pu taha kee feni! Li wii, n'a da bye ni yi ni ɲiga bεeri fo na she konɔ xɔ.»

KARINĒĒGE NŌMĒĒ NIVONŌ
New Testament and Shorter Old Testament in
Senoufo, Mamara

copyright © 2014 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Mamara Sėnoufo (Sėnoufo, Mamara)

Translation by: Wycliffe Bible Translators

Contributor: Wycliffe Bible Translators, Inc.

© 2014-08-10, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2015-03-17

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 21 Feb 2024 from source files dated 29 Jan 2022

85728ed7-78f8-58e8-8967-0e976c0c2423